

PRAE 2020/1. RAGÁLY

Deres Kornélia verse	002	
Gál Ferenc verse	003	
Falcsik Mari versei	004	
H. Nagy Péter: Bejegyzések egy karanténkultúráról szóló monográfiából (részletek)	006	
Horváth Márk – Lovász Ádám: Horrorisztikus communitas. Biopolitikai gondolatok a járványhelyzetről, Roberto Esposito nyomán (tanulmány)	020	
Nemes Z. Márió: Éltrevalóság (esszé)	036	
Fenyvesi Orsolya versei	039	
Izsó Zita versei	041	
Komor Zoltán: Lózsizsik; A nagybeteg (kisprózák)	044	
Balogh Endre: Így történhetett (novella)	050	
Télfy Ármin verse	053	
Barcsi Tamás: Irtózat (regényrészlet)	054	
Tóbiás Krisztián: Kisrózsifalva (regényrészlet)	068	
Németh Zoltán versei	072	
Horváth Adél versei	076	
Telléry Márton: Annyiféle műanyag (novella)	077	
Szabó Gergely versei	083	
Fülöp Dorottya: Che bella! (novella)	085	
Mesterházy Balázs: Törecsek (verses regény, részlet)	091	

Deres Kornélia

Hamełni patkányfogó

Hósködés kilőve. Az összetört mellkas még huhog.
Hol a vészkijárat ebben a migrénzöldre mázolt hotelben?
Hiába tanítottam blokkolást, ha Mauserrel
jönnek utánunk. Zúzalék, forgács, ölö erő.
A hatodik emelettől feljebb búnsorok, köpenyes lények
egy mérgező képből, duzzadt orral szimatolják
a gyöngé pontokat. Arról már nem is beszélek,
hogy azt hittük, ez egy menedék. Még kifordulnék
magamból.

Tiltott mondatok küszöbén rögtön nem
távolí annyira a szó: radikális. De felszabadulni
csak magunk helyett. A láthatatlan gyerekeket bedarálja
az irodalmi wellness. Segítő húzások, jószándékú
mérgek. Minibárból rendelt túlélőkészlet.
A kulisszák mögött felkészül pár vérszopó. És látom,
még mindig nincs meg, mi az, hogy rendszerkritika.

Vezesd hát tovább népedet, el ebből a kétes, Kádári
kánaánból. Nyugi, chica. *I am coming for you.*

Gál Ferenc

Ház körüli munkák

51.

Ha választani kell, szó szerinti értelmet javaslok. Beárazva ezt a macskaszagú hajnalt, amikor a pirítóásra és a tojás állagára koncentrálok, azután jöhetnek a próbák. Elvékonyult füzetemből kimásolom külön papírra, ahogy az ébredező város útjain az árnyék követi a gazdatestet. Az indulási oldal peronján már jól mennek az elbeszélő múlthoz, amiben a kazán varratai megfeszülnek, és a nyomás beszámozott kerekre zúdul. Az ellenhatás törvénye, a kibic szavával, hogy a sorok közt a kísértés az első járatokkal elhal. A főtér öbleiből elszivárognak a tűzdecápák, és a hentes rácsán lógó húskolonc is valamit palástol.

Falcsik Mari

A téka

Akkor még voltak bútorok,
amiknek saját nevük volt.

A könyvbölcsőt például
– aminek azért kerültem
ezt a szép, hivatalos nevét,
mert mindig a babánk
jutott eszembe róla –
úgy hívtuk: „a téka”.

Hányszor elmondtuk,
hogyan kéne festeni.
Vajon hova tűnhetett,
kinek is volt, és kinek
lett szívbeli ajándéka, az
a szépség? És ha megvolna,
mi helyett állna itt karcos
négerbarna teste, két szív-
forma fejével kedvenc
könyveim közrefogva?
Végül sose lett átfestve.
Ahogy babánk sose lett.

Szeptemberi tavasz

Bementem a fürdőszobába. Nyitva még az ablak, csak szeptember van, este sincs még olyan hideg, hogy ha zuhanyzok, ne lehessen kiereszteni a gőzt. Kihajolok az ablakon, veszek egy mély levegőt: kint *lőszag* van! Istenemre, határozottan, az az olajos, szalmás, csöppet keserű, de alapvetően tisztaságot, fénylő szőrt, kecses kapáló lábat, lazán lezuhogó sörényt, íves hátat, csillogó nagy védetlen szemet idéző, mindent összevetve kellemes lóillat! Ki tart lovat a nyócker hátratólt limesein? A Baross utca 125-ben? Vagy a háztető-mozaik alatti szűk udvarokban hátul, a Szeszgyár és Csobánc utca felől, netán az ultra-új Orczy lakóparkban? Mi több, ha ilyen közvetlenül érződik: *idefőnt?* A negyediken, padlások terében! Pedig itt van – és én máris átpártoltam: hiszek neki. Várom. Ide, a lovamat! Lichthofomat a lóért! Ne rejtegetétek! Nem áltathatótok magatokat többé: itt igenis lovak vannak valahol a légben. Én se hazudom eztán, hogy nem érzem.

H. Nagy Péter

Bekezdések egy karanténkultúráról szóló monográfiából

Kaleidoszkóp–könyvek 43, NAP
Kiadó, Dunaszerdahely, 2025*

1. 2020. március 22., 10:10

A 2020-as évek első felében zajló kulturális átrendeződés feltérképezéséhez menjünk vissza egy összefüggés erejéig az 1970-es évekbe, az úgynevezett „paperback forradalom” korszakába. A szóban forgó időszak minden bizonnyal azért kedvezett akkor a rémregény és a sátánfilm műfajainak, mert a divatosá váló irracionalista megnyilvánulások egyre több, a gondolkodásba befáradt ember elméjéhez találtak utakat. John Sutherland *Sikerkönyvek* című alapvető, könnyen aktualizálható munkája pontosan jellemzi ezt a szituációt: „Az 1970-es évek okkultizmus-, fantazmagória-, ufológia- és rémregény-divathulláma nyilvánvalóan kiaknázta azt a körülményt, hogy az ortodox tudomány népszerűtlenné vált, és hogy az emberek meg akartak szabadulni a tudomány tantételeitől és tekintélyétől.” (Balabán Péter fordítása, Európa, Bp., 1988, 78. old.) Részben ez a magyarázata annak, hogy ebben a horizontban a kikapcsolódás egyben menekülés az észről. Fél évszázaddal később ez a képlet megfordul, megszületik a karanténköltészet, a vírusnapló és a dokumentumregény új műfaja, melyek a koronavírus-járvány mindennapi hatásából kiindulva, viselkedésmintákat kínálnak az olvasók százezreinek (majd millióinak). Megfigyelhető ezekben, hogy a vírustéma irracionális kezelése helyett az alkotók (akik legtöbbször nem feltétlenül profi író) naprakészen írják bele a tudomány eredményeit, a hálózati modellek jóslatait és egyáltalán a vírusról való tudás alapkérdéseit elsősorban hibrid természetű, sokszor közvetlen, önironikus, olykor szarkasztikus-

* A *Bekezdések...* itt közölt részletei kiegészítve, teljes sorozatként megjelentek a szerző *Karanténkultúra és járványvilág* című könyvében a Prae Kiadó gondozásában 2020 őszén.

minimalista műveikbe. Mindez radikálisan hozzájárult a koronavírus okozta pánik csökkenéséhez és a felgyült energiák társadalmi levezetéséhez. Ezt a kreatív robbanást nevezük 2020 márciusa óta pandémiai karanténkulturának.

2. 2020. március 23., 13:01

Mielőtt konkrét produkciók részletesebb elemzésébe kezdenénk, érdemes egy alapvető jelenségre utalni. A koronavírus-járvány ideje alatt született alkotások minden addigi periódusnál erőteljesebben hangsúlyozták azt (a divergencia szóval jelölhető tapasztalatot), hogy egyik műfaj sem lebecsülendő a másik rovására. Sőt, a karanténvideók, a szobafogságdalok, a karanténszínházi előadások elterjedésével egy időben olyan formákra is kitüntetett figyelem irányult, mint a kiáltvány-irodalom, a víruspolitikát kárhóztató alkalmi költészet vagy a Facebook-szösszenet. Ugyanakkor a távoktatás beindulásával megszorodtak a diákok által írt autobiográfiai feljegyzések, felskiccelt naplók, melyek a mai napig feldolgozatlanok (2025-öt írunk), és óriási munkával látják el a kripto- és metafilológusokat, a családkutatókat és a pedagógiatörténészeket. A műfaji sokszínűséget és a hierarchiák elvetését emellett olyan fejlemények támogatták, mint a posztapokaliptikus történetek tényirodalommá minősülése vagy a kurrens szépirodalom bestsellerré válása a járványdramaturgiák kérdésköre mentén. (Az utóbbira jó példa Péterfy Gergely *Kitömött barbár* c. regénye, melynek szerző általi felolvasását százak követték élőben, majd reprodukálhatták a felvétel segítségével.) Az említett technikák többsége állandó – nem törést, hanem – átjárást tesz láthatóvá tragikum és komikum, gondolati mélység és trivialitás, individualitás és csoporttudat, szabadon választott és elrendelt között. Egy részük pedig olyan nyitott horizontba állítja a felforgató elemek játékát, amelyből a káosz pozitív erejét elismerő potenciál mellett a rend esélyének fenntartása, de az az iránti folyamatos kétely is kiolvasható. (Erre Laboda Róbert karanténnaplójának egy részletét hoznánk példaként, melyben az érzelem pontos megragadásának eltávolítását egy hirtelen vágással éppen egy érzelem rögzítése követi: „Ha pontos definíciót találsz az *érzésekre*, na, az az igazi karantén. A böngészőt megnyitva *mély fájdalommal* vettem tudomásul, hogy bizony tegnap majdnem rendeltem egy diszkógömböt.” Kiemelések tőlem.) Szinte minden műfaj tehát a személyes kontaktusok gyors átkapcsolását hangsúlyozza, erősen szuggerálva azt, hogy bár bizonyos szempontból mindenki különálló sziget, mégis része ugyanannak a mintázatnak: összeköt minket egy, a vírusterjedéshez hasonló szerkezetű hálózat.

3. 2020. március 25., 8:45

A karanténkultúra további komponensei között tartható számon a virokaliptikus próza elterjedése (erről később részletesebben lesz szó), illetve a bezártság-érzet inspirálta új típusú robinzonádok népszerűvé válása, melyek a defoe-i klasszikus műfaj szabályait a térváltás nélküli utazás képletei mentén újjították meg (szintén érdemes lesz majd rá

visszatérni). Ezek kontextusát alkotják a családi előadások, vagy a „de profundis” alakzatát dinamizáló kommentárok, melyek egy része szórakoztató társadalomkritikaként az intézmények teherbírásáról szól személyes perspektívából. A borgesi fiktív kommentár ugyancsak a reneszánszát élte akkoriban, ahogy felértékelődött a könyvkultúra is, hiszen a háztartásokban a napi életvitel folyamán felpörgött az olvasás, a digitális könyvtárak szabad elérhetősége pedig nem hogy csökkentette volna a papíralapú kiadványok megbecsülését, hanem éppen ellenkezőleg, azt bizonyította ismét, hogy a különféle médiumok nemcsak váltják egymást a kultúra időbeli tengelye mentén, de párhuzamosan is nagyon jól megférnek egymás mellett. A magányos olvasó toposzának orwelli leleplezését ebben az időszakban már nem tragikusan, hanem inkább természetes állapotként közvetítette az irodalmi élet átrendeződésével foglalkozó kultúrakutatók egy része. A „többkezes olvasás” és az ubikvitas technológiai következményei (melyek valójában előfeltételek is) összekapcsolódtak a periódusra jellemző emberképpel, a viroid szubjektum felbukkanásával. Az utóbbi egyrészt a poszthumanizmus továbbgondolásaként, másrészt a biológiai kötöttség virális helyzetű analógiájaként újította meg az individuum-felfogást, mely sok esetben a kulturális részvételt – korántsem véletlenül – a vírusesztre is utaló empátiaesztetiként kezelte. De nem függetleníthető ezektől a folyamatoktól a szuperorganizmusok iránti érdeklődés felívelése sem, hiszen olyan kapcsolatokra helyezi a hangsúlyt, melyek globális hálózatában a birtokhatárok folyamatosan átrendeződnek, míg az ember, a természet és a technológia összefüggéseit feltárva azt látjuk, hogy más-más mérettartományokban – a topológiai hasonlóságok ellenére – kicsit másképpen néz ki a világ. Mindenesetre a kooperáció és a globális összefogás sürgetésének fázisában egyre többször került elő a karanténkultúra idején a szuperorganizmus példája, mely az ökológia-mérnökség újfajta szemléletéhez vezetett.

4. 2020. március 26., 19:35

A virtuális együttlét tereiben zajló folyamatok pár hét leforgása alatt (tehát igen gyorsan) éreztették, hogy új, az eddigiektől eltérő generációs tudat van kialakulóban. 2020 márciusában már szakértői hozzászólásokban is felbukkant a Vírus-generáció kifejezés, melynek rövidítése az X, Y, Z (P és α) stb. jelölőkre utalva, a V-generáció. Szabó Andrea *A V, mint Vírus-generáció születése* c. írásában (az MTA Politikatudomány oldalán; önkéntelenül is utalva a *V for Vendettára*, melyben a maszk igen lényeges kellék) így fogalmazott: „Az X, Y és Z-generációhoz képest a V-generációnak nem kulturális, és/vagy egyes technikai eszközökhöz, így az internethez, a közösségi médiához vagy más fogyasztási javakhoz való hozzáállása a generációvá válásának alapja, hanem egy globális történet, a COVID-19 vírusjárvány kitörése.” Vagyis, az X, Y, Z stb. jelölők lényegében értelmüket veszítették és beolvadtak a V-be, mert a vírus generációs megkülönböztetés nélkül „támadott”, tehát a V valójában felölel mindenkit, aki részesült a szóban forgó tapasztalatban. Mindenesetre a V-generációs kultúrában, különösen az irodalomban le-

csapódott ez a változástematika, és például a későbbiekben született Coupland-újraírásokban valóban megfigyelhető a járvány globális kontextusként való kezelése. Különösen igaz ez a Nagy műsorterhelés időszakára, mely egyben a karanténkultúra első fázisának tekinthető. (A belső korszakolásra majd visszatérünk.) Látványosan elterjedt továbbá a V-generációs művekben a maszkos hősök szerepeltetése, mely – ahogy erre Istók Béla mémkutató idejekorán felhívta a figyelmet – az egyik legjellemzőbb identitáskínálati tényezővé vált (ikonikus előzménye ennek sok más mellett a híres Banksy-graffiti is). Maszk és identitás kapcsolata, a maszkos történetek változatai azonban olyan szóródást mutatnak, mely a megfordításon keresztül, a divaton át a kórháztematikáig terjed. Az előbbire példa lehet a fikción belüli szerepkörök átfunkcionálása, amikor, mondjuk, egy bankrablási jelenetben az elkövetők vannak maszk nélkül. Azonosság és felismerhetetlenség egymást folytonosan felülíró, a fertőzöttség kérdése mentén elmozgó játéka tehát komplex metaforaként özönlötte el a virológiai indíttatású szövegpertoárokat.

5. 2020. március 28., 8:53

A maszkviselés első divathulláma (kulturális jelhasználatot értve ezalatt, hiszen mindez a pandémia idején természetesen nem csak divat), végigsöpört a kihalt utcákon is. 2020 februárjában–márciusában világszerte olyan graffitik jelentek meg a házfalakon, melyek maszkos hősöket ábrázoltak mindennapi szituációkban, művészeti és popkulturális kontextusban vagy egyszerűen a karanténkultúra reflexiójaként. Az ember lakta zónák képe változni kezdett. A street artban ugyanis megtestesül egy-egy konkrét helyszín geo-poétikai állapota, artisztikumhoz és esztétikumhoz, illetve a társadalmi kérdésekhez való viszonya. A város olyan, mint a nyelv. Dinamikus képződmény, folyamatosan átalakuló

organizmus. Erről tanúskodnak (vagy gondoskodnak) a falfirkák is, melyek néhol megbújnak a falnagyságú hirdetések árnyékában, alászállnak az átjárókba, az alagutakba, vagy átmeszelteti őket az ingatlan új tulajdonosa, és így tovább. Ha azonban nyitott szemmel járunk, vagy éppen jókor vagyunk a megfelelő helyen, vagy pont ellenkezőleg, nem tudjuk kikerülni a provokatív látványt, megpillanthatjuk a város szubkulturális miliőjét, mindazt, ami a felszínes térképoltató számára pusztán elnagyolt díszlet. A graffiti üzenete pedig sok esetben éppen ez: itt vagyok, vegyél észre, megtöröm az egyhangúságot. A COVID-19 idején a vizuális kultúra utcai megjelenése a korlátozások és a kijárási tilalom miatt sajátos fénytörésbe helyezte a graffitikészítés személyes tétjét, hiszen ezekben a művekben nemcsak az illegalitás és a legalitás útjai kereszteződnek, hanem a fertőzésveszély és a szabad mozgás, a kockázat és a szerepvállalás egymásba forgatott alakzatai is. A városi környezet átrajzolásának igénye minden addiginál erőteljesebben hangsúlyozta a bezártság-érzet pszichikai megpróbáltatásaival szembenező és konfrontáló törekvéseket, melyek egyben a politikai döntéshozatal gépezetére és az áldozatok, illetve az áldozathozók (pl. az egészségügyben dolgozók) kiemelt jelenlétére helyezték a hangsúlyt. Az utóbbiak – szétfeszítve a társadalmi reprezentáció szokványos kereteit – a szuperhősökkel egyenrangú szereplőkként jelentek meg ezekben az ábrázolásokban. (Banksy a Southamptoni Egyetemi Kórház falára készített alkotását ennek megfelelően a Game Changer [forradalmi váltás] kommenttel látta el az Instagramon 2020. május 6-án. A kifejezés ugyanakkor arra utal, hogy valaki játékot vált. A kislány kezében lévő figura Supermant helyettesíti [kézfeltartással repül köpenyben], annak helyébe lép, így az egészségügyi dolgozó szuperhősként azonosítható. Banksy műve tehát jelképesen – a játékipar bekapcsolásával – egy átrendeződési folyamat reflektálásának végén áll. Új popkulturális mítosz született. Supernurse.)

6. 2020. március 29., 8.36

A karanténkultúra vizuális aspektusaihoz egy-két átfogó jelenség is hozzátartozik. Először is a háztartásokban kibontakozó és sok irányba kiterjedő, képi indíttatású amatőr-tevékenység, otthoni barkácsolás ugyancsak korszakos eseményhálózattá vált, melyet jótékonyan keresztezett a professzionális produkciók mintázata is. (Erről a zene, pl. az LGT és a KFT kapcsán majd szólunk.) Másrészt ezt a szituációt kiterjesztett performanszkultúráként is leírhatjuk, melyben az egyes felvillanások a lokális és a globális újrendeződő összefonódásáról tanúskodnak. Ebben a folyamatban természetesen fontos szerepet játszott a performance art aktualizációja, amely alapvetően a testi, rituális és teátrális történet térközében megvalósuló esemény bemutatását jelenti, és a kifejező- és magatartásformák eklektikus összekapcsolására épül (illetve konkrét színházi értelemben a vizuális művészetek színházát értjük alatta, de persze a kortárs képzőművészeti vagy konceptuális performansz és a performanszszínház elkülönül egymástól). Mivel az avantgárd indíttatású performerek (mint pl. Rökkó) nem a kanonizált helyeket keresték, szán-

dékosan a periférián mozogtak és kerültek az intézményesülés látszatát, impulzusokat szolgáltatottak a háztartási rögtönzéseknek, de a közösségi médiában szervezett ideiglenes művészeti projekteknek is. A kreativitás széles skáláját felvonultató tevékenységi formák rögzítését ihlető performanszok általában sajátos köztes (liminális) világokat jelenítenek meg, melyekben csak médiumok és testek léteznek, az idő pedig történeti (allegorikus) vagy végtelen (szimbolikus). Ezt az utóbbit az akció lehetséges világa és a néző aktuális világa közti törésként lehet érzékelni. A karanténkultúra kibontakozása alatt azonban éppen az adott szituációban való közös részvétel, a performanszfolyamba való becsatlakozás (ezzel kapcsolatban a Facebookra még visszatérünk) kialakította az előadások közös szerkesztését is (a valóság show), mely az élő performansz ritmusát és a tapasztalati idő rétegeit tette láthatóvá és hallhatóvá a különféle médiumokon keresztül (az egyszerű tapsközvetítéstől a komplex videóklipekig, melyekről még lesz szó), világszerte. A kulturák találkozási és szétkapcsolási pontjain viszont különös élességgel vetődött fel az a dilemma, hogy a játékmódok különbözősége, eltérő fokú összetettsége mennyiben volt képes módosítani a már ismert inváziós testképet. Ezt a dilemmát minden bizonnyal egyfajta ingamozgással lehetne érzékeltetni, amelyben az elemek közti oszcilláció hol a fertőzésveszély árnyékába helyezi, hol pedig attól eltávolítani igyekszik a performanszokban részt vevő testeket. Mindez ugyanakkor egyetlen célt szolgált, a szituációkezelést.

7. 2020. március 30., 13:11

A karanténkultúra performatív rétegében – szó mi szó – briliáns darabok születtek. Először is, az előadói identitás átalakult a home office mintájára; például a zeneiparban újjáéledt a rögtönzés hangminőségtől független változata, amely belesimult a „csináld magad”-produkciók uralta felvételdömpingbe. Mindez nem pusztán a zajszintet növelte, bár ennek az áradatnak minden szegmensét lehetetlen elkülöníteni, ahogy – egyes esetekben – jel és zaj távolságát is képtelenség megbecsülni. Mindenesetre a híres LGT-sláger újrabarkácsolása, a *Neked írom a dalt* című házi klipp nagyon jó példája volt a magyar popszakma összefogásának; ahogy a KFT *Afrika* című dalának antivírus videója pedig az aktualizálás egy másik, ironikus modalitású változatát valósította meg. Az előbbiben a karanténportrék, az éneklő fejek montázsja (erre a mintára több előadás is készült), az utóbbiban az alkalmilag zenélő figurák szimultán kontextusa járult hozzá az emlékezetes hatáshoz. (Az *Afrika* szövegén helyenként nem kellett sokat módosítani, mindössze néhány betű és szó kicserélésével a mondandó az ellenkezőjére fordult: „Szóba se jöhet Skandinávia, se a jó meleg Afrika” [csak vs. se] stb. Mely eljárás egyébként hasonló ahhoz, ahogyan Kovács András Ferenc versei írják át a hagyományt, de így működik a *Répaköltészet* c. topik néhány darabja is.) A karanténvideók és karanténkoncertek tömkelegéből az intimitás előállításával mellett létrejövő jelenetláncok egyetlen óriási színpaddá forrtak össze (pl. iHeart Living Room Concert for America on Fox 2020. március 29-én Elton John műsorvezetésével), s a hálózat minden szegmensébe eljuttatták az üzenetet:

The Show Must Go On. (Nagyon ötletes volt például – a több ezer, színházzal kapcsolatos anyagból csak egyet kiemelve – Simon Boglárka Katalin tükrörszimmetriára épülő videója.) A biopolitikai traumát innen nézve tehát egy kontinuitáselvű karneváli momentum kísérte, így a járvány történeti, képi és előadói narratívái sikeresen aktivizálták a kultúra egymástól távol eső kódjait is. Hamar bebizonyosodott, hogy lényegében mindenképp készíthető vírusos változat, a lemezborítótól a ruházatig, az apróhirdetéstől (pl. karanténtársat keresek) a szaktanulmányig. (A képmanipuláció terepére ugyanez jellemző, és persze az egyidejűség, amire jó példa Ferenc pápa 2020. március 27-ei történelmi beszéde, az Urbi et Orbi szertartása az üres vatikáni főtéren, amire azonnal reflektált a Facebook egyik Lovecraft-oldalán megjelenő Cthulhu-ábrázolás, hihetetlen dimenziókat nyitva meg szöveges kommentár nélkül is.) Akkoriban ezt az átfogó kulturális víruskészletet a karanténkultúrával foglalkozó egyik kutató egy Facebook-bejegyzésében úgy nevezte: OMNIS-20.

8. 2020. március 31., 16:36

A járványtani témakör és a konkrét helyzet szuverén megközelítésére szintén sok példát lehet hozni a karanténkultúra első fázisából. Ezek közül kiemelhető az immunológiai esszé és a karanténtárca műfaja. Mindkettő alkalmat szolgáltatott a szabad véleményformálásra, de alighanem azok az írások tekinthetők irányadónak, melyek szoros kapcsolatban vannak az egyéni szituációval mellett a járvány más aspektusaival is. Az előbbire Molnár T. Eszter *Szarvasbögés a városban – gondolatok karantén idején* c. esszéjét hoznánk példaként, melyben az immunbiológus-író nemcsak saját helyzetével nézett szembe többféle modalitás mentén, hanem a térszereplőkre vonatkozó diagnózisa is helytállóan bizonyult. Az esszé keretes szerkezete egyben reflektál az írói tevékenységre is, a disztópián és a környezetrajz párhuzamán keresztül a képzelet teljesítményét a világban (és Budapesten) zajló folyamatokkal ütközteti. Ezt a remek darabot hovatovább azért sorolhatjuk az immunológiai esszé kategóriájába, mert úgy segít megérteni a speciális állapotokat, hogy közben mentes marad a járvánnyal kapcsolatos közkeletű tévhitektől, így kondicionálja az olvasók faktoidokkal szembeni immunrendszerét is. Eközben tág érzelmskálát fut be, ugyanakkor elkerüli a hatásvadász kliséket, s ezzel az eljárással utakat talál a befogadók szélesebb rétegeihez. (Ez a gyöngyszem egyébként a francia *Le Grand Continent* felkérésére született, de elsőként a Prae.hu közölte 2020. március 28-án.) A karanténtárcaik közül szintén csak egyet emelnénk ki a lehetséges több ezer közül, de egy olyat, amelynek megszólító ereje szintén példaértékű volt. Bánki Éva *Mari-ka a szabadban* c. írása (Új Nautilus, 2020. március 28.) egy aprónak tűnő helyzetkép, mely a mikro-környezet érzékeltetésére épül, pengeélen táncolva az ironia és a tragikum között, tehát az előbbi példához hasonlóan itt is a modalitás többfunkciójú alkalmazásával találkozunk, éles helyzetben. A jelenet főszereplője egy hajléktalan, akinek nagyon is kiszámítható paramétereiből összeálló identitásán keresztül az elbeszélőnek mégis sike-

rül átadnia valami szokatlant, ami a járvány terjedésével, és ebben az esetben valójában a karantén hiányával (pontosabban alkalmazhatatlanságával) függ össze. Az otthontalanság így olyan rétegzett metaforává válik, amely megindítóan képes felhívni a figyelmet az elesettek helyzetére és a szolidaritás kitágításának szükségességére. Mindezt úgy, hogy az eseményszálat vezető elbeszélő szigorúan megmarad egy didaktikán inneni pozícióban, mégis általánosítható problémát körvonalaz. Mindkét említett írás – más műfajokhoz is kapcsolódva – jól érzékelteti a karanténkultúra egy-egy tényérzékeny aspektusát és paradoxontermelő folyamatait. „Helyes a böggés.”

9. 2020. április 2., 6:35

Amikor a net pislantott egyet, a felszabaduló tárhely következtében a karanténkultúra nagyobb sebességre váltott. (Ezt az antropomorfizmust – bár a technikai olvasata is elfogadható – azért használjuk itt, mert annak idején elterjedt a médiában, hogy a COVID-19 kialakulásával a Föld lélegzethez jutott. [A videóillusztrációk megtekinthetők a Youtube-on.] Ennél maradva, a hálózat nem is pislantott, hanem inkább kacsintott, ami majdnem ugyanaz, de az utóbbiban van egy apró fricska. Mindenesetre 2020 áprilisában már egymást érték a házi fellépések, a virtuális koncertek és kórusok, illetve a karanténestek, akár egész sorozatok formájában.) A Facebook pedig kinyújtózhatott. No, de ezt a képet ne erőltessük tovább, mert a szándékos képzavar nem mindig célravezető. A Facebook multinarratív felület, számos lehetőséget kínál a felhasználónak az önprezenca megvalósításához, és felkínál egy különös befogadási rendszert azoknak, akik nem centrumok, hanem csomópontok mentén, vagy még plurálisabban olvasva, a permanensen átrendező kép- és szövegfolyam alapján közelítenek hozzá. Az üzenőfal kollázsában elhelyezett adatok olyan sorozatokká állnak össze ideiglenesen, melyek szubrutinjai bármikor áttehetők a folyam egy másik pontjára. A karanténkultúra idejének első fázisában az információs konglomerátum sajátos hullámvásba kezdett a koronavírus szó köré csoportosuló műfajokból szétterjedve (ide értve minden azzal kapcsolatos szöveget és képet). A szokványos médiaszövegek megjelenését szinte elsodorta az áradat, s ezt a destabilizáló hullámot a Facebook-folyam úgy élte túl, hogy az eredeti bejegyzéstípusok magukhoz engedték a vírustematikát; először ellenállás formájában, majd megbékélve vele, és újabb műfajokat létrehozva. Mivel a vírus valójában szerves anyagok szeretlen komplexe, modellként is alkalmazhatóvá vált a Facebook-folyam átíródására. A COVID-19 és az általa megképződő OMNIS-20 így lényegében ugyanarra a kódolási mechanizmusra és mutációra utalt vissza, a történelem során másodszer bizonyítva be cáfolhatatlanul, hogy a kollázs-költészet (is) híradástechnika. Innen nézve a Facebook-folyam egy kiméra vírus genetikai láncolatával mutatott rokonságot, melynek bázissorrendjét nem négy nukleotid, hanem öt technikai médium határozta meg.

10. 2020. április 4., 8:44

Az OMNIS-20-ban lényeges szegmens a költészet (is). A Facebook-folyamra – a karanténkultúra teljes idejét tekintve – lényegében igaz maradt Németh Zoltán megállapítása: „Mivel a mediális felület nem ad lehetőséget az olyan institutionális megkülönböztetésekre, amelyek elkülönítenék a populáris, elit, alkalmi, »értékes«, »értéktelen« stb. szövegeket, a felhasználó sokkal inkább kénytelen önmaga addigi olvasási tapasztalatait mozgósítani, önmagára hagyatkozni, döntést hozni.” (A Facebook-költészet, NAP, 35. old.) A karanténlírán belül érdemes megkülönböztetnünk két típust, a karanténban írt, illetve a karanténról szóló karanténverseket, melyek persze itt-ott összeérnek. A mindkét feltételnek megfelelő darabok közül kiemelhető (az említett szubjektív megközelítést tudatosítva) Sopotnik Zoltán *Tapsrend: Töredékek fertőzötteknek* elnevezésű oldala, melyen verstöredékek (vagy prózaversek) olvashatók (így a fertőzés nem feltétlenül a COVID-19-re utal csak). Ezek a figyelemre méltó darabok a karanténkultúra egy motívumára, a szolgálatot teljesítő egészségügyi (és a járvány alatt más területen helytálló) dolgozóknak szóló tapsra – annak apropójaként és helyszíni kommentárjaként – íródtak. De az alkalmi töredékek egymás variációi is, a Facebook-oldalon ciklussá szerveződnek, és egy majdani kiegészítő gesztust feltételeznek, vagy arra játszanak rá, hogy fragmentumai maradnak „egy soha meg nem írandó s meg nem írható hőskölteménynek”. Az egyik bejegyzés (a sok közül) így magában is különös, jól eltalált képsorral köti össze a kollektív taps eseményét. „egy maszkos jön le a szemközti dombon, alig látszik, maszkján a hatalmas, festett száj kiharap: bokrokat, fél autót ropogtat el, a nyest lábát majdnem egészben nyeli le, a távolban az erőmű tornya sívít, hogy ezt azért mégsem kellene, az erdő közben a füllembe köhög, erkélyünkön denevérnyál fénylik...” A maszkos rémet és a vírushordozót (a SARS-CoV-2 létrejött a denevérhez köthető, majd egy köztesgazdán keresztül került át az emberre) kontamináló kép remekül megörökíti a karanténlakó fenyegetettség-érzetből és fertőzésveszélyből összeálló érzelmekomplexumát. A szöveg azonban – ebben az esetben is – maga mögött hagyja a konkrét hangeseleményhez rögzített tapasztalatot, és éppen a szcenikai elem halmozásán keresztül teszi azonosíthatatlanná és többértelművé a szituációt. Még a látvány kiáramlási pontja (erkélyünk) is nézhető kívülről, és már nyomma sincs a tapsnak, így a vers ezzel mintegy ellenszegülés a fertőzésnek, ugyanakkor rá is van utalva a járványügyi nyomok (köhögés, nyál) tudatosítására. Ebben a kettősségben helyezkedik el az olvasás ismétlése. És a denevér röpte.

11. 2020. április 5., 9:20

A Facebookon landoló költészeti alkotások száma a járvány alatt (is) látványosan ívelt felfelé, s ezek közül jó néhány korábban keletkezett vers vagy kötet került kapcsolatba a vírustematikával. Több költő kezdte újraforgalmazni a szerzeményeit felolvasás formájában (pl. Petőcz András és mások), vagy arra is sok példa hozható, hogy az adott életmű egy rétege éppen ekkor került először vagy párhuzamosan közlésre (pl. Hizsnyai

Zoltán esetében a szerző '80-as években írt darabjai, vagy Halmai Tamás, Laboda Róbert, Jónás Tamás, Zalaba Zsuzsa, illetve Kiss Ottó költeményei). Másfelől, a felolvasó alkotók egyikének, Nyerges Gábor Ádámnak ekkorra keltezhető egy kommentje, melyben azt említi a régebbi munkáival kapcsolatban, hogy ezekkel szembesülve olyan érzése támadt, „mintha mindig is karanténverseket írt volna”. Ez a hirtelen jött megérzés a COVID-19 hatására egy lényeges mozzanatról tanúskodik, amely jellemző az akkori időszak gondolkodásmódjára. Ez a „mintha erről szólna, amit régebben írtam” érzése sokszor valóban helytállónak bizonyult, és azzal a jelenséggel áll kapcsolatban, amit Nemes Z. Márió egy vele készült interjúban utólagos fertőzésként írt le a *Contagion* (Fertőzés) című – valóban korszakos jelentőségű – film kapcsán. „Számomra ebben az az érdekes – mondja a derék/kiváló költő/teoretikus –, hogy kortárs digitális valóságunkban egy járvány médiatörténeti és képpolitikai aktivitást is mutat, hiszen előállítja saját képtörténeti narratíváját, mítoszát és fikcióját is. »Viralitása« tehát azokon a kulturális reprezentációkon, képeken és kódokon is múlik, melyeket aktivál, idéz és a legkülönbözőbb mediális terekben »rajzásra« kényszerít.” (Az „őszinteség” kódjai önmaguk ellen fordulnak, Körösty Gergő és Modor Bálint interjúja, Litera.hu, 2020. március 29.) Az ilyen értelemben vett visszafertőződés a lírát is azonnal elérte, és nagyon jó példa a megváltozott kontextus felől áramló újrakódolásra. Egy idő után pedig már inkább az vált kérdéssé, hogy a Facebookfolyamba integrálódó versek között akad-e egyáltalán olyan, amelyet elkerült a szóban forgó, az időtengelyt is manipuláló hatás. A statikus vers a kijárási tilalommal, a gerilla dal a konyhával, a humorú vers a kitartással, az áthúzott költemény a jelenléttel, az ebéd poéma a kenyér képével, a lehetetlen vers pedig a maradandósággal került kapcsolatba a hirtelen végbement mutációknak köszönhetően. A tájkköltészet másodszor is eltűnt.

12. 2020. április 7., 15:18

A maszkos történetek elterjedésével párhuzamosan megnőtt az érdeklődés a láthatatlan hősök iránt is. Ez részben azzal magyarázható, hogy a vírusok olyan szubmikroszkopikus organizmusok, melyek egy bizonyos megközelítésben apró robotokhoz hasonlítanak. A láthatatlan tartományok ilyen jellegű elgondolását nem nehéz azonosítani a nanofikcióban és az immunológiai regényben (ezekre majd visszatérünk), de van a dolognak egy másik oldala is. A karantén és a kijárási tilalom témája köré csoportosuló alkotások között olyanra is akad példa, mely az interperszonális kapcsolatok testi hiányával, vagy akár a fikción belüli fikció problémájával kapcsolja össze a láthatatlan jelenlét motívumát. Ez persze a mágikus realizmustól és a fantasztikus irodalomtól sem idegen megoldás (ne felejtjük el, hogy Moskát Anita éppen 2020 áprilisában kezdte írni negyedik regényét, mely anno család-történetnek indult, de más narratíváktól is megfertőződött), ám ugyanúgy jellemző a zsánersemleges alkotástechnikákra is. (A lírából ehhez a jelenségkörhöz Barak László *A fertőzés* című verse csatolható az Új Szó 2020. április 4-ei számából, mely

szappanoperaként inszcenírozza az emberi párkapcsolatra gyakorolt karanténhatást.) 2020. március 8-án – tehát a megszorító intézkedések első hullámával egy időben – jelent meg a Dunszt.sk kultmag oldalán Veres István *Szerellem a korona idején* c. novellája. A cím természetesen Márquez *Szerellem a kolera idején* című nagysikerű regényére játszik rá, melyben az idős főhősök éppen a karanténnak köszönhetően találhatnak egymásra. (Mészáros András a szituál kapcsolatban két dologra hívta fel a figyelmet a Facebookon: „1. Hogy Florentíno Arízának 622 »szerelme« volt azalatt az 53 év, 7 hónap és 11 nap alatt, amíg arra várt, hogy egyetlen szerelme, Fermína Daza megözvegyüljön, és végre egymáséi lehessenek. 2. Hogy 622 nő ide vagy oda, Florentíno Aríza megőrizte Fermína számára a szüzességét.”) Veres István műve lényegében erre a momentumra utal vissza, de az idős hölgy férjét áthelyezi egy perspektivikus, láthatatlan tartományba, s így Márquez szellemében nemcsak az örök szerelem toposzával szembesít (ironikusan is olvasható módon), hanem azt még társítja a síron túli barátság képletével is. A karanténhelyzet itt annyiban is fontos, hogy Betti néni kétszeresen is a túlélés jelképévé válik a rövid, frappáns sztori során, míg a beszédhelyzet jövőbe ugrása felcsillantja a járvány lecsengését is. Az időbeli cezúra elhelyezése másodlagos, a remény ugyanis folyamatosan elmozdul az időskori emberek érzelmi világának fókuszba állítása mentén, és ez háromszorosan száll vissza Gabriel García Márquez fejére.

13. 2020. április 9., 9:40

A járványgörbe kedvezőbb alakulására várva, újra divatba jöttek a listák. A katalógusver-sektől a karanténnaplókon át a siker-, bakancs- és bevásárló-listákig sokféle változatuk alakult át hagyományos műfajokból a napi rutinoknak megfelelően. (Egy vándorirodal-már fazon a közösségi médiában még monográfia írásába is belefogott.) Az ilyen irányú listázó-lajstromozó elkötelezettség kitarított a járvány végéig, majd a műfajok helytel-kö-zel visszatértek eredeti funkcióikhoz. 2020 húsvétján a lista jelensége másfelől nézve is fontossá vált, mivel akkoriban zajlott az adatkezeléssel kapcsolatos járványügyi disputa. Ez a szakmai körökben, de részben a nyilvánosság előtt zajló vita lényegében arról szólt, hogy helyes kritériumok szerint állították-e össze a fertőzöttek (és a COVID-19 járvány-ban elhunytak) listáját. Ha igen, akkor nagyon is reális a veszély, ha nem, akkor viszont szükségtelen a vesztegzár. A karanténkultúrát evidens módon befolyásolta ez az oppo-zíció, s közben egyre többen nyilatkoztak úgy, hogy a COVID-19 divergencia-pont. Számptalan írásban merült fel hirtelen egy Másik Föld képe, mely példátlan gyorsasággal toposzá vált. Ez azonban nem egy bizonyos pontból kiinduló elterjedést jelentett, ha-nem egymástól függetlenül bukkant elő a különböző médiumokban. Az elmaradt prog-ramok következtében mindenki elméjében felderengett egy másik világ, amelyben az adott esemény megvalósult. Szinte kézzelfogható közelségbe kerültek az alternatív törté-nelmek. Fölvetődött, hogy ezt az időszakot nem kellene-e Kim Stanley Robison *A rizs és a só évei* című regénye után – nem kis iróniával – „A liszt és a cukor évei”-nek nevezni.

Ebben a vészterhes megoldási javaslatban ne azt vegyük észre csak, hogy a járvány képes megváltoztatni a történelmet (rendesen), hanem azt is, hogy az elnevezés a listák felől nézve a bevásárlói szokásrendekre utal. A készlethalmazás és a katalógusszerűség összefonódását remekül érzékelteti Németh Zoltán *Tektonika* című verse: „néha átmásztunk a konzervekkel, liszttel, / maceszdobozokkal, befőttel teledobált, / eredetileg gyerekszobának kijelölt helyiségbe”. (Dunszt.sk, 2020. április 8.) A karanténkultúrában ugyanakkor megindult az alternatív jövőképek gyártása is, mely húsvét tájékán a feltámadás kontextusában különös élességgel vetette fel a kijárási tilalom posztthumán következményeit. Jó példa erre az idézett szerző ugyanott megjelent *disznósajt* című költeménye, amely a csüngőből és nyesedékből álló ételszerűség képével kontaminálja a karanténból szabaduló emberi massa anyagszerűségét. A jövő remegni kezdett.

14. 2020. április 11., 8:01

Németh Zoltán koronavírus-versei a következő kísérszöveggel bukkantak fel a Dunszt.sk Facebook-oldalán: „Az új típusú koronavírus új típusú lírai nyelvet generál. Egyszerre progresszív és aktuális.” Ez a jelenség kétségtelenül az OMNIS-20 lényeges eleme, ugyanakkor felidézhet egy (vagy akár több) regénybeli szituációt is, mely hasonló távlatokat nyit meg. Greg Bear *A vér zenéje* című regényében azzal szembesülnek a tudósítók, hogy a járvány barázdálta Föld kinézetét nem könnyű kommentálni: „Hogyan is próbáljam leírni az alattunk elterülő tájat? Ehhez új nyelvre, új szótárra lenne szükség.” (Szilágyi Tibor fordítása, 185. old.) Scott Bukatman szerint Greg Bear szövege „[...] példaértékű elbeszélése a vírusfertőzés, a mutáció, az organikus/technológiai interfész belső robbanásának; a test eltűnésének és a szubjektum halálának.” (*Terminal Identity*, Duke UP, 268. old.) Emellett a szerző – Joan Slonczewskihez hasonlóan – a molekuláris biológiából és a rákkutatásból kölcsönzött fogalmakkal olvasztja össze a science fiction technokulturális nyelvét. Nos, Németh Zoltán líranyelve valóban alkalmas arra, hogy elkapjon (és feldobjon) valamit a COVID-19 hatásdinamikájából, és a matéria, a test stb. mentén átkomponálja a költői beszédszituációt. (Érdekes egyébként, hogy valószínűleg azok esélyesek ilyesmire, akik addig is a szubverzió, a hibriditás és a kultúrötvözet produktív változataival operáltak, mint például Csehy Zoltán, Nemes Z. Márió, Sirokai Mátyás vagy Tóth Kinga, illetve Bartók Imre a prózában). Ezt az innovatív pozíciót tehát élesen meg kell(ene) különböztetnünk azoktól az eljárásoktól (és szerzőktől), melyek (akik) valójában csak egy meglévő készlethez igazítják a tematikát. Hirtelen a 2020-as regények közül lehet erre az utóbbira egy remek példát hozni. Karim Reza már a karanténkultúra első fázisában írt egy művet *A vírus neve: korona* címmel, s a produkciót azonnal terjeszteni kezdték (különböző nyelveken). Ebben a közegben azonban jószerivel csak annyi történik, hogy az összeesküvés-elméletre épülő narratív szerkezet apropója kicserélődik a koronavírusra, de minden más – mondjuk, Dan Brownhoz képest – marad a régiben (ami önmagában nem volna baj). A vírustematika azonban már 2020 áprilisá-

ban újabb biopoétikai diskurzusok megnyílása felé mutatott (ahogy azt a fentebbi ábra is jelzi). A COVID-19-en keresztül már nem feltétlenül ugyanazt a világot láttuk. A költő beletrafál: „és kollektíven elfelejtett beszélni mindenki, / csak két kéz rakta be három szájba folyamatosan az ételt.” (*disznósajt*)

15. 2020. április 13., 9:05

2020 áprilisának közepén a valaha volt egyik legfurcsább húsvét köszöntött rá az emberiségre, így a karanténkultúrára is. Még a Facebook-folyam is lassabban hömpölygött. Ugyanakkor a közösségi média tartományának egy jól belátható része mentes maradt az ilyenkor használatos giccsektől és közhelyektől. Az extrovertált ünneplés – sok helyen – feltehetően introvertált mérlegelésbe fordult át. A karanténkultúra viszont ekkorra már kismillió útvonalon futott, és egyre jobban szétterült az online világban. Mivel a hétköznapi tevékenységek jelentékeny része (pl. az oktatás vagy a munkakapcsolatok fenn-tartása, a művészi tevékenység vagy a kutatói hálózatok működtetése stb.) áttevődött a világhálóra, ez a szituáció egyre inkább hasonlítani kezdett egy óriási, spontán kialakult globális vállalkozáshoz. Picit emlékeztetett mindez – sok más jelenség mellett – egy regénybeli ötletre, mely a valóság kiterjesztéseként összefogta a technoszféra különböző rétegeit. Vagyis már-már olyan volt a projekt, mint Ernest Cline igazi retró szívvvel megálmodott *Ready Player One* című regényében az OASIS, „[...] amely szép lassan az emberiség nagy része által napi szinten – üzleti ügyekre, hétköznapi kommunikációra vagy szórakozásra – használt virtuális világgá fejlődött, amit egy globális hálózat tartott fenn.” (Roboz Gábor fordítása, 1. kiadás: 9. old.) A regényben az oktatást áthelyezik az OASIS iskolai rendszerébe, amit a történet főhőse a következőképpen indokol: „A kormány által fenntartott, valódi oktatási rendszer már évtizedek óta alulfinanszírozott és túlzásúfolt agyrem volt. Mostanra pedig sok sulis olyan tragikus állapotba került, hogy mindenkit, akinek egy kicsi esze is volt, arra ösztönöztek, hogy maradjon otthon, és online járja ki az iskolát.” (50. old.) A COVID-19 ideje alatt az online oktatás kapcsán jelentős viták zajlottak a jelenlét nélküli tanítás kérdéseiről, a dokumentáció megtekinthető a világháló oktatásügyi weboldalain. (Mindebből az derül ki, hogy az akkori helyzet nem igazán hasonlítható oázishoz.) Visszatérve a párhuzamhoz, a *Ready Player One*-ban a tét az OASIS feletti irányítás megszerzése, a súlypont viszont a hozzá vezető út kulturális labirintusának komplexitására esik. Ennek az összetettségi szintnek egy previrtuális, neurointeraktív szimuláció előtti fokozata volt a karanténkultúra online világa, amelyben 2020 húsvétján az off-world terenumokhoz képest mást jelentett az ünnep. A kulcs ehhez a differenciához természetesen az easter egg.

16. 2020. április 16., 7:32

2020 húsvétján egy karanténbeszélgetés során felmerült, hogy az apokaliptikus prózában vajon melyek azok a darabok, melyek – úgymond – megelőlegezték a koronavírus-járvány

körüli állapotokat. Sok ilyen van, kétségtelen. Hozzá lehet azonban tenni, hogy Bartók Imre Virágba borult világvége-trilógiája többeknek eszébe jutott akkoriban. Nem véletlenül. Még azt is felvetette valaki (de ezt a felvételt nem találtuk, így csak emlékeinkre hagyatkozhatunk, rengeteg karanténvideó került fel akkoriban, sőt az aleatóriának köszönhetően a Karathen is része lett a kultúrának), hogy *A patkány éve* című regényből lehetne készíteni egy montázst, *A korona éve* címmel, melyben apró változtatások és kihagyások lennének az eredetihez képest, és megállná a helyét így is. Hasonlóan, *A nyúl évében* a Gonyolék-vonal köré csoportosuló részletekből összerakható lenne egy fertőzött mutánskolónia virológiai története. És így tovább. Blaszfémia? Nem feltétlenül. A Virágba borult világvége-trilógia messze kielőzte a karanténkultúra egy rétegének gondolkodásmódját, így onnan nézve paradigmaticus alkotásnak tartható. Ez a felvetés viszont – másfelől: mint túlértelmezés – nagyon is illik ahhoz a magatartásformához, mely a vesztegár tudati hatásának egyik komponense, és amelyet anno is a túlreagálás ragályaként kezdtek el emlegetni. Az emberek egy részének (beleértve a művészek egy részét is) pillanatnyi elmeállapotát nagyon jól jellemzi ez a paraméter, amely a gondolkodás hirtelen kilengéseire utal, illetve arra, hogy a szubjektum egy kijelölt irányba tartva, nem képes szabadulni valamilyen fertőző gondolattól. A hírek túlreagálása ennek csak az egyik oldala, a másik a túlpörgetett szerepléskényszerrel függ össze. 2020-ban karanténtaktika volt például az információ annyira gyors megosztása, hogy meg kellett fontolni a szűrők bevezetését (helyenként ezeket alkalmazták is). Rengetegen kezdték úgy érezni, hogy a reakcióidő felgyorsításával megoldanak valamit, pedig mindössze a túlreagálás gépszíja kapta el őket. (A régi szép idők!) E sorok írója is tanúja volt annak, hogy valaki kétpercenként oszt meg járványügyi információt a Facebookon – mindenféle megfontolás és a tartalomra vetett kritikus pillantás nélkül. (Persze érthető ez a reakció, van, aki így próbált segíteni, csak hát így nem tudott.) Olvasmányélményeink átkódolódása viszont Gonyolékék irányába szinte törvényszerű volt. Japánban például Albert Camus *A pestis* című regénye vezette az eladási listákat. Hát igen, a rémálmok általában hűtlenek a megálmódóikhoz. Vad vírusok.

Horrorisztikus *communitas*

Biopolitikai gondolatok
a járványhelyzetről,
Roberto Eposito nyomán

A COVID-19 pandémia meghatározó társadalmi és politikai témává vált. Aligha túlzás azt mondani, hogy a 21. század első évtizedeiben az élet, valamint annak védelme a közélet első számú prioritása. Intézkedni kell, mert veszélyek leselkednek a népesség életére – szól az általánosan elfogadott ösztársadalmi globális konszenzus. A veszély kívülről jön, ám paradox módon pontosan az élet, azaz a természet felől. Elvégre a pandémia-helyzetet („járványhelyzetet”) eredményező kórokozó – a SARS-CoV-2 – a természet spontán teremtőképességének terméke. Önszerveződő evolúciós folyamatok eredménye. Az élet eny nyiben az önveszélyeztetés állapotában lévő, krónikus túltengésben szenvedő bőség, amely az emberek közösségére nézve folyamatos veszélyt jelent.

2020 júliusában –előretekintve a leendő vakcina által nyújtott új perspektívák irányába– a Nemzetközi Egészségügyi Szervezet (World Health Organization [WHO]) és más nemzetközi szervezetek megalapították a COVID-19 Vakcina Globális Hozzáférhetőségi Egyezséget (COVID-19 Vaccines Global Access Facility, COVAX). A humanitárius jószándék alapján „globális tervet” szorgalmaznak a szakmai együttműködésben részt vevő felek, és legalább „kétmilliárd dózist” kívánnak elérhetővé tenni a Föld szegény és gazdag országainak lakói számára egyaránt.¹ Hangsúlyos diszkurzív szempont a hozzáférhetőség mozzanata, vagyis ki kell zárni a rendszerből a gazdasági helyzetből fakadó hátrányokat.

¹ Kai KUPFERSCHMIDT, *Global plan seeks to promote vaccine equity, spread risks*, Science, 31 Jul, 2020: Vol. 369, Issue 6503, 489–490, link: <https://science.sciencemag.org/content/369/6503/489>

Csakis oly módon legitimálódhat az egységes emberiség globális önimmunizációs offenzívája, amennyiben mindenkire kiterjed az oltás. Legalább ennyire fontos az egyetemes mivolton túlmenően a „kockázatmegosztás” fogalma. Többféle „oltási stratégiát” kívánnak a részt vevő szervezetek fogantatosítani, ezáltal biztosítva, hogy egyetlen ország se tehesen szert igazságtalannak vélt előnyökre más, szegényebb földrajzi térségekkel szemben. Másképpen mondva: kizárandó az orvosi protekcionizmus a globális oltás folyamatából. Felmerülnek persze átláthatósági aggályok az intézkedéssel szemben („vajon milyen eljárás útján választották éppen az AstraZeneca-t?” – teszi fel a kérdést a civil társadalom megszólaltatott szakértője), ám a *Science* magazin cikke tartózkodik a fundamentálisabb kérdésfeltevésektől. Nincsen idő a globális kiterjedésű tervek megkérdőjelezésére, hiszen emberi életek forognak kockán. Sürget a járványügyi helyzet, szükségállapotban élünk, és egyedül az azonnali beavatkozás mentheti meg az emberiséget a pandémiától. A szükséglet azonnalisága mintegy rövidre zár minden reflexivitást. Az élet védelme nemzetközi beavatkozást követel meg, hiszen az élet a legfőbb érték. Túlvilág híján az evilági, véges élettartamunkat oltalmazzuk bármilyen áron. Ezért a típusú védekezésért a legmagasabb árat is meg kell fizetnünk felelős, racionális, a tudományban hívő polgárokként. Az élet mindenáron való védelme áldozatokat követel.

A COVID-19 globális elterjedése nyomán kialakult járványügyi szükségállapot rámutat arra, hogy biopolitikai időket élünk. Ennek a helyzetnek a megértésére egy filozófiai keret kialakítása szükségeltetik, amely aztán a valós helyzetre visszavonatkotztatott fiktív példákön keresztül explikálható. Roberto Esposito, kortárs olasz filozófus a Michel Foucault munkásságában megjelenő *biopolitika* és *biohatalom* fogalmai továbbgondolásának szenteli saját műveit. Jelen keretek között a legszisztematikusabb munkájának értelmezésére vállalkoznánk, amely a *Bios* címet viseli. Esposito kérdésfeltevése nagyon egyszerű, ám távolról sem tekinthető könnyen megválaszolhatónak: miért van az, hogy az életfolyamatok szabályozására és kormányzására vállalkozó politikák oly gyakran válnak halálössá, a konkrét élőlények és személyek elemi érdekeire nézve veszélyössé? Az élet politikája miért hajlamos ekkora mértékben halálosztó üzemmé átlényegülni?² Legyen szó az eugeniáról, az abortuszról, a génmanipulációról, de akár a genocídiumról is, a népesség vélt egészségének védelmére irányuló különböző intézkedések valamilyen oknál fogva különösen hajlamosak átalakulni társadalmilag veszélyes folyamatokká. Végöss soron „a mindenáron való életben tartás követelménye azt is eredményezheti, hogy meggyorsítjuk mások halálát”.³

Mielött Esposito gondolatmenetét részletesen kibontanánk, röviden érdemes kitérnünk arra, hogy mit ért elődje, Foucault a „biohatalom” kifejezés alatt. Foucault szerint biopolitikaiként jellemezhetjük mindazon politikákat, amelyek „életre kényszerítenek és meghalni hagynak”.⁴ Szemben a korábbi hatalmi formákkal, a biopolitika döntörésztt

² Roberto ESPOSITO, *Bios. Biopolitics and Philosophy*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 2008, 8.

³ *Uo.*, 5.

⁴ Michel FOUCAULT, „*Society Must Be Defended*”. *Lectures at the Collège de France, 1975–1976*, Picador, New York, 2003 (1997), 241.

nem az egyéni testek fegyelmezésén alapul, hanem az élet szabályozására vállalkozik, elsősorban népességi szintű intézkedések útján. Olyan hatalom ez, amely az egyén helyett demográfiai egységekre fókuszálva fejt ki hatásait. Persze az esetek túlnyomó többségében pozitív intézkedésekről beszélünk, úgymint a betegségek visszaszorításáról, a születésszám növelését célzó pronatális támogatásokról, a preventív jellegű, egészségtudatosságot növelni hivatott médiakampányokról, és sorolhatnánk. Nem arról van szó tehát, hogy a biopolitika mindig szükségszerűen kényszervizonyként adott. Sőt, az esetek nagy részében explicit kényszerítésről nem beszélhetünk, de még csak publikusan politikaként azonosítható explicit „politikáról” sem. Európa államaiban a 18. századtól kezdődően regisztrálható a népességi folyamatok ellenőrzésére, valamint az azok egyre aktívabb átformálására vállalkozó biopolitikai gyakorlatok elterjedése. Tehát a biopolitika az „emberre mint fajra” vonatkozik. Az állami népességszabályozási mechanizmusok folyamatos bővülése maga után vonja a népesség védelmére vonatkozó erőfeszítéseket is. Lehetőség szerint ki kell iktatni mindazon véletlenszerű történéseket a népesség életéből, amelyek irányíthatatlanok, domesztikálhatatlanok és kiszámíthatatlanok. Vagyis a felvilágosodással létrejön az osztársadalmi kiszámíthatóság eszménye. Lehetőség szerint totális kontroll alatt kell tartani a népességi szintű folyamatokat, hiszen nem kevesebb forog kockán, mint az állam stabilitása.⁵ A jó kormányzás kritériuma a modernitásban egyre inkább a népesség védelme, annak egészségének fokozása, valamint az életek védelme lesz. Szabályszerűvé és ellenőrizhetővé kell tenni az önmagában törvénytelen és uralhatatlan életet, ennek érdekében jön létre a demográfia tudománya is. Egyre kiterjedtebbé válik a normativitás, a halál pedig diszkvalifikálódik. Mint legfőbb rosszat, a halált ki kell zárni a rendszer működéséből, a jó kormányzat megóvja a népességet a túlzottan magas halálozási rátától. A modern biohatalom összefoglalóan az esetlegesség kizárására vállalkozik, egy kiszámítható, metastabil, homeosztatis társadalmi rendszer megteremtése érdekében, amely adatgyűjtés útján megfigyelhető, lemintázható és szabályozható.⁶ Foucault diagnózisában a modernitásban az egyén helyét átveszik a népességi szintű életfolyamatok. Többé nem az egyén a politika alanya, hanem egy biologizált kollektívum.

Feltehetjük a kérdést, hogy mi a probléma az emberiség önimmunizációjával? Elvégre az oltási programok hirdetői előszeretettel hivatkoznak a megnövelt élettartamra. A statisztika óhatatlanul annak alkalmazóit igazolja, hiszen a statisztika mint olyan eleve egy meghatározott, racionalista és technokrata premisszákon alapuló világnézet konstrukciója. A modernitás azt ígéri a benne élők számára, hogy kiszámíthatóbb, biztonságosabb viszonyokat hoz létre, amelyek elősegítik az emberi boldogulást. Csakhogy a biopolitikához olyan árnyoldalak is hozzátartoznak, amelyek nem választhatóak külön annak esetleg üdvösnek tekinthető következményeitől. Itt jön a képbe a német nemzetiszocializmus ideológiája és gyakorlata, amely rendkívül fontos diagnosztizáló szerepet tölt be Esposito

⁵ *Uo.*, 245.

⁶ *Uo.*, 248.

modernitáskritikájában is. A náciizmus – Foucault felfogása szerint – nem valamilyen torz, szélsőséges esemény, hanem „a biohatalom apoteózisa”.⁷ Ez távolról sem jelent valamilyen paranoiás képzelgést. Egyáltalán nem arról van szó, hogy a biopolitika szükségszerűen nemzetiszocializmussá fajul. Ám igenis fellelhető Foucault és Esposito szerint egyfajta látens folytonosság a különböző biopolitikai rezsimek között. Elvégre a modernitás egésze az életszabályozás rezsimjeként funkcionál.

Miért foglalkozunk a múlttal foucault-i szemszögből? Miként Takács Ádám kötetében rámutat, a foucault-i történetírási módszer a következő mozgást hajtja végre: „Kilépünk az evidens jelenből, nyomain keresztül elgondoljuk a múltat, majd innen kiindulva elgondoljuk a jelent.”⁸ Amiatt értékeljük újra a múlt folyamatait, hogy ezáltal új megvilágításba kerülhessenek jelenünk evidenciái. Egyfelől felfedezhetjük azt, miként váltunk azzá, amik vagyunk, ám Foucault még fontosabb etikai követelménnyel is szembesít minket, nevezetesen, hogy „elutasítsuk azt, amik vagyunk”.⁹ Minden egyes történeti tárgyú munkájában – és életművének túlnyomó része ilyen vizsgálódásokból áll – Foucault a jelenről kíván számot adni, a múlt genealogikus felfejtése által. Magától értetődőnek tűnik, hogy a 2020-as globális oltási kampány a népesség javát szolgáló humanitárius intézkedés, ennek kétségbe vonására semmilyen legitim okkal nem rendelkezünk. Ám foucault-i szemmel mégiscsak kérdőre kell vonni az élet átfogó szabályozására vonatkozó mindennemű intézkedést, mert ha tetszik, ha nem, a jószándék is eredményezhet beláthatatlan veszélyeket és kockázatokat. Még a legszörnyűbb emberiség elleni bűncselekmények is bizonyos értelemben a „sajátként” azonosított népességre korlátozódó, ám mégiscsak jelen lévő és nem elhanyagolható jószándék által voltak motiválva. A nemzetiszocializmus szörnyű történetében Foucault felfedezni vél egy vízváltást, amely a biopolitikai kizárásnak önkizárásá történő akaratlan átlényegülését teszi láthatóvá. A náci nemcsak az általuk alacsonyabb rendűnek ítélt fajok elpusztítására vállalkoztak, hanem éppenséggel a kollektív öngyilkosságra is, hiszen a második világháború végén Hitler utolsó rendeletében a német nép kollektív öngyilkosságára és Németország porig rombolására buzdított. A totális kizárás fékezhetetlen mozgást foganatosít, amelynek végállomása a „saját faj kitevése a halál abszolút és egyetemes fenyegetésének”; a biológiában lévő „esetleges elem” kizárására irányuló technokrata náci ambíció végül a totálisan irracionális önkizárás örületébe csap át.¹⁰ Természetesen mondhatnánk azt, hogy a nemzetiszocializmus csupán szélsőséges példa, egyedi és megismételhetetlen esemény, ám egyetlen történés sem izolálható attól a tágabb civilizációs konstellációtól, amelyből kialakult. A faji tisztaságot hangsúlyozó náci eszme a korszak széleskörűen elfogadott tudományos evidenciáiból épített magának egy rasszista eszmeiséget, a biopolitika pedig

⁷ *Uo.*, 259.

⁸ TAKÁCS Ádám, *Az idő nyomai. Michel Foucault és a történelem problémája*, Kijárat, Budapest, 2018, 62.

⁹ MICHEL FOUCAULT, *A szubjektum és a hatalom* = Kis Attila Atilla – Kovács Sándor – Odorics Ferenc (szerk.), *Testes könyv II.*, Ictus – JATE Irodalomelmélet Csoport, Szeged, 1997, 278.

¹⁰ FOUCAULT, „*Society Must Be Defended*”, 259.

mindazon esetekben fennáll, amikor a népesség életfolyamatainak „normalizálását”, valamilyen optimális homeosztatisz állapot fenntartását célozzák állami intézkedések.¹¹ Így aligha állítható, hogy globalizált jelenünk mentes volna a „biohatalmi üzemmódba” történő átcsapás veszélyeitől. Az oltásellenes mozgalmak előszeretettel hivatkoznak a holokausztra mint a medikális hatalommal szembeni szkepszist megalapozó történeti előzményre.¹² Könnyű azt mondanunk, hogy megalapozatlan, sőt ízléstelen badarsággal és anakronizmussal van dolgunk a fenti ideologikusan motivált párhuzam kapcsán, ám történeti tény, hogy a náciizmus a legnagyobb fokú támogatottságot éppenséggel az orvostársadalom körében élvezte. Adolf Hitler úgy fogalmazott, „küzdelmünk egyenértékű azzal a harccal, amelyet a múlt században Pasteur és Koch vívott”, utalván ezzel a zsidóság és más, alacsonyabb rendűnek ítélt fajok bakteriális, virális, fertőző mivoltára.¹³ A náciizmus eredendően higiéniai és immunológiai motiváltságú ideológia, amely elválaszthatatlan az immunitás előállításának ambíciójától. Magasrangú feladatokat láttak el orvosok a genocídium alatt, és még az általuk végrehajtott népirtás elnevezésére is egy higiéniai műveletet jelölő kifejezést, a kártevők elpusztítását jelentő *Extermination* alkalmazták. Szemlélve az oltásellenes szubkultúra körüli polémiaikat, a fertőzőképesség és ragályosság feltűnő jelenlétéről tanúskodnak a szövegek. Már számos országban felvetődött az oltásellenesek szegregációjának ötlete, ez a biopolitikai példa pedig – az oltáselleneseket elítélő osztársadalmi konszenzusnak köszönhetően – még ragályosnak is bizonyulhat.¹⁴ A Queensland Állam Immunizációs Stratégiáját bemutató dokumentum szerint „az immunizáció a közösségnek a vakcinák által orvosolható betegségek elleni védelmének elismert, bizonyított és költséghatékony módja, amely növeli a népesség összességességét (overall health)”.¹⁵ A medikális biopolitika célja a lehetőség szerinti „teljes immunizáció.”

Felmerül a kérdés, hogy miért gond ez. Önmagában nem tekinthető üdvös folyamatnak bizonyos betegségek legyőzése? Utalhatnánk éppenséggel a túlmedikalizált népességekben kialakuló ellenállóképes kórokozók kialakulását övező orvostudományi vitákra, vagy az oltással mint technikával kapcsolatos aggályokra, ám itt és most kifejezetten filozófiai jellegű rákérdezésre vállalkozunk Roberto Esposito biopolitikával kapcsolatos gondolataira támaszkodva. Esposito kiindulópontja két fogalom szembesítése, az *immunitas* és a *communitas*. Szerzőnk szerint a modernitás az a folyamat, amelynek során az emberi közösség fokozatosan elzárta önmagát a környezetétől. Az *immunitas* a közösség

¹¹ *Uo.*, 252–253.

¹² Sue RODGER-WITHERS – Robert BOOY, *Now anti-vaxxers stoop to misappropriating the Star of David*, The Sydney Morning Herald, May 6, 2019, link: <https://www.smh.com.au/national/now-anti-vaxxers-stoop-to-misappropriating-the-star-of-david-20190428-p51i1y.html>

¹³ Idézi ESPOSITO, *Bios. Biopolitics and Philosophy*, 117.

¹⁴ Egy évvel a koronavírus-járványt megelőzően Olaszország kormánya kitiltotta a be nem oltott gyermekeket az oktatási rendszerből. Lásd *Italy bans unvaccinated children from school*, BBC News, 12 March, 2019, link: <https://www.bbc.com/news/world-europe-47536981>

¹⁵ State of Queensland, *Immunisation Strategy, 2017 – 2022*, 2017, link: https://www.health.qld.gov.au/__data/assets/pdf_file/0021/674022/immunisation-strategy-2017-2022.pdf

önelzáródásának szükségszerű korrelátuma, „a *communitas* negatív vagy hiányos formája”.¹⁶ Az egész nyugati civilizáció a közöstől való elzárkózáson alapuló negatív közösségiség, legyen szó a másoktól elzárkózó, tulajdonjoggal rendelkező szubjektumról vagy a környezettől elzárkózó népességről. Nem véletlenül hivatkozik a fent említett ausztráliai kormányzati dokumentum a „közösségre” mint hívószóra, hiszen elképzelhetetlen a modern közösség az őt kísérő ökológiai lezárás híján. Akkor válhat igazán működőképesé a közösség, mihelyt eléri a maximális immunitást, a teljes oltottságot biztosító biomedikális technikai apparátusok segítségével. A környezetéből érkező veszélyek ellen beoltott közösség eleget tesz a szűk ökonómia követelményének is, hiszen „költséghatékony”.

Az önimmunizáláson alapuló nyugati szemlélet bevezet egy cezúrát az életbe. Kétfajta élet válik meghatározóvá az immunizáló diszkurzusban: elválik egymástól *bios* és *zoe*. Az „immunizáló” biopolitikai gyakorlatokban az önvédelem, a sajátként felfogott egyéni és közösségi élet védelme válik perdöntővé. Élő az, amely megóvandó, akár önmagával szemben is. Mint Esposito írja, „az immunizációs paradigmában *bios* és *nomos*, élet és politika, egyetlen oszthatatlan egész összetevő elemeivé lényegülnek”.¹⁷ Az immunitás az élet megóvására, a népesség életfolyamatainak fokozására, az összélet növelésére irányuló védelmi intézkedések összességét jelöli. Könnyen tetten érhető egyfajta háborús logika mind a gyakorlat, mind a szemantika szintjén. A koronavírus elleni nemzetközi mértékű „hadviselésnek” lehetünk tanúi – állítja az amerikai elnökjelölt, Joe Biden –, és ebben a háborúban tilos megadni magunkat. A fenyegető virális külsődlegesség elleni harc hevességétől függ a biopolitikai legitimitás.¹⁸ A hadviselés, a vírus vagy bármilyen egyéb, a népesség „összegészségét” fenyegető mozzanat kirekesztésére irányuló törekvés elsősorban a „negatív biopolitikához” tartozik. Esposito megkülönbözteti a biopolitika *negatív* és *pozitív* modalitásait, annak függvényében, hogy a lezárás vagy a nyitás műveleteivel operálnak-e a szóban forgó politikák. Mindazonáltal még a pozitív intézkedések is, mint például a születésszám növelését elősegíteni hivatott célzott családtámogatások, a „társadalmi immunológia” jegyében értelmezendők.

Thomas Hobbestól kezdődően a szubjektum „biztonsága” válik a modern politikai filozófia legfontosabb alapkérdésévé. Szuverén híján az emberi élet öndestruktív, a szabályozatlan, szertelen élet öndestruktivitásba és káoszba torkollik, ezért van szükség Hobbesnál a rendteremtő szuverén Leviatánra.¹⁹ A nyugati szubjektivitásfelfogás, amelynek paradigmatis példáját Esposito a brit filozófus John Locke-nál diagnosztizálja, más szubjektumokkal szembeni zárt testet képez, amelynek joga van a magántulajdon háborítatlanságához, pontosan a testi elkülönülés ontológiai körülményének köszönhetően.

¹⁶ ESPOSITO, *Bios. Biopolitics and Philosophy*, 50.

¹⁷ *Uo.*, 45.

¹⁸ Christina WILKIE, *Joe Biden rips Trump as coronavirus surges: 'The wartime president has surrendered'*, CNBC Jun 30 2020, link: <https://www.cnbc.com/2020/06/30/joe-biden-rips-trump-on-coronavirus-the-wartime-president-has-surrendered.html>

¹⁹ ESPOSITO, *Bios. Biopolitics and Philosophy*, 58.

Mivel elkülöníthetőek vagyunk másoktól, saját munkánk termékeihez fűződő érdemeinket is megkülönböztethetjük. Az ember így „önmaga tulajdonosává” avatódik, akinek tulajdonjoga az emberiség egészének a sajátból való kizárásán alapul. Az egyéni tulajdon tehát egy önkivonásból származó konstrukció, a sajátnak a közösből való kilépésének történetileg meghatározott terméke.²⁰ Az immunitás minden olyan helyzetben felmerül, amikor szembesülünk az élet mint önvédelmi mechanizmus képzetével. Zárt egységként elgondolva, az élet „egy élet a mások nem-életével szemben.”²¹ Ebben a tekintetben az immunitás összekapcsolódik az önfenntartás és önprezerváció kulturális képződményeivel. Emberi az, ami önmagát az élővilágtól a kultúra intézménye által lehatárolja. A mindenáron való prezerváció a *rezervátumban* való létezésre utal bennünket. Ambiciózus, ám helyenként nem evidens genealogikus munkával kapcsolja össze Esposito az ökológiailag zárt individuális nyugati szubjektum gondolatát azzal a végletekig biologizált közösségi szemlélettel, amely a kollektív alany életképességének védelmét célzó náci „fajvédelemben” torkollott. Akár egyetértünk azokkal a provokatív összekapcsolásokkal, amelyekkel Esposito él, akár nem, a *bios* mint a tágabb élet (*zoe*) domesztikált, brutalizált és normalizált maradványa a 21. század problémái felől nézve érékesszítő gondolat.

Friedrich Nietzsche nyomán Esposito a kultúra két nagy tendenciáját azonosítja, az önmagára történő lezárulást és a nyitottságot. Noha Nietzsche írásai nem voltak érintetlenek az eugéniába hajló gondolatoktól (mely körülmény persze filozófiáját a náci számára igencsak rokonszenvesé tette, Nietzsche eredeti, kozmopolita szándékaitól eltekintve), azonosítható egy másik vonal is a nietzschei civilizációfelfogásban. Ez pedig az „új egészség” vagy „nagy egészség” gondolata. Ez alapján a betegség is szükségszerű része az erős, életképes szervezeteknek. Vagyis a betegségtől való elhatárolódás helyett, az életerővel és kreativitással bíró civilizációk képesek magukba integrálni a kártékony, megbetegítő mozzanatok is.²² A degenerálódás elleni konzervatív védekezés helyett Nietzsche az *Emberi, nagyon is emberi* 224-ik aforizmájában a betegségnek a szervezetbe történő integrációja mellett foglal állást. Mint Nietzsche fogalmaz: „Éppen a gyengébb mint finomabb és szabadabb természet teszi lehetővé egyáltalán a haladást. Az a nép, amely valahol töredezni és gyengülni kezd, ám egészében még erős és egészséges, képes befogadni, előnyére bekebelezni az új fertőzést.”²³ A megfertőződésre megnyíló erős szervezet nietzschei képében Esposito felfedezni véli egy, az immunizációval szembeni lehetséges álláspont csíráit, egy, a nyitottságon alapuló *affirmatív biopolitika* körvonalait.

Szemben a túlcivilizálódó embertípussal, a „poszthumán életként”, az „új formák megvalósítására irányuló szakadatlan mozgásként” azonosítható új ember a nyitottság bátorságával és a modernitásnál általánosabb érvényű közösségiség lehetőségével kecsegtet.²⁴

²⁰ *Uo.*, 67–68.

²¹ *Uo.*, 98.

²² *Uo.*, 104–105.

²³ Friedrich NIETZSCHE (1880), *Emberi, nagyon is emberi*, ford. HORVÁTH Géza, Osiris, Budapest, 2008, 117.

²⁴ ESPOSITO, *Bios. Biopolitics and Philosophy*, 108.

A *poszthumán* Esposito felfogása szerint a létezés heterogenitására történő megnyílást, valamint a biopolitikai korlátok nélküli létezés felvállalását jelenti mindenekelőtt. Noha a nemzetiszocializmus valamennyi bűne terítékre kerül kötetében, Esposito visszatérő jelleggel foglalkozik a kötelező terhességmegszakítás kérdésével. Miközben a náci politikában kiemelt fontosságú volt a kívánatosnak ítélt, „fajilag tiszta” és „egészségesnek” vélt normális németek szaporulata, a „degeneráltak” bélyegzett népességelemek sterilizálására a problematikus magzatok abortálását írták elő a náci hatóságok. Érdekes párhuzamot sugall Esposito a náci eugenikus politika és egy 2000-es francia bírósági határozat között: utóbbi a fogyatékos magzatok esetében a magzatnak a nemléthez való jogát mondta ki. A kötelező abortusz példája arra enged következtetni, hogy „a biopolitikai rezsimben a szuverén törvény nem elsősorban a megölés képességében érhető tetten, hanem az élet előre történő kizárásában”.²⁵

Ha kritikus szemmel vizsgáljuk a COVID-19 járványhelyzetet kísérő hivatalos kommunikációt, láthatóvá válik egy megelőző jellegű szemlélet jelenléte. Azért szükséges a lakosságnak passzívan elfogadnia az osztársadalmi szintű hiszterizálást, lezárást, interszubjektív szegregálást és karanténózást, a gazdasági élet hatósági úton történő megsemmisítését, mert ezáltal elkerüljük a még nagyobb bajt. A lezárási és távolságtartási intézkedések sikerességét a negatív forgatókönyv elmaradása, az esemény bekövetkeztének elmaradása igazolja, egyszerre negatív és retrospektív módon. A biopolitika az élet korlátozása az életvédelme érdekében. Esposito provokatív módon érvel emellett, hogy a korai 21. században is jelen van a politikum biologizálásának mozzanata. A szovjet kommunizmus összeomlása után az élet vált „a politika egyetlen értelmezhető horizontjává”.²⁶ Az életet övező viták jelentik a kortárs politika nyersanyagát, legalább akkora mértékben, mint a nemzetiszocializmus idején, akkor is, ha ennek megnyilvánulásai kevésbé drasztikusak. Nincsen szó tehát arról, hogy a biopolitika szükségszerűen átfordul „tanatopolitikává”. Ám Esposito szerint igenis beszélhetünk a biopolitika minden formája kapcsán bizonyos közös jellemzőkről. A nemzetiszocializmus a lehető legszélsőségesebb, leginkább öngyilkos formája az élet önvédelemmé és pusztá önfenntartássá történő tudományos-materialista biopolitikai redukciójának.²⁷ Mivel a darwini evolúcióelméletből hiányzik az élet mindennemű metafizikai teleologikussága, nincsen az életnek egyéb célja vagy értelme az organizmus fenntartásán kívül. Ez a fajta reduktívizmus bezárja az élet egy normativitásba, és ebből igencsak nehéz bármilyen közösségiséget újraépíteni.

Genealogikus vizsgálódásában Esposito a biopolitika három döntő sajátosságát fedezi fel, amelyek a nácizmusban jutnak kiemelten érvényre: az élet normativizálását, a test kettős bezárását és a születés megelőzését.²⁸ Egy afirmatív biopolitikának mindhárom mozzanat lerombolására kell vállalkoznia, a zártság minden struktúrájának megsemmisítésére. Ez

²⁵ *Uo.*, 145.

²⁶ *Uo.*, 147.

²⁷ *Uo.*, 149–150.

²⁸ *Uo.*, 157.

határozottan, mondhatni már-már irracionálisan emancipatív program. Maurice Merleau-Ponty nyomán Esposito a „hús” mint vad, domesztikálhatatlan és határtalan tartományát értelmezi olyan elemként, amelynek sohasem volt politikai képviselője. A hús „élet nélküli lét, amely nem vezethető vissza egyetlen testre”: mindaz, ami – kifordulva önmagából – az uralhatatlanság jellegével bír.²⁹ Itt már bőven túl vagyunk az emberközpontúságon, hiszen a hús Esposito felfogása szerint olyan testiséget jelöl, amelyből „hiányzik bármilyen kívüliség”.³⁰ A teljesen megnyitott *communitas* minden teremtőképeséget magába foglal, kivétel nélkül. Új közösség, új élet, új valóság; ez egyben feladat és végcél, követelmény és ígélet. A kihívás az, hogy felnőjünk a feladathoz, és elég erősek legyünk ahhoz, hogy valami egészen eltérőt hozzunk világra. Esposito számára a születés központi jelentőségű. Mondhatnánk, hogy metafora, ám valójában sokkal több annál. Szó szerinti teremtés, amely az életet minden törvény és normativitás alól felszabadítja. Hannah Arendtet követve, a natalitást az új, emberközpontúság alól felszabaduló közösségiség központi elemévé emeli Esposito, anélkül, hogy Arendthez hasonlóan regresszálódna valamilyen korábbi történelmi minta iránti humanista nosztalgijába. Ez a születés már nem feltétlenül az ember újjászületése, vagy ha igen, akkor nagyon másfajta *zoe* fog keletkezni ebből a monstrozus méhből. Az afirmatív biopolitika toleranciát jelent, az abnormalitással, sőt még a betegséggel kapcsolatban is, elfogadóbb szemléletet indukál. A betegség is normális, így a vírusnak is megvan a maga helye a hatóképességek egyenértékűségén alapuló egalitárius spinozai *communitas*ban.³¹ Többé nem fenntartható a nagybetűs Ember modern alakzata, hiszen mindig eleve átfertőződött a normativitás annak ellenpárjával, az abnormálissal. A népeség egészségésége csupán felkészülés az idegenség általi megfertőződésre.

Esposito biopolitikai vizsgálódásából egy poszthumán *communitas* radikális lehetősége sejlik fel, amelyben a szubjektum leválasztott teste átfertőződik a nem emberivel. Az így létrejövő horrorisztikus hibrid vagy poszthumán *zoé* az élet minden aspektusának és valóság szintjének befogadásán keresztül lép túl az életen. Nem csupán az ember feletti ember, hanem az élet feletti hús deterritorializációs önmozgása és önfeltárlása jellemzi a poszthumán *communitas* kialakulását. A bármilyen kívüliség radikális meghaladása egyben a kizárás kizárásával is együtt jár. Milyen jellegzetességeket fogalmazhatunk meg Esposito poszthumán, radikálisan afirmatív és a heterogenitásra nyitott biopolitikai koncepciója kapcsán? Egyfelől ezen poszthumán *communitas* egyik jellemzője a radikális összekapcsoltság, másfelől a megszokott formák és modern társadalmi szerveződési módok

²⁹ *Uo.*, 159.

³⁰ *Uo.*, 161. Maga Merleau-Ponty is egyébként félreérthetetlenül fogalmaz egy jegyzetében, amikor tagadja, hogy a hús projektjének köze lenne bármilyen „antropologizmushoz” („szó sincs itt antropologizmusról”). Lásd Maurice MERLEAU-PONTY (1964), *A látható és a láthatatlan*, ford. FARKAS Henrik – SZABÓ Zsigmond, L'Harmattan, Budapest, 2006, 295. Vagyis a hús nem az egyéni test modalitása: sokkal inkább globális tartományt jelent. Amikor Jacques Derrida kifejezi aggodalmát a Merleau-Ponty-i húsfogalom „globális”, szertelen mivoltát illetően, tulajdonképpen igaza van, csak hogy ami Derrida nézete szerint Merleau-Pontynál egy konceptuális gyengeség, az Esposito szerint erény. (Derrida a húsról szóló kritikai megjegyzéseit lásd Jaques DERRIDA, *On Touching – Jean-Luc Nancy*, ford. Christine IRIZARRY, Stanford University Press, Stanford, 2005, 236, 238.)

³¹ ESPOSITO, *Bios. Biopolitics and Philosophy*, 185.

és formák feloldódása. Míg az előbbit könnyen lehet emancipatív kísérletként értelmezni, Esposito biopolitikai felvetésének második jellemzőjénél már a plasztikusság, a felbomlás ambivalenciája merül fel. Esposito elméleti felvetése kétségkívül túl van a megszokott társadalomszervezési módokon, és olyan esztétikai vagy vizualizációs kísérletekért kiált, amelyek képesek megragadni a korlátlan nyitottság transzgresszivitását, valamint a megnyílás radikális rettenetét. Az életen túli poszthumán leendések az emberen és a biopolitikán túli horizontot vetnek fel, egy olyan rettenetes, félelemkeltő és furcsa zoét, amely – Stefan Herbrechter kifejezésével élve – az elképzelhetetlen eljövetelet jelenti.

Tanulmányunk második szakaszában azzal a kulcskérdéssel szembesülünk, hogy miként nézhet ki a gyakorlatban az Idegennel való közös együttlézés? A minden kizáráson és lezáráson túli átfertőzöttség plasztikus poszthumán állapota elsősorban nehezen képzelhető el. Az átfertőzöttség horrorfilmes példáihoz kell fordulnunk ahhoz, hogy közelebb kerüljünk a radikálisan affirmatív és a poszthumán zoéra megnyíló biopolitika megértéséhez. Egy életen túli normátlanság keveredik össze a testek sajátos, plasztikus összeállásával, egy olyan mozzanattal, amely nemcsak a test kettős bezárását kerüli el, hanem a testet mint olyat is dekonstruálja. Nem feledkezhetünk meg Esposito harmadik pontjáról sem a biopolitika kapcsán.³² Az affirmatív biopolitikának az életen túli leendések és félelmetes összeállások felé is sajátos nyitottságot kell mutatnia, egyfajta sajátos poszthumán keltetőházzá kell válnia ahhoz, hogy a nyitottság poszthumán biopolitikai rezsimjét színre vigye. A megfertőződött, sőt teljesen átfertőzött élet többé nem különválasztható a vírustól. A vírus nem csupán mellékes vagy külsődleges fenyegetés vagy parazitikus entitás, hanem különálló poszthumán cselekvőképességgel rendelkezik.

Tanulmányunk második felében Esposito mellett segítségül hívjuk a COVID-19-re adott egyéb filozófiai reflexiókat, miközben a queer studies, a monsters studies és a horortudományok segítségével megvizsgáljuk a biopolitikát szinte szétrepesztő poszthumán hús korlátozhatatlan burjánzását. Levi R. Bryant *The World is Ending* című esszéjében töredékes gondolkodásra szólít fel bennünket, amely a világ megtörtésére és önmagába történő visszahúzódására utal.³³ Esposito biopolitikai eszmefuttatása szorosan kapcsolódik a koronavírushoz való spekulatív viszonyuláshoz, amely magával a jelenséggel mint megközelíthetetlen mássággal foglalkozik, amely az antropocentrikus megközelítések végességét és – az emberi hatóképesség korlátoltsága mellett – egyfajta virális teória lehetőségét veti fel. Nemcsak a halál bujkál a csomagolópapírokon, a kilincseken, a különböző textíliák felszínén, sőt a levegőben, hanem egy olyan másság is, amelyet elgondolhatóvá tehet egy poszthumanista szemlélet. Bryant szerint kimondhatatlanná vagy elgondolhatatlanná változott a világ, olyan idegen helyé, amely mégis új sajátosságait fedi fel.

³² *Uo.*, 157.

³³ Levy R. BRYANT, *A World Is Ending*, Identities. Journal for Politics, Gender and Culture, April 2020, link: <https://identitiesjournal.edu.mk/index.php/IJPGC/announcement/view/21>

A COVID-19 pandémia felveti egy poszthumán, sőt akár életen túli, a nyitottaságot radikálisan affirmáló biopolitika lehetőségét. Kizárólag a radikálisan megnyíló affirmatív biopolitika lehet képes az alteritás kimondhatatlanságával való egyesülésre, egy olyan horrorisztikus összeolvadásra, amely az életen túli hús feltűnésével esik egybe. Az idegen megközelítése olyan elemzési módszert kíván meg, amely nem zárkózik el az objektumok önmagukba való visszahúzódásától vagy a valóságot alkotó jelenségeknek az emberi felfogóképességet meghaladó jellegétől. A vírus kapcsán egy olyan furcsa természetkulturális jelenséggel állunk szemben, amely meghaladja a bináris gondolkodást, hiszen egyszerre természeti és kulturális, egyszerre természetes és mesterséges, sőt egyszerre élő és élettelen is. Ezen átmeneti, hibrid jellegéből adódóan a vírus ellenszegül a megszokott biopolitikai gyakorlatoknak. Azonban a járvány társadalmi konstrukció is, mivel a különböző intézmények válaszlépései – vagy éppenséggel ezek elmaradása is – éppúgy hozzájárulnak a járványképződéshez, mint a vírus saját terjedése.

Jean-Luc Nancy egy pandemikus biológiai, számítógépes-tudományos, kulturális „virális kivétel állapotáról” beszél, amely azt jelenti, hogy az idegenség nem különválasztható vagy lehatárolható jelenségekre, hanem jelenségegyüttesekre, különös elrendeződésekre, kísérteties hibriditásokra lesz jellemző.³⁴ Az a monstrozitás, amely a vírussal való átfertőzöttség később tárgyalandó horroresztikáját jellemzi, részét képezi mindennapjaink technotudományos és természetkulturális elrendeződéseinek. A nancy-i virális kivétel állapot megköveteli a viralitásra megnyíló poszthumán biopolitika eljövételét. A média (és különösen a digitális média) virulens pánikreakcióival felerősíti a COVID-19 által okozott fenyegetettségérzetet. Nemcsak a járvány okozta feltérképezhető hatásokra, gazdasági, egészségügyi, intézményi problémákra kell a biohatalomnak reagálnia, hanem a nem-emberi eredendő idegensége is kihívást jelent az élet szabályozásával foglalkozó kormányzati stratégiáknak.

Rocco Ronchi a vírus kapcsán annak megannyi tematizálhatóságát emeli ki, amelyeken keresztül a koronavírus jobban elképzelhető, elhelyezhető vagy leírható posztmodern valóságunk értelemmezőiben vagy valóság szintjein. Mintha a karantén biopolitikai homogenizációjával a vírus tematizálhatóságának heterogenitása állna szemben. Esposito elmélete révén nemcsak a kultúra és természet modern dichotómiáját írhatjuk felül, hanem megtörhetjük a zárt, homogén biopolitikai rezsimet a nyitottság heterológiai poszthumán biopolitikájával. Ronchi szerint a vírus immateriális tulajdonsága és felgyorsult terjedése egyértelműen hasonlítható a tőke felgyorsult mozgásaihoz. Már a '80-as, '90-es években több teoretikus – többek között Jean Baudrillard is – a vírusokat a virtuális valósághoz és a szimulációs technológiák működéséhez hasonlította. Ma is könnyen adja magát a hasonlat a COVID-19 és a digitális vagy online kommunikáció ragályossága kapcsán. Azonban ezen felvetésekkel az a probléma – állapítja meg Ronchi helyesen –, hogy „túláságosan is érthetőek

³⁴ Jean-Luc NANCY, *Viral Exception*, 2020, link: <https://www.journal-psychoanalysis.eu/coronavirus-and-philosophers/>. A cikk korábban olaszul jelent meg az *Antinomie*-n: <https://antinomie.it/index.php/2020/02/27/eccessione-virale/>

és megalapozottak”.³⁵ Az idegenséget rövidre zárja, ha csupán szimulákrumként tekintünk a vírusra. Maga Esposito is párhuzamot von *Immunitas* című kötetében a számítógépes vírusok elleni küzdelem és az HIV mint valóságos vírus elleni küzdelem között.³⁶ Bryant, valamint Ronchi értekezéséből elsőre úgy tűnhet, hogy a kortárs biopolitika nem képes mit kezdeni a vírus alteritásával, annak ismeretlen fenyegetésével.

Esposito gondolkodása és a viralitás horroresztetikája szorosan kapcsolódik Claire Colebrook poszthumán elméleteihez is. Colebrook szerint a halálon keresztül „az anorganikusra való ember előtti nyitottságra és embertelen folyamatokra bukkanhatunk”.³⁷ A halál tehát nemcsak a biohatalomból kínál fel transzgresszív kiutat, hanem az élet és az organikusság szorongató szűköségét is felszámolná. Az ember és az organikusság előtti nyitottság egyben a nem-emberi spontaneitás, a radikális kontingencia terepe. Bruce Clark egyenesen a poszthumanizmus kiteljesedési lehetőségeként beszél egy nonhumán poszthumánról: „A nonhumán határozottan poszthumán, hiszen ami az ember után jön el, az magában foglalja az ember eliminációját vagy lecserélődését.”³⁸ A kortárs poszthumán filozófia spekulatív kísérletei számolnak az ember lehetséges eltűnésével, hiszen ha nem vetnék fel az ember utániség lehetőségét vagy a „*kihálás etikáját*”, akkor benne ragadnának a meghaladni kívánt antropocentrizmusban, hiszen fel sem mernék vetni az ember megszűnését. A spekulatív poszthumanizmus David Roden által szorgalmazott teoretikus iránya eleve számol a vírus által megnyitott fenyegető, kontingens és zavaros természetkulturális mező sajátosságaival. A spekulatív poszthumanizmus a technológiai fejlődés radikalitásánál, valamint a valóság általánosságban vett hihetetlen heterogenitásánál fogva egy, az embertől teljességgel eltérő nonhumán valóság eljövételét vizionálja. Roden egy olyan valódi, mélyen ember utáni, tehát *poszt-humanisztikus* poszthumanizmust javasol, ami a spekuláción keresztül radikálisan újfajta poszthumán vagy nonhumán aktorok, létezők vagy dolgok eljövételét várja.³⁹ Esposito mintha ennek a radikálisan megnyíló, alapvetően kontingens poszt-humanisztikus poszthumán állapotnak a lehetséges biopolitikai horizontját kínálná fel, amelyben burjánoznak a nem-emberi létezők és felfejthetetlen hibridek.

Ronchi is kiemeli, hogy a koronavírus-járvány egy olyan traumatikus esemény, amely korábban lehetetlennek és elgondolhatatlannak tűnő átalakulásokat hozhat el.

³⁵ Rocco RONCHI, *The Virtues of the Virus*, 2020, link: <https://www.journal-psychoanalysis.eu/coronavirus-and-philosophers/>

³⁶ Roberto ESPOSITO, *Immunitas. Protezione e negazione della vita*, Giulio Einaudi editore, Torino, 2002. Egy nemrégiben megjelent interjúban Esposito az „affirmatív biopolitika” fontosságára hívja fel a figyelmet, amely a közös életmódok felé orientálná az emberiséget. Szemben Giorgio Agamben a biopolitikat mint olyat elítélő nézeteivel, Esposito úgy látja, hogy lehetséges a biopolitikanak olyan formája, amely egyfajta együttéléstant valósít meg. Mindazonáltal távolságot tart bármilyen utópikus motiváltságú nagy társadalmi és ideológiai elbeszéléstől is. Többé nem bízhatunk abban, hogy lehetséges a piacgazdaság ellenében megfogalmazható nagy, átfogó társadalmi projekt. Inkább a helyzeti jellegű lokális megoldások szükségeltetnek. Lásd Tim CHRISTIAENES, Interview with Roberto Esposito, 2020, link: <https://antipodeonline.org/2020/06/16/interview-with-roberto-esposito/>

³⁷ Claire COLEBROOK, *Difference, Time and Organic Extinction* = Uő, *Sex After Life. Essays on Extinction. Vol.2*, Open Humanities Press, 2015, 133–134.

³⁸ Bruce CLARKE, *Posthuman Metamorphosis. Narrative and Systems*, Fordham University Press, New York, 2008, 147.

³⁹ David RODEN, *Posthuman Life. Philosophy at the Edge of the Human*, Routledge, London – New York, 2015, 22.

Így a COVID-19 pandémia olyan szinguláris komplex eseménynek tekinthető, amely csupán az általa generált jövőből válik elgondolhatóvá.⁴⁰ Ronchi és Bryant alapján így a koronavírus egy olyan spontán nonhumán eseménynek tekinthetjük, amely a halál transzgresszivitásával kiutat kínál a biopolitikán kívüli anorganikus nyitottságra, egy olyan értelemmezőre, amely kizárólag a vírus által létrehozott idegen jövőből válik értelmezhetővé.

Ben Woodard arra hívja fel a figyelmünket, hogy a filozófiának foglalkoznia kell a koronavírus kapcsán felmerülő ismeretlen tényezőkkel. A halál – mint radikális biopolitikán kívüli alteritás – több szinten is áthatja a jelenleg is kibomló pandémiát. Nem tudjuk pontosan, hogy gyilkol a koronavírus, hiszen számtalan halálokot állapítanak meg, miközben azt sem tudjuk pontosan meghatározni, hogy vajon a vírus gyilkolt konkrétan, vagy halálos immunreakciót produkált, esetleg valamilyen más betegség következtében hunyt el az illető. Woodard szerint a halál egy sajátos „fázishorrorra” válik a megbetegedések kapcsán, olyan, egyre kibomló visszahúzódnási és eltűnési folyamattá, amelynek mégis sajátos megnyilvánulásai és nonhumán esztétikája van.⁴¹ A horrorfilmek gyakran párhuzamosan működtetik a hirtelen halál fenyegető képsorait és az emberi jelenlét eltűnésének vagy háttérbe húzódásának fázishorrorját. A biopolitika homogenizációjával és a különleges állapot korlátozó intézkedéseivel szemben a koronavírus halálos fázishorrorja a heterogenitás berobbanását biztosítja, egy olyan radikális megnyílást az anorganikusságra, amely mindenféle spekulatív válaszkísérletre és elméleti megközelítésre ad lehetőséget. A COVID-19 nem-emberi spontaneitása összekapcsolódik Colebrook kihalásetikájának felvetésével, amely meta-etikaként számot vet a kihalás mint kiterjedt és kollektív ágencia hatóképességével. Olyan poszthumán, sőt már-már nonhumán poszthumán kontingens spontaneitás ez, amelyben nincsen antropocentrikusan felfogott közösség, sem individuum, csupán heterogén, elszabadult, irányíthatatlan hatóképességek, amelyek felszámolják az etikai szubjektum képzelőerejét és jövőbeniségét is.⁴² Könnyen lehet, hogy Esposito radikálisan afirmatív biopolitikáját ilyen kontrollálhatatlan, vissza nem fogható hibridek és meghatározhatatlan dolgok fogják benépesíteni, sőt, megvalósítani. A poszthumán tenyészetet többé nem korlátozhatja semmilyen külső szuverenitás, sem hierarchia. A kihalás etikája az elmondhatatlan eljövételére és a radikális alteritásra alapozódik. A kihalás etikája a felismerhetetlent ismeri fel olyan idegenekként, amelyek nem befoglalhatók semmilyen emberi közösségbe. A halál radikális idegenségén keresztül áttörhetünk a biopolitikán kívülre, az anorganikusság nyitott horizontjára.

De alapvető kérdés, hogy hogyan tudjuk elképzelni az idegenség és a furcsaság előtti radikális megnyílást? Nemcsak arról van szó, hogy érdekes mód a koronavírus által meghatározott ez évi nyarat – a különböző leállított forgatások és nagyköltségvetésű filmek elhalasztott bemutatóinak okán – a kis költségvetésű horrorfilmek dominálták, hanem

⁴⁰ RONCHI, *The Virtues of the Virus*.

⁴¹ Ben WOODARD, *The Curve of the Clock*, 2020, link: https://identitiesjournal.edu.mk/index.php/IJPGC/announcement/view/24?fbclid=IwAR1oo_GRBvouLddUf_5pICtt6CuIHyGXqvBbAgjH1zQcZDX-wAgOOMw30pw

⁴² COLEBROOK, *Difference, Time and Organic Extinction*, 141.

arról is, hogy a horrort mint zsánert alapvetően foglaloztatja a radikális idegenséggel való találkozás.⁴³ A vírussal való kapcsolat több horroralkotásban is olyan queer produktivitást képvisel, amely emellett pusztít is. Gyakori eleme a vírushorroroknak, hogy míg a vírus mutálódik, az emberi népesség elmenekül vagy egyenesen elpusztul.

A queerség lényegéhez tartozik a létezés zavaros, széteső és szélsőséges megélése, amely egyben a negativitás, a végesség és a megszűnés elfogadásával is jár. Mint ahogy Halberstam megjegyzi az *In a Queer Time and Place* című könyvében, a queerség lényegiségéhez tartozik az olyan furcsa szubkulturális életformák és transznemű közösségek aktivitása, amelyek teljességgel szembeszegülnek az elfogadott, intézményesített életformákkal.⁴⁴ Halberstam szerint a modernitás folyamatosan furcsa tereket és félelmetes, fenyegető extratemporalitásokat termel ki, olyan körülményeket, amelyek felvetik a megszűnés és a kihalás bizonyosságát.⁴⁵ A vírussal való találkozás így egyszerre horrorisztikus és queer élmény lesz, amely új poszthumán vagy nem emberi közösségeket hozhat el. Ezzel a negativitással való performatív játéknak tekinthető a queer életforma, amely egyszerre itatódik át a lehetetlenség és a megsemmisülés feketeségével, és nyújtja el a pusztulás idejét.

Hogyan tudnánk csoportosítani a különböző vírusokról és pandémiákról szóló filmes alkotásokat? Vajon a vírus mely filmes bemutatása lehet képes az espositoit, radikálisan nyitott poszthumán biopolitika színrevitelére? Egyes filmek a vírus terjedését akarják minél összetettebben és realiztikusabban felvázolni. Ilyen filmnek tekinthető Steven Soderberg 2011-es *Fertőzés* című hiperrealista alkotása, amelyben a vírus terjedését felkutató orvosokkal és a vakcina előállításának problematikájával találkozhatunk. A filmben a virális horrort a megfertőződés pillanatainak hétköznapisága adja, illetve a hirtelen vágások és a komplex cselekményszál fázishorrorja. A láthatatlan veszedelem összekuszálja a mindennapi társadalmi berendezkedést, és összezúzza az emberi büszkeséget. Ennek a vírusfilm típusnak kevésbé jól sikerült példája Wolfgang Petersen *Vírus* című filmje, amelyben egy ebolához hasonló vírus terjedését követhetjük nyomon. Itt a fertőzött népességet egy amerikai kisvárosban terelik karanténba. A filmben a horrort – egy-két félelmetesebb holttestet leszámítva – alapvetően a megfertőzés pillanatai jelentik, felmutatva azt, hogy a láthatatlan virális ellenféllel szemben szinte mindenki veszélyben van.

Másik csoportba sorolhatóak azok az alkotások, amelyek már a vírus pusztítását követő posztapokaliptikus állapotokat tárják fel. Itt az összeomló államszervezetet és a társadalmi bizalom megszűnését figyelhetjük meg, valamint gyakran egy kis hős csoport küzdelmét a talpon maradásért. Ám ami figyelemre méltóvá teszi ezen alkotásokat, az az ember helyére belépő nonhumán alteritás bemutatása. Alfonso Cuarón *Az ember gyermeke* című, 2006-os remekműve már a rejtélyes vírus elterjedését követő posztapokaliptikus viszonyok

⁴³ David SIMS, *Why Low-Budget Horror is Thriving This Summer*, The Atlantic, July 18, 2020, link: <https://www.theatlantic.com/culture/archive/2020/07/why-low-budget-horror-thriving-summer/614344/>

⁴⁴ Judith HALBERSTAM, *In a Queer Time and Place. Transgender Bodies, Subcultural Lives*, New York University Press, New York – London, 2005, 13–15.

⁴⁵ *Uo.*, 9.

között játszódik. Miközben erre a filmre is jellemző a hiperrealista megközelítés, mégis, részben kapcsolódik Esposito biopolitikai koncepciójához. A filmben a titokzatos vírus természetlenné teszi az emberi populáció tagjait, amely így hatalmas csökkenésnek indul. Miközben az antropocentrikusan elképzelt kultúra szférája megszűnőben van, a nonhumán valóság előtérbe kerül. Azt is mondhatnánk, hogy maga a betegség az, amely terjedőben van. A viralitás poszthumán vitalitása eltörli az emberi jelenlétet és dominanciát. Nem gyermekek jönnek már világra, hanem a furcsa fertőzés terjed tovább. Nem szűnik meg a világ, csupán gyermekek helyett poszthumán entitások jönnek létre, megalkotván egy poszthumán, életem túli biopolitikát. A filmben előtérbe kerül a migráció problémája is, a teljesen fel nem fedett okból összeomlott civilizációt hatalmas menekülthullám is sújtja. Azonban az életben maradtak dehumanizálják és kíméletlenül elnyomják a menekülteket, akiket állatok módjára ketrecekbe zárnak. A film sötét poszthumanisztikus olvasata lehetne egy olyan radikálisan nyitott espositói biopolitika, amely – az embert és az élet kereteit teljesen meghaladva – a haláltól várja a poszthumán communitas eljövételét. *Az ember gyermekében* láthatjuk, hogy a megmaradt emberi civilizáció romjai is át vannak itatva a faji elnyomás és az antropológiai gép kizárási mechanizmusaival. Egyedül az ismeretlen, idegen vírus hozhat el olyan poszthumán biopolitikai fordulatot, amely bármilyen communitas lehetőségét fölveheti.

A beomló népesség és az eltűnés fázishorrorja tűnik fel a 2009-es posztapokaliptikus road-movieban, a *Carriers*ben. A népesség nagy része meghalt, egy kis társaság akar egy nem átfertőzött menedékhez elérni, miközben fertőzöttek, különböző ellenséges bandák törnek rájuk. A megszokott biopolitika és az állam szuverenitása ebben az alkotásban is teljességgel megszűnt, ám a radikálisan affirmatív biopolitika lehetősége csupán az emberi túlélők egymással ellenséges frakcióinak megszűnését követően jöhet el. Nemcsak a nonhumán dolgok és a természetkulturális viszonyok heterogenitásával nem képes megbirkózni a megmaradt emberiség, hanem egymással is folyamatos élethalálharcot folytatnak.

A harmadik típusba sorolhatóak azok a vírussal foglalkozó filmek, amelyekben a testi integritás megszűnését figyelhetjük meg. A belső szervek kifordulnak, a különböző testrészek felbomlanak vagy felrobbannak, és ezen undort keltő pillanatokban gyakran nem egyoldalúan a megszűnés megy végbe, hanem valami nem emberi keletkezése is. Nemcsak azt láthatjuk ezekben a body horror filmekben, hogy mit tesz a fertőzés az emberi testtel, hanem az emberi test illuzórikusságát is felmutatják, továbbá a lezárt politikai test lehetetlenségére is felhívják a figyelmet. A külvilág félelmetes idegensége a legszebb pillanatokot is képes felülrni a body horror filmekben. Sokszor erőteljes ellentét van az idillikus, kellemes környezet és a fertőzés rettenete között. Azonban amikor az exterioritás az interioritással találkozik, ráébredünk, hogy az emberi test sem az, aminek látszik. Az emberi testből is furcsa szervmaradványok, véres, azonosíthatatlan förmedvények, összezsavarodott belek akarnak kitörni. Ilyen, a vírus témájával foglalkozó body horror filmnek tekinthetjük Eli Roth 2003-as *Kabinláz* című alkotását. A filmben

a megsemmisülő, szétrobbanó testek nem csupán a baráti társaság egy-egy tagjának megszűnését jelentik, hanem a megfejthetetlen virális ágens feltűnését is, amely mindig a test internalitásából tör elő. A történetben egy redukálhatatlan idegenség fészkelje bele magát az emberbe, amelyből furcsa, poszthumán terhelességként akar kitörni azért, hogy önmagát továbbadhassa. A vad, tomboló, domesztikálhatatlan véres hús nem lehet része semmilyen politikai rendszernek. A forró, vörös hús nem kapcsolható össze egy testtel sem, de nem is teljesen elkülöníthető azoktól. Valahonnan kívülről származik, de mégis a testen belülről tör elő. A test megszokott formavilágát és funkcionalitását monstruózus plasztikussággá alakítja, amely önmagából kifordulva az uralhatatlanságot viszi színre. Az eltűzött, már-már parodisztikus halál-jelenetek közben úgy érezhetjük, hogy mindig egy többlet van jelen a testen, amely végig erre a kitörésre várt: túl sok vér, túl sok belső szerv, túl sok fertőzött húscsapat. Esposito életen túli, a korlátozhatatlan húsrá megnyíló biopolitikájának horrorisztikus és egyben virális feltűnésével van dolgunk a *Kabinláz*-ban. A film egyik legundorítóbb jelenetében az egyik szereplő a fürdőkádban borotválkozik. Azonban nem csupán az animalitás jelétől, a szőrtől szabadul meg, hanem véletlenül felsérti szörnyű sebeit. A jelenetben a vírus a domesztikálhatatlan idegenség feltűnése, amely a test különböző és uralhatatlan rétegeire irányítja a figyelmet. A véres folyadék előnti a fürdőkádat, és a fertőzés életen túli közösségébe vonja be a fiatal nőt. Üvöltése és sírása még inkább azt az érzetet kelti bennünk, hogy a testnedvek játékán és keveredésén keresztül az nőiség is elmerül ebben az emberen túli, változatos állagú folyadékban.

Átmenetet képez a *Fertőzés* hiperrealizmusa és új mediális fókusz, valamint a *Kabinláz* body horrorja között a *The Bay*, amelyben különböző híradásokból, telefonos tudósításokból, közösségimédia-bejátszásokból, utcai biztonsági kamera, valamint rendőrségi felvételekből áll össze a fertőzés története. A hús belülről történő rothadása és felsértése ebben az alkotásban is központi jelentőségű, azonban a test felbomlása párhuzamosan tárulkozik fel a narráció posztmodern szétesésével.

Esposito a nonhumán állapotot affirmáló, radikálisan nyitott biopolitikája a hús és a külvilág összeolvadására és hibridizációjára épül. A különböző vírusfilmekben más és más módon bukkanhat fel egy megfertőződött biopolitika lehetősége és a megszokott biopolitikai rendszerek összeomlása. Egyes alkotásokban a nonhumán idegenségének tenyésztődése áll szemben az emberi termékenységével, míg más filmekben a természet fenyegető furcsasága tűnik fel. Mégis, talán a body horror filmek hasonlíthatóak leginkább Esposito poszthumán életkoncepciójához. Ezekben a véres, vagy annak látszó alkotásokban a mindennapiság és a civilizáció korlátait, továbbá a test és a politikum integritását a mutáció és a felbomlás kiegészíti az életen túli új formák színrevitelével, ahol a hús szakadatlan pulzáló mozgása egy emberen túli nyitottságot feltételez, amely egybeesik a létezés heterogenitásának horrorisztikus belátásával.⁴⁶

⁴⁶ ESPOSITO, *Bios. Biopolitics and Philosophy*, 108.

Életrevalóság

A fertőzésekkel kapcsolatos diskurzusok egyik legkiábrándítóbb gondolata valószínűleg az, hogy nem a járvány a kivételes állapot, hanem a fertőzéstől mentes tisztaság, mely egyfajta higiéniai utópiaként válik a modernitás immunológiai gépezetének eszményévé. És ahogy az a marxista felfogásból ismert, az ideológia működéséhez hozzátartozik ön maga naturalizálása, vagyis a tisztaság konstrukciójának természeti normaként való tételezése, ezáltal a kritikai reflexió előli elrejtése. Inváziók rendszerében élve, egy invazív életben, ahol folyamatosan megszállunk és megszállnak, illetve átjárunk és átjárunk, voltaképp az Ember egyik antropológiai tehermentesítő gesztusa és/vagy „ön-szöktető” kísérlete a tiszta magány tételezése. Nem is az otthon-lét vágyára gondolok, hiszen otthon lehetek megszálltként és megszállóként is, ilyenkor legfeljebb megosztom az otthont, együttműködök vagy egyet-nem-értek az otthoniakkal, de attól még helyet foglalunk az „ott”-ban, ki-ki a maga *életrevalósága*, vagyis a hatalomakarás parazitizmusában betöltött helyiértéke mentén. Viszont „egyedül” lenni: az már a fejedelmi tisztaság. Valaki „eltakarította” a többit. Az életrevalóság abszolúttá vált (ezáltal irreálissá is), mert legyőzte a *többi* élet valóságosságát.

Georges Bataille gyakran a gyermekkorhoz társítja a fejedelmiséget, noha nem feltétlenül úgy gondolunk a gyerekekre, mint akik „egyedül” vannak, hiszen fizikai értelemben, főleg a kortárs társadalomban, szinte soha nincsenek egyedül, vagyis nincs náluk jobb példája a humán parazitizmusnak. Ugyanakkor épp ez a gyerekfejedelemnek, illetve magának a fejedelmiségnek a paradoxonja, a teljes kiszolgáltatottságban megképződő teljes függetlenség. Hiszen lehet, hogy a gyerek sosincs egyedül, mert mindenki és a minden a része, de ebben az elkeveredésben mégis létrehozza a szuverén tisztaságát, hiszen a heterogén élet az ő, és csakis az ő életvalósága. „Mi” – vagyis a felnőtt és emberi élet, hiányzunk ebből az életből, mert azáltal, hogy közreműködünk a fenntartásában, alávétjük magunkat irrealizáló erejének. Egy gyereknek igazából nincsenek szülei, abban az értelemben, hogy ezek a szülők Mások lennének, vagyis ne lennének a gyerekéi. A felnőtt világ mint tiltás, tabu és norma, csak a gyermeki határsértés érdekében létezik, egyfajta luxusként, hogy a fejedelem a Mások eltékozlása által tárhassa fel saját magánya tisztaságát.

A gyermek abszolút magánya (mely egyszerre abszolút sokaság és fejedelmi többes) azonban különbözik a felnőttek magányától, mely nem királyi magány, hanem *polgári*

szekuritás. A gyermek nem szökik sehonnan, hiszen számára nincsen törés zoé és biosz között. Életereálósága fölött nem ez a rendszerszintű differencia határoz, hiszen azt a „semmitől” alapozza meg az élet szuverén erőszaka által. Vagyok – mert élek, de nem azért élek, mert megszült valaki, hanem mert nem lehet *nem* megszületnem. A gyermek számára tehát a felnőtt nem létezik, míg a felnőtt számára csak felnőttek vannak, hiszen a gyermeki fejedelmiség elzáródott előle. Vagyis a két világ között van is, meg nincs is átlépés. Úgy tűnhet, hogy abszolutizálom ezt a két dimenziót, de fontos hangsúlyoznom, hogy ez az abszolút különbség csak esztétikai értelemben létezik, illetve esztétikai tapasztalatként adódhat csak az abszolútum súlyával. Pszichológiai-antropológiai szempontból infravékony különbségek által tagolható, hiszen a gyermekké-válás és a nem-gyermekké-válás átcsapásai között végtelen számú változási zóna lehetséges.

De térjünk vissza a felnőttek közé zárt felnőtt magányához, aminek szubjektum-történeti vetületei is vannak. Adorno fiatalkori Kierkegaard-elemzésében a romantikus bensőségesség modelljét a lovagvár metaforája mentén tárja fel, illetve a kierkegaard-i motívumot kibővíti a polgári enteriőr alakzatával. Az enteriőr térasszociációkat kelt, ugyanakkor egyfajta „tériszony” jellemzi, mert nem csupán a végtelen horizonttal szemben határolja el a véges Ént, hanem egyúttal magával a térrel szemben létesít egy „üres” bensőt, ahol minden térbeli immár csak látszat, pusztá *Schein*. Ezzel függ össze Adorno izgalmas meglátása, miszerint a Kierkegaard-féle enteriőrnek festészeti kvalitásai vannak, mert a csendélet mintájára gyűjti össze és privatizálja a „külső” életvilág motívumait, miközben ez a működés (az áruvá válás analógiájára) egyfajta önelidegenedési folyamatként értelmezhető, miszerint az izolált Én az életvilágot önmaga magánmitológiájaként termeli újra. Lukács ezt a szubjektum-modellt a *polgári szekuritás* fogalmával politizálja tovább, ahol a „*külső megvédetség szigete*” a társadalmi materialitás alantas fertőzésétől óvja meg a szellemi bensőségesség higiéniáját.

A felnőtt polgári szubjektum Én-festészete tehát elzárja maga elől a sokaság terét, hiszen a térben el lehet veszni a sok között. Vagyis a felnőtt magány egyszerre tér- és sokaságredukció. A gondolatmenet mediális vetületét a digitális karanténkultúra felé is kiterjeszthetjük, hiszen a testeken keresztül önmagát realizáló életnek szüksége van egyfajta fertőzési mezőre. A digitális karantén ebből a szempontból tekinthető egyfajta új-mediális festészeti enteriőrnek is, mely az alantas testek jelentette veszélyt a tér megvonása által próbálja minimalizálni. Ebben a stratégiában nem egyszerűen a tér limitálásáról van szó, vagyis elzárkózásról, hanem az élet térbeliségének olyan átalakításáról, mely a tér heterogenitását virtuális csendéletként privatizálja, tisztítja és képszerűsíti. Vagyis a karanténszubjektum ugyanúgy létrehozza a „*külső védetség szigetét*”, mint a Lukács-féle polgári szubjektum, de ennek a higiénikus intimitásnak a feltétele a digitális technológia mint újfajta áru- és képtermelő rendszer. A karanténszubjektivitás ugyanakkor nem működne olyan hatékonyan, ha a polgári felnőtttség nem lenne már eleve hasonló önmagányosító képgyakorlatokra berendezkedve.

A felnőtt magánya tehát képszerű, illetve a végtelennek tűnő élethorizonttal kapcsolatos tériszonyra adott menekülési reakció. Mi minden van abban a „végtelen horizontban”? Gondolhatnánk, hogy „bármi” – és épp a bármiség heterogenitása az, ami ijesztőnek hat. Ez igaz lehet, noha a bármi inkább egy lappangó fenyegetés, mert a társadalmi tér és a végtelen horizont találkozása épp a bármi humanizálására épül. A társadalmi tér nem lehetne térszerű a végtelen horizont affirmálása nélkül, ugyanakkor a biosz és a zoé közti elhatárolás épp ezen horizont antropomorfizálására törekszik. Az életből el kell különíteni az életrevalót, noha az életrevalóság folyamatosan elbizonytalanítja ugyanazt az elhatárolást, ami emberi életként teszi valóssá az életet. Mert „ki” dönt arról, hogy „ki” az életre való? Ez lenne a biopolitika alapkérdése, miközben ez a kérdés már eleve megismerés, ezáltal pontszerű egységekbe húzza össze a horizontot. Valószínűleg nem tudunk felnőtt magányunkban Embert „játszani” az élethorizont pontszerűsítése nélkül, hiszen a szubjektum-pont üres tisztasága kizárja magából a bármit. De nézzünk szembe vele: a pontszerű tisztaság és a végtelen bármi egyaránt „üres”, az Ember épp a fertőzés artikulálása mentén tud *valamilyen* lenni, azáltal, hogy „megnyílik” saját tériszonyára, mert a szorongás egy „rés”, a szubjektum-karantén lezárhatatlanságának jelzése.

Reza Negarastani szerint a járvány a „nyitott” avatárja. A nyitott olyan életimmanens intenzitás, mely az életnek mint formának az ellentéte és áthágása, az az átcsapás, ahol a halál az élettel oltódik be. Ezt a paradox intenzitást az iráni filozófus a *nekrofilia* fogalmával írja le, mely nem a szervetlenség iránti vágy, hanem a szervetlen vágyszerűvé válása: életrevalóvá tétele. Ehhez pedig radikális nyitottság szükséges, hogy nyitottá váljunk a bármire. A bármi ebben a nyitottságban realizálja magát, amikor kinyit, kipakol és kibeleg minket, amikor a szorongás résein behatolva felszakítja a karantént, hogy a tériszonyba beleszédülve testet öltünk az élethorizont tágasságában.

Furcsa magmaozmózis, alapokig hatolás. Nem más a létezés, mint idegi létezés, vagyis ingerelhetőség: művészet. Fertőző művészet, illetve a művészet mint fertőzés. Az esztétikai tapasztalat jelentősége itt hangsúlyozódik újra, hiszen a gyermek abszolút magányát ezáltal élhetjük meg fejedelmi többsként. A gyermek nem *tud* a halálról, mert nem tud rólunk, akik meghalhatunk. Halandó Énként eleve hiányzunk a sokaságból, hiszen a sokaság nem véges. Ez nem azt jelenti, hogy a gyermek számára nincs halál, hanem hogy neki a szervetlen is vágyszerű, mert a halált életként vágyja, ami azonban ellentétes a halálvággyal is. A gyermekfejedelem élő is, meg holt is, miképp a *fejedelmiség* intézménye is átível az individuális testek között, miközben fejedelmként valóssá teszi ezeket a testeket. Az élet fejedelmiségéről, vagyis szuverenitásáról van szó, melyre nyitottak kell lennünk, akár a fertőzés árán is. A felnőtt tisztaságának, ennek a pontszerű ürességnek, melyben saját Énjét rögzíti, több köze van a halálvággyhoz, mint a gyermeki magányhoz. A halálvággy lehetősége talán épp a fejedelmiség elzáródásából adódik, ahogy bensőnk festészetében memento morira cseréljük az élethorizont tágasságát, ahogy félreértjük a két magány közti abszolút különbségét.

Fenyvesi Orsolya

Feddhetetlen világvége

Fenyvesi Orsolya

Tépjünk a hajunkat,
de csak a messzeségben. Jajongunk,
ahogy csak a nyolcvanas években
láthattuk filmen,
szülés közben,
de mélyen a föld alatt.
Nem akarunk halottakat.

Ezért most messze sem látunk,
magunkra vágyunk, megkötözve,
hogy sikítozhassunk a messzeségben,
de nem. Együtt vagyunk
a kotorékban.
Pilinszky ászanának nevezzük,
amikor kimeredünk a földből.

És a fényűző, önkéntes napokban,
míg kitartottuk ajult, menthetetlen pózunkat,
egy beteg madár mindannyiunk fejről
ellopott egy drágakövet,

és most valami makulátlan
készül a messzeségben!
Mint a kövekből paplan.

Szép kis világvége, a férjem szeme láttára
szeretek bele újra Tom Sawyerbe.
Lehetnének türelmesebbek,
dúskálva szenvedők,
és lehetne készülő mozdulatlanságunk
jóval tragikusabb, de nem.
Mi nem akarunk halottakat.

A föld és a zöld

Puhán gömbölyödött lábamhoz a zöld,
abban az évben, amikor télen valóban
meghalt a Föld, legalább kétszer.
Ketten vitték magukkal a mindenséget,
ketten, akiket szerettem.
Miféle mindenség az ilyen?
Úgyhogy mire kitavaszkodott, nem volt
egy túl hamar rovar, túl harcias láb,
mi rettentett volna.

Tudtam, hogy én is magammal
viszem majd az egész szövedéket, és a szöveg
nem lesz ahhoz képest.
Zöld zöldell a zöldben.
Húzzom magam után a vénséges vén völgyet,
hívószavakat, és felel a Földem.

Úgyhogy felőlem gömbölyödhetett a zilált istenállat,
nem hajoltam le, hogy megsimogassam.
Tudtam, ha odébb is megy, a közelben marad.
Megszelídítettem, mostantól kétséges, és mindegy is,
hogy melyikünk éli túl a másikat.
Mindenkinek a sajátja.

Izsó Zita

Hideg

Izsó Zita

Gyerekkorodban azt mondták neked,
hogy odakint nem történik semmi izgalmas.
Azt is mondták, hogy odakint hideg van.
Mégis a házak tűnnek olyan egyformának,
mint egy jégkockatartó rekeszei.

Keveset beszél hozzád.
Ha újra gyerek lennél,
nem lenne esélyed megtanulni beszélni.

Tudomásul kellett vened,
hogy ő nem akarja megmenteni a világot.
Az özönvíz előtt
csak az elefántokat,
teheneket, tyúkokat
terelte volna fel a bárkára,
azokat az állatokat,
amikhez a nőket szokták hasonlítani,
ha meg akarják őket alázni.

Téged sem védett meg soha,
mindig azt mondta,
a te hibád, ha kihívó vagy,
majd hozzátette,
Japánban például nemrég
több tízezer nyíló rózsza fejét vágták le,
különben az emberek megszegték volna
miattuk a karantén szabályait,
és kimentek volna fényképezni őket.

Ma már tudod,
hogy nem kell félned attól,
amiket mondott,
hogy nem sikerül, amit terveztél,
és ha rövid szoknyát veszel,
meg fognak támadni.

A bogaraktól sem kell tartanod
amikkel
gyerekkorodban ijesztegetett,
mert azok ott a gerendán
nem lopódarazsak lyukai,

csak a szavak, amiket úgy mondanak ki,
hogy nem akarják,
hogy másik elfelejtse őket,
odúkat vájnak
a lakóotthonok szigetelésébe,
hogy legyen hol átvészelnünk
azokat a gondtalan napokat,
amikor úgyszemolygnél rájuk,
bármilyen hangosan zsongnának is körül.

Böjt

Sokan kérdezik tőled,
mi az igazság a betegekkel kapcsolatban.
Te erősnek akarsz tűnni, mégis remegsz,
mint az a fa, aminek az ágaira
épp most készül felmászni egy gyerek,
aki még nem tudja

hogya kérdezni könnyű,
de lefelé már a legtöbben nem merünk jönni

és ha nem segít valami,
még órákon át rettegve kapaszkodhatunk,
miközben érezzük,
hogy a legkisebb mozdulatunkra
is meghajolnak az ágak,
és minden, amiben eddig olyan biztosak voltunk.

Aztán elindulsz a kórterem felé.
Nem juthat az eszedbe,
amikor hibáztál.
Nem is tudtad, hogy ilyen nagy munka a felejtés.
Mint leereszteni a tavat,
Amiben utoljára megnézted az arcodat.

A rokonok kint állnak egyforma távolságra,
mint egy frissen ültetett fasor fái.

kint mindenhol azt hallani,
hogy rosszak az eredmények,
minden orvos azt suttozja,
hogy nagyon nagy a baj,
te viszont újra és újra azt mondod nekik,
hogy meggyógyulnak.

De ezt senki sem gondolja hitnek.

Azt hiszik rólad,
hogy olyan vagy,
mint a reptér mellett élő madarak,
amik úgy énekelnek,
mintha elveszítették volna a hallásukat.

Komor Zoltán

Lózsizsik

A szobát megsebesítő nyavalya. Felhőket kanalaznak az ágyban fekvő beteg kisfiú szájába, a váratlan köhögéstől ijedten rezzen össze a koszos ablaküveg.

– Szegény, szegény gyermek – mondják a látogatók. Délibábokat akasztanak a szoba falaira, azzal kifarolnak a konyhába, kifaggatni a szülőket, hogy ők mit gondolnak, bele fog-e halni a csöppség a lázba, amitől már a párna is izzad.

– Az istenért! – csattog az apa. – Ez a kérdés még nem érett meg! Majd ha tenyerébe nő a szórórózsa! Majd ha ásónyom szúrását érzi a sarkán! Majd ha az emlékezetére akasztott posztó a földön hancúrozik! Majd ha, majd ha...

– Fényes édesapám! – hallatszódik a fiú motyogása a szobából. – Engem a lovakból kimászott sok-sok zsiszik betegített így meg... Éjszaka csúsztak be az ágyamba, a fülembe hányták a fekete-lelkekből kicsavart meséket.

Ezután ismét köhögés rázza az egész házat, recsegnek tőle a deszkák.

A látogatók sajnálkozóan rázzák a fejüket, a szülők egymás keblére borulnak, úgy sírnak. Még csak tizenegy éves a fiú, hogyan sebezhetette meg ilyen fiatalon ez a tövis?

– Biztosan kicsike megfázás! – fogják derűsebbre a dolgot a látogatók, amikor már látják a két szülő szenvedését. – Némi csukamájolajat kell beléje csepegtetni, a párna alá dugott Biblia is segíthet... Ruhaszárító kötélre akasztani, és kiporolni kicsit a lelkét, az kell ide, attól máris meggyógyul ez a legény!

– Kenjenek cipőkenőcsöt a nyelvére! – tanácsolja egy öregasszony. – De a tetőre is ügyeljenek! Ha elég csúszos a cserép, lehullnak róla a fiúért érkező angyalok. Szegeljenek rá jeget! És ha földre hullnak a halál angyalai... Nagy késsel kell elvágni a szárnyasok nyakát, akkor aztán békin' hagyják a kisfiút!

A lovak – gondolja szomorúan az édesapa, miközben ezeket a népi gyógymódokat hallgatja. – Mennyi bajt hoznak még a falura az ég lovai? És miért pont az ő fiát lepték meg ragálllyal?

– Gargalizáljon a vacsorával, mielőtt lenyeli!

– Masszírozzátok a bőrét bazalttufával!

– Dörzsöljétek a szemébe az ökörnyalat!

Szakadnak a szavak. Persze hol is találni februárban ökörnyalat?

– Zsiszikes... zsiszik... – ismételteti a fiú, majd felköhög egy maréknyi férget.

Gyufákkal vajúdik egy skatulya. Nyögései lángba borítják a kerti fát. A határban ménesek ténferegnek: gonosz szemek pislognak patanyomaikban.

Különös vándor lépked végig a kietlen tájon. A lovak utána settenkednek, de valahányszor megfordul, és rájuk néz, messzire szalad a sok négylábú.

Varázsigeiket mormol feléjük: – Tüzérüteg, tüzerüteg, porció és kazuárfa!

Ettől aztán a paripák egyből maguk alá rondítanak. Nyerítésük kettétörik a művégtagokat, a trágyából kiszálló gőz befészkei magát a falubeliek álmaiba.

A vándor a beteg fiúhoz siet. Gyógyszert visz, ami megmentheti a gyermeket, de az út mintha hosszabb lenne minden egyes megtett lépéssel.

– Jövök, fiú! – így kiabál, de a hangja egyre távolibb, egyre messzebből érinti, simítja a kis beteg sápatag arcát. – Tegnap este meglátogatott egy hegedűs! Az ágyam fölé hajolt, és muzsikával ébresztett! Gyönyörű zenezóval gereblyézte ki a szememből az álmod! Majd kitépte, és átnyújtotta nekem világító hegedűhúrjait! Egyenest hozzád küldött velük, azt mondta, ha ezeket lenyeletem veled, olyan dínomdánom kezdődik a testedben, amittől a benned nőtt táncos lábak kirugdadják a férgeket! Varázsszavakat tanított, majd búcsúzott. Bárcsak egyből neked adta volna a húrokat, ahelyett, hogy rám bízta őket! A lovak hatalma végtelen, csupán néhány varázsszót tudok a torkuknak szegezni.

A kisfiú mintha meghallaná a távoli szavakat, felül, és gyöngé lábain az ablakhoz siet.

– Hamarosan itt a gyógyító, édesapám! – krákojja. Szemével letörli az üvegre tapadt koszt.

Fémketrecet lökdös végig az udvaron egy tyúk. Néha ceruzát kotkodácsol fel, ami gilisztaként tekereg a havon. Egy lefűrészelt kéz settenkedik a bokorban. A konyhában a látogatók taposnak egy földre dobott tálat.

– Jövök, fiú! Jövök! – kurjongat a vándor, aki már az út háromnegyedénél jár. A lovak eközben legelik az időt, amittől újra benövi a por az ablaküveget, a kisfiú pedig visszahát-ról az átizzadt dunyha közé.

A vándor most jár félúton. Kiáltásait az égen röpködő varjak csipegetik. Fél óra múlva egy tyúk fog végiglökdödni egy fémketrecet az udvaron. A begyét már nyomja a sok-sok grafitceruza. Portrékat rajzolnak belül a madárra, majd amikor levágják, meglepődnek a háziasszonyok a megannyi pingált arcképen.

– Kész a leves! – biztatják a háziak a látogatókat, mintha ez máris fél egészséget hozna a fiúnak, de amikor a tányérba pillantanak, meglátják a férgeket. Kövérré hízott fehér kukacok úszkálnak benne csigatészta helyett, izgatottan evickélnek oda-vissza-oda-vissza. A tányért az anya rögtön kiejti a kezéből, és a látogatók elkezdik taposni a szilánkok között ficánkoló férgeket. Oda-vissza-oda-vissza.

– Jövök, fiú! – így kiabál, de a hangja egyre távolibb, egyre messzebből érinti, simítja a gyermek sápatag arcát. Az ég lovai a perceket legelik, nyerítésüktől hátrálnak a mutatók. A vándor még csak negyedúton jár, messzi, borzasztó messzi még a fiú háza.

– Biztosan egy kicsike megfázás! – fogják derűsebbre a dolgot a látogatók, amikor már látják a két szülő szenvedését.

Egy favágó véletlenül lefűrészezi a távolban a kezét. Az ól oldalához szegezett libákból kicsöppenő vért nyalogató pulikutyába villám csap. Zsákokba zárt kisasszonyok csiripelnek a padláson.

Soha nem érek oda, amíg ezek az átkozott lovak folyton visszapörgetik az időt! – Látja be a vándor, majd könnyekre fakad. A fejére húzza a párnát, és elalszik az ágyában. Simogató hegedűmuzsika ébreszti. A távolban egy gyermek köhögése vés rovátkákat a gerendába.

– Vidd el a húrokat magad a fiúnak! – szólítja fel a muzsikust. – Hiába is indulok útra, ismét az ágyamban kötök ki. A varázsszavak annyit sem érnek, mint a szőrtelenített seprű. Hátrálnak ugyan tőle a paripák, de a nyerítésük ellen nem véd!

A hegedűs szomorúan csóválja a fejét: – Hiába vágnék neki, én se jutnék messzebbre. Próbáltam már ezerszer, de a lovak ezerszer is visszatekerték az időt.

– Mi értelme hát újra és újra nekiindulni az útnak? – kérdezi az ágyban fekvő, ökölbe szorítva reszkető kezét.

– Amíg is úton vagyunk, nem hal meg a fiú – magyarázza a hegedűs. – Ennyivel is meghosszabbítjuk az életét. Ha ágyban maradnál, holnap már koporsóba fektetnék a gyermeket, hogy a föld alatt tovább kínozzák a nyüvek.

A vándor ezt átgondolja, majd feláll, átveszi a világító hegedűhúrokat, és ezredjére is útnak indul. Órakattogás üli meg a tájat: lovak settenkednek a férfi után.

– Tüzérüteg, tüzérüteg, porció és kazuárfa! – riogatja őket.

És persze meg is ijednek. De valójában annyit ér ez, mint a varjakról lefeszegedett károkozás. Annyit, mint az udvaron kergetett vízibicikli. Annyit, mint felszegezni a libákat az ólra, hogy fájdalmas gágogásuk messzire űzze a kísérteteket.

– Édesapám! – szól az ágyban fekvő kisfiú. – Bárcsak láthatnám gyógyítóm érkezését. De tiszta por ez az ablak.

Koszorúk fekszenek a tetőn. Ceruzává változnak egy félig kivágott fa ágai: ahogy a szél rázza őket, a soha fel nem zendülő, gyógyító dallam kottáját vésik az égre. Károgo gyásmadarak fessegetik le a hangjegyeket a felhőkről.

A nagybeteg

Mesékből a kérész, a hullócsillag boszorkánypróbája.

A lány végül az ablakba áll, csúzlival a kezében, kikaparja a szemgolyóit, és egymás után lövi ki őket a felhők közé.

– Induljatok világot látni! – így sikkant utánuk, a szemek pedig magasan átrepülnek a hóval fedett háztetők felett. Madarak állnak félre, hogy utat engedjenek. A szemgolyók végül egy határban ögyelgő tehén oldalába csapódnak, mélyen a bőr alá, a húsba fúródva, a fájdalmas bőgés megritkítja az égen a felhőket.

A törekvés kitöri a lábát cigánykerekezés közben a sarkon. Bánat tömíti az ereszeket, sőt hordanak a csipkébe a hangyák.

– Micsoda fogoly vagyok én ebben a házban. – Ül le végül a földre a világát veszített lány, és bosszúsan csap az öklével a padlódeszkára, hiszen a szemei nélkül már könnyezni is képtelen. – Kalickám ez a falu, a kulcsát talán magasan odafenn őrzik.

Ezek a szavak bevonszolják a szobába görbe hátú anyját, aki riadtan a szája elé kapja a kezét, és félrenyel egy sikolyt, amikor megpillantja a lány arcába nyílt mély gödröket, amelyekben egykor csodaszép kék szemeit őrizte. – Milyen ostoba vagy, édes lányom! Ó, azok a gyönyörű gyöngyök! No kelj fel gyorsan a földről, még beléd költözik a tüdőgyulladás, aztán evezőlapáttal kell fészülgetnünk a melledet! Látom, a nyelved mögött már a torokgyík hahotázik, a fogaidat egészen megritkítja a kihülés!

– Elég már ebből a folytonos féltésből, anyám! – csattan fel a lány, de túl gyenge a valódi tiltakozáshoz, hamarosan felkapják a kezek, és az ágyába fektetik. Bekenik szuromokkal, majd rádobják a paplant.

– Innen bizony ki nem mozdulsz, kis hölgy! – figyelmezteti az apja, a szeme sarkába tapasztott gittbe ragadt legyek döngicsélésétől hangos a szoba. – Tudod, hogy milyen gyöngye kis teremtés vagy! Ha a konyhába mennél, egyből beléd másznának a kanalak! Ha rálépsz a küszöbre, a lábkörmöd alá szorulnak a férgek. Mindenféle csúnya bacilus futkos benned, ezeket csak mi látjuk, az arcod összetörik még a párás levegőtől is!

– Egyedül a fejetekben létezik az én nagy gyöngeségem! – bizonygatja a lány, de máris levest főznek neki a biliből, és a forró lé beforrasztja száját. Az ég kanócat gyújtogatja a nap. A szívekbe nyílt kapukat eladják a falubeliek, a szelekbe dobálja horgát egy pecabot. Sátorverés tüdőben; a hullámok közé szorult pipafüstből surran a sopánkodás.

Délután van, csöndben kávézik a család. Épp a kockacukrokat potyogtatják a legyekből főtt fekete lébe, amikor az apa ráismer az egyik cukor édességében lánya tekintetére. Ez nyomban ötletet ad neki. Odalép hát az ágyhoz, és két szem kockacukrot ejt a lány fejébe nyílt vörös kráterekbe – egy-egy kockát mindegyikbe.

– Odasüss kis szűcs! Micsoda szépség az én lányom! – bizonygatja a férfi a lány új cukor-szemeire mutogatva. Az meg nagyokat pislog velük, de továbbra is csak egy tehen mozgolódó belsősegeit látja. – A legszívesebben vitrinbe tenném, és nézegetném reggeltől estig. Néha ugyan leporolnám róla a pókpiszkot, vagy átmosnám a kaszapengével, de ennyi. A legszebb madarakat kalitkában kell tartani, szó se róla!

Az égből hulló nyeregtáskákat felgyűjtják a falusi gyerekek. A főzőfazékba hajított patkókból kifő a balszerencse. Hol volt, hol nem volt, beköszönt az éjszaka: az apa az ágyában fekszik, hosszú szakállát átnedvesíti az álom. A homlokán apró balerinaként pörög a lánya, hófehér ruhában. Lábujjbegyei alig érintik az öreg bőr vájatait, valósággal lebeg a lehunytt szemek között. A kockacukrok felragyognak szemgödreiben.

– Ó, apám, drága apám, én drága apám! – így sóhajtozik az apró táncos. – Kérem, egyre csak kérem azt a csúnya tehenet, hogy adja vissza szemeimet, és rúgja őket meszszire. De ostoba, gonosz állat az, ő sem akarja, hogy bármit is megpillantsak a világból. Kalitkában élek, elfogadom. Mégis, a legszívesebben elrágnám a torkotokat, és a véretekben fürdenék ilyenkor éjszaka. Hát nem ezt tenné minden ketrecben őrzött állat a gazdájával? A madarászokat leginkább a madarak gyűlölik.

Mágnespatkók az égen. Zöld fullánkok, padlódeszka, deszkapadló. Édes mézet pityeregnek a cukorkaszemek az apa szájába. A száj megtelik a folyékony arannyal, amitől a férfi fuldokolni kezd.

– Ó, apám, ó szépséges apám! – siránkozik a lány, miközben az öreg vergődik a paplan között, összegyűri lábával a lepedőt. A lányt felkapja valamiféle szél, körbe repíti a házon, közben teli sírja mézzel a horkolással kipeckelt szájakat, míg aztán ki nem huny a fény az összes családtag szívében.

A zárókilincseket eszik a hangyák. Lúdtollak nőnek a kalaptartókra, a húsklopfoló kiveri az üdvözlégyet a padlásra akasztott húsokból.

A lány kifelé mászik az ablakon, majd futásnak ered: meztelen talpa keskeny lyukakat hagy a hóban, amiben halott hangyák fekszenek.

– Milyen édes a levegő, milyen kerek a világ! – kiáltozik a lány az éjszakába, szőke haja az égig száll, megcsiklandozza a holdat takaró felhők hasát. Az éj erre felkacag néhány repülő lovat, akik a magasban üetve követik a szőkevényt.

– Nyihaha, hogy fut ez a zsoltárporoló! – kacag az egyik paripa, a szemeiből villámok cikáznak, majd köhögésbe kezd, a pofájából előugró férgék egyenest a lány hajába potyognak.

– Hogy szalad bizony a csirkefürdető! – kontráz rá a másik, és az is krákogni kezd: a szájából kihulló csótányok a lányra potyognak, bemásznak lobogó hálóingébe.

– No, nem sokáig lesz ilyen serény – nyihog a harmadik, majd megállnak egy felhőn, és nézik, ahogy egyre lassul odalenn a szőkevényt. Végül már tipeg, majd a mellét markolva összeesik.

– Vésheti ez is a sírját a sziklakertben! – Biccentenek a ménesek, azzal eltűnnek az egyik felhő mögött. A combokba fúrják magukat a lovaglóostorok, a vizesárok megtelik nyomdafestékkal.

– Ó, apám, ó, anyám! – köhög a lány, arcát világító penész pöttyözi. – Miféle férgeesség költözött hirtelen belém? Érzem, ahogy felleget belülről a láz! A torkomat mint ha csalánnal csapkodnák! Bárcsak maradtam volna a jó meleg szobában, ahogy mondtátok! Bárcsak itt lennétek, hogy kimossátok belőlem a bajokat...

Azzal lefekszik, hagyja, hogy betakarja a hó. Talán azt képzei, otthon van, és a paplan ereszkedik ilyen finoman rá. Reggelre már csupán egy hatalmas dudor, egy gyűrődés ő a téli föld lepedőjén. Téhénbe zárt szemei áttetsző üveggolyók. Az állat nyakában ritmusosan jár a kolomp. Mintha temetésre hívná össze a falut. De a falubeliek ki sem mozdulnak a meleg szobákból.

Egyedül a padlódeszkák nyikorognak fájdalmasan, akárha bosszús ököl ütögetné őket. Talán bebocsátásra váró kísértet, aki azt képzei, megtalálta a túlvilág ajtaját.

Balogh Endre

Így történhetett

– Egy feladata lenne még, amit az új szabályok szerint el kell végeznie: az eltávolított szöveteket elvinni a krematóriumba. Szigorúan nyilvántartott dolgok ezek. Kap kísérőlevelet, amit ott majd át kell adni.

– Micsoda?! – szédült meg Gyöngyi.

– Tudja, ahol a hamvasztást végzik – válaszolta az orvos.

– De hát ez csak egy rendellenes szövetsomó, minek van erre szükség? – eddig inkább lehetett bízni benne, távolságtartásában, semleges szagában. Most meg ez a lehetetlen kérés.

– A mostani helyzet mindent felülír. Látszólag racionális dolgok válnak tarthatatlanná, és ami korábban elképzelhetetlen volt, most megtörténhet.

– Hát, ha csak így nem...

– Így nem fertőzhet, ez a protokoll.

– Bocsánat, már értem.

– A megsemmisítést végző cégek listája a küret mellett található, az asszisztens rátette a dobozra. Minden ott van az asztalon.

Gyöngyi nem tudta, álmodik-e vagy ébren van, hogy ez tényleg megtörténhetett vele. Egy betegség még érthető. De most valóban arra kérték, hogy végezze el kicsiben a saját hamvasztását, majd gondoskodjon a temetéséről? Ezt is meg lehet tenni vele? Vagy nem csak lehet, ténylegesen kell is?

Hazafelé menet kiválasztotta a legközelebbi, hamvasztással foglalkozó vállalkozást.

***

– Ezt a cisztát ki kell majd vágni a járvány után, Mária, írja bele a zárójelentésbe – mondta az orvos, és szárazon köhintett. – Gyöngyi, a ciszta ott van a petefészkén, és napról napra nagyobb lesz. Nem rosszindulatú, reméljük, nem is válik azzá. Erős hasi fájdalmat fog érezni. Néha azt gondolja, hogy nem bírja ki. Gyakoribb vizelési ingerrel is jár, és természetesen jobb, ha tartózkodik a szexuális együttlétől. Vigasztalja, hogy

várhatóan csak három hónapot kell kivárni. Ha jelentős változást észlel magán, telefonon keressen bennünket.

Gyöngyi feje zúgott, mikor felszállt a villamosra. Nőtt valami a hasában, amiről pár napja még fogalma sem volt, de nem az a jó érzés fogta el, mint a gyerekek megfogánása utáni hónapokban. A fiúk jók, össze lehet bújni velük, hiszen összetartoznak. Itt most önmagát is idegennek érezte, azért a valamiért, ami benne van. Az *Alien* jutott eszébe: félelmetes történet – de mennyire más az ő esete. Nem egy idegen lény van benne, a saját sejtjei élnek önálló életet. Nem az zavarta, hogy valami borzasztó kinézetű dolog kelt életre a testében, hanem a tény, hogy az a valami ott nem odavaló. Automatikusan lépkedett, csak a járdát nézte, úgy jutott el a villamosmegállóig. Hogy meglepődnek majd a fiúk, amiért ilyen sokáig távol van. Régóta nem ment sehová nélkülük, ők pedig végképp nem mozdulhattak ki az anyjuk nélkül. A közös rituális mozgás külön programként vonult be a családtörténetbe. Nem voltak szabadok, mint ahogy senki sem az. A megállóban egyedül állt, senki nem várakozott rajta kívül. A megérkező villamoson rengeteg hely volt. Ahogy az utca is teljesen üresen kongott. Minél nagyobb a magány, annál inkább elmélyülhetünk a fájdalomban. Gyöngyinek erre néha szüksége volt, a tömegtől amúgy is irtózott.

Hazafelé még gondosan megvette egy hétre a kenyeret, sajtot, felvágottakat, különböző húsokat. A hentesnél vissza kellett fojtania az öklendezést, de a zöldségesnél felfrissült. Hosszabb időre számolt, ha már egyszer az utcán volt. Jól megpakolta a szatyrokat. Régebben, vásárlás közben vagy után, amikor csak tehették, beültek kávézni a barátnőivel. Ám ahogy az utóbbi időben történni szokott, most sem volt senki, akivel összefutott volna beszélgetni.

Otthon már zsi bongva várták a gyerekek. Az energiájukat mindig csodálta.

– Tornásztatok is ma? Az órák megvoltak?

– Képzeld, mama, már ötször is tudok fejjel dekázni ... – és a kisebbik fiú már ment is a labdához, hogy ötöt fejeljen. A nagyobbik a pingponglabdát ütögette a falhoz, mint-ha kicsiben fallabdázna. Sokan irigyelték a rengeteg vidámság miatt, és a férjére sem panaszkodhatott: Laci jól keresett, néha még a konyhába is beállt, bár a házimunka többi részét nem szerette.

A következő hónapokban minden szabályt betartottak. Laci és a gyerekek is. Este, miután a gyerekek lefeküdtek, egyszer meg is beszéltek, hogy a sors minden kihágásukat halállal büntetné. A sajátjukkal és a hozzátartozókéval. Gyöngyinek minden egyes perc nehéz volt, fullasztotta a szabadság hiánya. Nem mehetett oda, ahova vágyott, a családi barátokkal a vízpartra, amit mindig élvezett, vagy csak úgy beülni pletykálni valahova a lányokkal. A naplólapok, melyekre máskor a történeteket felírhatta, teljesen üresek maradtak. Amiatt végképp büntudata volt, hogy miatta a család még kötelességtudóbb lett, még jobban odafigyel a higiéniára.

Három hónap elteltével bevonult a kórházba. Vihette a szokásos holmiját. Fogkefe és fogkrém, pizsama, törölköző, vécépapír, okostelefon. Azt érezte minden szeglete az

emberrel, hogy sem az épülettel, sem vele nem foglalkoznak. Semminek sem volt ott-honos hangulata. A gyerekei hiányoztak. Kiszellőztethetetlenül beette magát mindenho-va a savanyú izzadságszag. Felkészítették rá, hogy a műtétet endoszkóppal már évtizedek óta végzik, bámulatos, mire képes a tudomány, csak nehogy épp nála történjen hiba.

A műtét jól sikerült. Az orvos azt mondta, egy ideig nem lehet vele semmi baj. Persze mindig figyelni kell a szokatlan jelekre, de tényleg megnyugodhat, a teste jól viselkedett. Egy ideig bent tartották, de egyértelmű esetnek tűnt. Megbeszélték, mikor jön majd kontrollra.

***

A krematórium kapujában Csiga, egykori gimnáziumi osztálytársa állt. Azonnal megismerték egymást, pedig annak idején nem sokat beszélgettek. Az alatt a négy év alatt, mint a szivacs, szinte mindent magába szívott az agyuk. Több évtized után is átlénye-gültek az arcok korábbi harmonikus, vagy épp diszharmonikus önmagukká. A fej alatt, a törzsben inkább a járás formája emlékeztetett a korabeli valóságra.

A kissé hajléktalan külsejű férfi nem nézett ki fényesen.

– Sejteted, hogy ez itt a lecsúszás egy fázisa, de nem tudok mindent elmesélni – szabadkozott.

Gyöngyi nem kezdett barátkozásba.

– Képzeld, azt álmodtam, hogy kivágtak belőlem valamit, amit el kellett ide hoznom.

Tök jó, hogy te vagy itt, olyan ismeretlen ez az egész.

– Nem álom volt, tudod jól.

– Dehogynem, az egész életem rémálom lett.

– Versenyzünk a tekintetben, kinek rosszabb? – kérdezett vissza Csiga. Mostanában nem te vagy az egyetlen, aki a saját testéből kioperált szövetekkel állít be hozzánk. Biztos valósággá vált az álmod, de ezt nem szeretted volna.

– Úgy félek ettől az egésztől. Haza kell majd vinnem egy urnában? Vagy itt kell hagy- nom? – Gyöngyi tudta, hogy valódi választ nem várhat Csigától, aki napról napra itt áll, és szembesül ezekkel a kérdésekkel.

– Egyik rosszabb, mint a másik. Aki hazaviszi, előbb-utóbb kidobja a kukába, vagy beleőrül. Aki itt hagyja, az úgy érzi, cserbenhagyta önmaga egy részét. Nem tudok segí- teni neked ebben.

Gyöngyi bement, leadta a szövetcsomót egy automatikusan felnyíló ablakban, majd visszafordult. Végül Csigának csak intett, és hazament.

Télfy Ármin

Koronatanú

Télfy Ármin

Otthon tölteni a verseket,
hetekig nem lépni ki,
álmokra gyúrni.
Túl sok a három „ni”. Négy.
Az idő selymes hurkáit
összetartja a széthullás.
Itt senki se filosz,
ahhoz szeretni kéne
a bölcsességet. Világos mid van?
Mint félig felismert
tompá tengerész,
az óceán mélyén
válsz csak valóra.
Elválsz magadtól,
önmegszóllító idegen.
De kitől és miért?
Valaki kérdéseket
tesz fel a csupasz konyhában.
Vagy nem jól emlékszik
egy harmadik tesó.
Mindegy. – Különbözz magadtól! –
rikkantja egy félbölcs ifjú,
kire – igaz, féllábbal lép a színre –
csak az önmagától
szabaduló poézis figyel.
Habár ott bukkan fel,
ahol senki se várja,
nem holmi báb,
kit minden csenevész
hangulat, visszafelé
révülő próféta meghajt.

Döcög az univerzum,
lassan halad a szavak ébresztése.
Elolvassa az elejétől,
amit eddig írt.
Húz egy kortyot
a semmiből, aztán unottan
szorong tovább.
Egyébként semmi költészet,
csak valóság. Valóra vált
a nagy forgalmista.
Itt minden a jelenben
van, nincs benne rég.
Csak, ha valaki felsóhajt,
„milyen régen is volt!”

Barcsi Tamás

Irtózat

fényárban úszott

A tavasszal együtt megérkezett a félelem. Néhány napja rendkívüli állapot lépett életbe, de egyelőre nincs kijárási korlátozás. Mégis úgy döntöttem, hogy teljesen bezárkózom. Ma még engedélyeztem magamnak egy sétát, de holnaptól nem megyek sehová, ami gyökeresen nem alakítja át a mindennapjaimat, mivel nagyrészt eddig is itthonról dolgoztam.

A lakásomból rálátok a klinika egyik épületére. Tegnap este, szokatlan módon, fényárban úszott. Olvastam, hogy városunkban itt lesz a koronavírussal fertőzöttek ellátási központja. Későn kerültem ágyba, mégis nehezen tudtam elaludni. A szinte ünnepi hangulatot árasztó kórház eszembe juttatta [ ]-t és mindazt, ami valamilyen módon hozzá kapcsolódik. Álomomban három év után újra megjelent a sárgás dolog képe. Hajnalban felriadtam, légszomjamból volt, ordítottam is talán. Ma arra jutottam, nem menekülhetek tovább, hiszen a bennem egyre inkább elhatalmasodó félelem könnyen [ ] sorsára juttathat. Meglehet, hogy még akkor sem mozdulnék ki itthonról, amikor a járvány már régen lecsengett, talán soha többé nem hagynám el a lakásomat. Megkísérlek tehát szembenézni azzal, amiről az elmúlt években nem akartam tudni. Ha feladatomból elvágom, korábbi, illuzórikus nyugalomom ugyan nem térhet vissza, de talán vár rám egy új, éber és keserű megnyugvás.

Szükségem van valamire azonban, amibe belekapaszkodhatok. Hozzád szólok, ez lesz a kapaszkodóm. Azt képzelem, velem szemben ülsz, és arra biztatsz, kezdjek beszélni. Hiszen Te is ott voltál abban a szobában. Bár valószínűleg nem emlékszel már rám, azóta annyi minden történhetett veled. Én viszont most is magam előtt látom sápadt arcodat, hosszú, vörös hajadat, engem figyelő kék szemedet. Utána hetekig sokszor eszembe jutottál, de csak úgy mellékesen, zavartságomban nem tulajdonítottam fontosságot annak, ami a szobában történt, majd évekre eltemettem magamban az emlékedet a sárgás dolog képével együtt. Amikor hajnalban álmatlanul forgolódtam, felmerült bennem, hogy a sárgás dolog igazsága mellé oda kell helyezni a te igazságodat, na és persze az öreg igazságát, akivel az elmúlt években is gyakran találkoztam a belvárosi utcákon. Neked írok tehát. Reggel felé elszundítottam. Ezúttal

furcsa álmom volt. Egy hatalmas épületben bolyongok, a folyosókon sokan vannak, idősek, fiatalok, anyák babakocsival, alig tudok haladni. Megpihenek kicsit. Elöttem egy nyitott ablak. Kinézek rajta, vakítóan süt a nap és meleg szél fúj. Nem csodálkozom azon, hogy üresek az utcák. A szemközti templom nyitott kapuját virágok díszítik. Továbbmegyek. Most már gyorsan megtalálom azt a szobát, amit kerestem. Nincs ajtaja. Belépek. Az ágyon fekszel, mozdulatlanul. A hajad szinte teljesen kihullott, ráncos vagy, nyitva a szád, jól látható a hiányos fogsorod. A semmibe bámulsz. Megfogom a kezedet. Ekkor felkelsz, és lassan elindulunk valahová.

a kapu előtt táncol

Sok évig leginkább a vasárnapi ebédeken találkoztam [ ]-sal. Egy órákor kezdődött volna az ebéd, de [ ] általában fél kettő körül érkezett meg. Sosem szabadkozott, komótosan levette a cipőjét, felhúzta a papucsát, amit egy reklámszatyorban hozott hazulról, majd alaposan kezet mosott. Ha nagy ritkán valaki szóvá tette a késését, ingerült lett, ki mondta, hogy várjatok, kiabálta, aztán kirohant az előszobába, sietve visszabújt a cipőjébe, behajította a papucsát a szatyorba, és bevágta az ajtót. Apám, [ ] elsőfokú unokatestvére, ilyenkor pár óra múlva felhívta telefonon. Ne csinálja már ezt, nem történt semmi, természetesen akkor érkezik, amikor akar, legfeljebb elkezdünk enni és ő majd csatlakozik. Ezt követően [ ] egy darabig időben odaért az ebédekre. Mindig csendben evett, a tányérját nézte meredten, a hozzá intézett kérdésekre, anélkül, hogy feltekintett volna, kelletlenül motyogott valamit, a deszert után pedig felállt, alig hallhatóan köszönt, és távozott. Esetleg nagyobb ünnepeken kezdeményezett beszélgetést, ezeken a napokon mindig kissé tovább maradt. Viselkedése ellenére a szüleim ragaszkodtak hozzá, hogy eljőjön, mert nem akarták, hogy egyedül töltsen a vasárnapokat. [ ] még szombaton is fogadott ügyfeleket az irodájában, tehát minden jel arra mutatott, hogy valóban nem szívesen ül otthon, de láthatóan a családi együttléteket sem szerette. Meg kell említenem azt is, hogy bár rendszerint kimért, olykor goromba volt velünk, ha segítségre szorultunk, mindig számíthattunk rá. Kiterjedt kapcsolatrendszere miatt nemcsak hivatali ügyekben kerestük meg, de gyakran akkor is, ha gyorsan kellett egy nehezen beszerezhető gyógyszer, vagy ha kompetens szakorvost, jó asztalost, megbízható gázszerelőt kerestünk. Pénzügyekben kifejezetten nagyvonalú gesztusokat tett, ha megtudta például, hogy a családból valaki lakásvásárlás előtt áll, biztos, hogy felajánlott neki egy nagyobb összeget, karácsonykor majd nem kapsz semmit, mondta ilyenkor.

[ ] sajátos szokásairól mindenképpen beszélnem kell. Amikor velünk evett, igyekeztünk nem ránézni. A levest, főként, ha sűrű volt, időnként az ajkai közt visszacsurgatta a tányérjába, majd, mintha semmi sem történt volna, kanalazott tovább.

Néha a félig megrágott húst a tányérjába köpte, olykor a pépet újra a szájába tette és lenyelte, máskor inkább otthagya. Az anyja halála után kezdett így enni, mint ahogy a tisztaságmániája is ekkor vált súlyosabbá. Korábban is indokolatlanul sokszor mosott kezet, mégpedig minden alkalommal olyan alaposan, mintha orvos lenne, és épp a műtét előtti bemosakodást végezné, könyékig feltúrta az ingét és nem kímélte a szappant. Innentől kezdve azonban, különböző kitalált okokra, megrándult karjára vagy sebes ujjára hivatkozva, az üdvözlő kézfogásokat is elkerülte, amennyiben nem volt a közelben mosdó. Még a cipője talpát is mániákusan óvta a piszoktól. [ ] nem vett magának autót, bár volt jogosítványa, általában gyalog járt, néha taxival. A belvárosban másfél kilométeren belül található valamennyi fontos hivatal, így gyalog is el tudott jutni rövid idő alatt bárhova. Miközben az utcákat róttá, nem nézett se jobbra, se balra, az előtte lévő járdaszakaszt figyelte, hogy időben ki tudja kerülni a kétes foltokat. Ha felmerült benne a gyanú, hogy mégis belesétált valamibe, amibe nem kellett volna, akkor hátrafordult, visszament pár lépést, és megvizsgálta a kérdéses területet. Már a kapu előtt táncol, mondta apám, amikor kinézett az ablakon, miközben szokás szerint [ ]-ra vártunk az egyik vasárnapon. Nevettünk, de pár másodperc múlva, szinte egyszerre, elhallgattunk. A megfogalmazás egyébként találó volt, [ ] körül táncolta a vizsgálat alá vont utcarészt, száz méterenként legalább egyszer, ami lelassította, ez magyarázta a késéseit.

[ ] a harmincas évei végén járt, amikor meghalt az anyja, akivel erősen kötődtek egymáshoz, bár sokat veszekedtek. Nem csoda, hiszen [ ] anyja híresen nehéz természetű nő volt, hiába szerette a fiát, őt sem kímélte meg a sértődéseitől, vádaskodásaitól és állandó panaszkodásától. Mindig azt ismételte, fogalmunk sincs róla, mennyire beteg, de ezt senki sem vette komolyan. Aztán egyszer nem engedték haza a klinikáról, bár nem tűnt betegebbernek, mint korábban. A klinikán viszont tényleg beteg lett, halálát egy ott összeszedett fertőzés okozta. [ ] harmincéves kora után egyetlen rokonának vagy ismerősének a temetésére nem ment el, valahogy mindig közbejött egy halaszthatatlan tárgyalás. Volt rá esély, hogy az anyja temetésén sem vesz részt, de összeszedte magát és eljött. Elsőéves egyetemista voltam akkor, így jól emlékszem, hogy [ ] végig megőrizte a nyugalma, a részvétnyilvánítók némelyikével könnyed csevegésbe bocsátkozott, sőt, egyszer hangosan felnevetett, ez megmaradt bennem, hiszen [ ]-t nagyon ritkán láttam nevetni. A temetést követően [ ] megváltozott, nemcsak a már említett szokásainak kialakulása vagy látványosabbá válása miatt, de zárkózottabb is lett, nagyon ritkán engedett be valakit a lakásába. Korábban az anyja bevásárolt neki és hetente feljárt hozzá, elmosogatott, kitakarított. Innentől kezdve [ ] takarított, ha takarított, mosogatott, úgy, ahogy, és maga szerezte be a citromos nápolyit meg a szörpöt, mert már nem volt senki, aki gondoskodott volna az utánpótlásról, amikor kifogytak a készletek. [ ] apja ugyan tíz évvel túlélte a feleségét, de ez [ ]-nak nem sokat jelentett. [ ] apja és any-

ja rossz házasságban éltek, az apja [ ] gyerekkorában is keveset volt otthon, nyugdíjasként még kevesebbet, a hétköznapijait a város melletti szőlőhegyen lévő vityillóban és az ahhoz tartozó kertben töltötte, szombat délután érkezett haza, majd vasárnap, miután részt vett az esti misén a közeli templomban, visszaautózott a kertjébe. A felesége halála után szintén csak a szombat estét és a vasárnapot töltötte a városban, de innentől ő is hozzánk járt ebédelni. Hogy vagy, fiam, kérdezte [ ]-tól az apja minden alkalommal, jól, de most egyél, felelte [ ]. Az apja elmúlt már nyolcvanéves, amikor egy tél végi napon elesett a kertjében, és összetörte magát. A kórházból ugyan néhány hét után hazaengedték, de többé nem tudott kimozdulni a városi lakásából. [ ] fogadott mellé gondozókat, de nem látogatta, azt hiszem párszor felhívta, feltehetően a kert eladásával kapcsolatos kérdésekről beszéltek. Két év múlva [ ] apjának rohamosan romlani kezdett az állapota, a geriátriai osztályra került. Várta [ ] látogatását, ahányszor nála voltunk, mindig felőle érdeklődött. [ ] irodája közel volt a kis belvárosi kórházhoz, amelyet egy szerzetesrend tart fenn, saját bevallása szerint azonban csak egyszer ment oda, amikor az apja éppen aludt, de nem várta meg, hogy felébredjen, sietett vissza dolgozni. Ez pár nappal azelőtt lehetett, hogy az egyik ápoló megállította a kórház folyosóján, és elmondta, [ ] apját sajnos már nem találom meg a szobájában, álmában érte a halál, most vitték el. Rögtön felhívtam [ ]-t, aki rövid hallgatás után annyit mondott, hát, öreg volt már, aztán gyorsan elbúcsúzott. A temetésen, ahol ugyancsak nem látszott megtörtnek, a falusi paptól prédikáció nélküli gyászmisét kért. Biztos voltam benne, hogy az apja nem így rendelkezett.

Nem tudom, [ ] miért fordult el az apjától, talán az anyja befolyása miatt, de azt is hallottam, hogy az apjának nagy elvárásai voltak egyetlen gyermekével szemben, és bár [ ] vette az akadályokat, időnként úgy érezhette, túl nagy teher nehezedik rá. Az egyik vizsgaidőszak után például idegösszeroppanást kapott, a részleteket nem ismerem. Arról szintén hallottam valamit, hogy volt egy lány, akivel [ ] együtt járt egyetemista korában, de aztán csalódott benne, és talán e kudarcos eset miatt került egész későbbi életében a nőket. Még alkalmi viszonyokról sem tudott senki. A hórihorgas, nagy orrú, elálló fülű [ ]-t sosem láttam csúnyának, az arcát valamiképpen vonzóvá tették kék szemei, szép vonalú ajkai, és mindig úgy gondoltam, hogy a különlegesebb egyéniségeket kereső nők érdeklődését felkelthette. Azon ritka alkalmakkor, amikor együtt mentünk valahova, nemegyszer előfordult, hogy a szembejövő, nem túl közeli ismerősei rákérdeztek, a fia vagyok-e, aztán csodálkoztak a válaszon. [ ] ilyenkor mosolygott, színleg én is, de nem értettem, milyen hasonlóságról beszélnek ezek az emberek. Ha tényszerű akarok lenni, akkor azonban el kell ismernem, hogy alkatunk és arcunk a felületes szemlélőnek tényleg hasonlóknak tűnhetett, bár második pillantásra lehetetlen volt nem észrevenni az arcvonásaink közti számos eltérést. Mindenesetre [ ] a nála fiatalabb rokonai közül talán engem kedvelt leginkább. Ez nem jelentette azt, hogy vasárnaponként szóba állt velem, de

a nagyobb ünnepeken általában mellém ült és mindenféle, főként jogi vonatkozású történeteket mesélt, jó hosszan, a meglátásaim viszont már kevésbé érdekelték. Úgy volt, hogy hozzá hasonló pályára lépek, ezért néhányszor elhívott az irodájába, ahol a sarokban ülve megfigyelhettem munka közben. Még az egyetemen ráébredtem, hogy nem érdekel az a hivatás, ami [ ]-nak oly sokat jelentett, ezért átjelentkeztem egy másik szakra. Pedagógus szüleim támogattak abban, hogy filozófiával foglalkozzam, de [ ] furcsállta a döntésemet, hiszen tőle távol állt a konkrét haszonnal nem járó problémákon töprengő bölcsészmentalitás. Az egyetem elvégzése után egy kis könyvkiadónál helyezkedtem el szerkesztőként, azóta is itt dolgozom. [ ] nem értette, mi értelme van aprópénzért egész nap mások, sokszor nem is igazán jó szövegeivel bíbelődni, de ez nem változtatott semmin, továbbra is mellém ült karácsonykor, sőt, néha beengedett a lakásába is.

Amikor valamiért [ ]-nál jártam, mindig rendetlenség fogadott, a polcokon vastag porréteg állt, ruhák hanyódtak a kanapén és a fotelekben, a szőnyeg sem volt a legtisztább, annak ellenére, hogy [ ] a nappaliban, a könyvespolc előtt mindig összeszerelt állapotban tartotta a porszívóját. Egy tisztaságmániás, aki koszos lakásban élt. További ellentmondásokat is sorolhatnék. Féltőn óvta az egészségét, vitaminokat szedett, nem ivott, nem dohányzott, azonban nagyon keveset evett, naponta kétszer alig valamit, csak vasárnaponként háromszor, főtt ételhez is csak ekkor jutott. Megengedhette volna magának, hogy akár minden nap beüljön egy drága étterembe, [ ] mégis parizeren, szalámin, konzervzöldségen élt, ezeket eszegette levágott héjú kenyérszeletekkel a konyhai étkezőpultnál állva, miközben rádiót hallgatott. Mindezt onnan tudom, hogy egyszer kaptam egy nehezen értelmezhető hivatalos levelet, ezért este felhívtam [ ]-t. Csodálkozásomra a lakásába invitált. Gyere át, megnézem, épp vacsorázom, de amire ideérsz, befejezem, mondta. Siettem, nem akartam túl későn érkezni, tíz perc múlva már ott voltam a háromemeletes téglaház előtt, felcsengettem kaputelefonon, akkor még működött, beengedett, felmentem a másodikra. Melegítőben nyitott ajtót, szokatlan volt így látni [ ]-t, annyira hozzátartozott a szövetnadrág, az ing, a zakó. Mivel még vacsorázott, leültetett a konyha melletti, dossziékkal, iratokkal megrakott ebédlőasztalhoz, ahonnan beláttam a konyhába. A pultnál állt, valami beszélgetést hallgatott a rádióban és a falatot néha visszaköpve ette a kis darabokra szaggatott kenyérbelet és a vékonyra szeletelt parizert. Amikor végzett és kijött az ebédlőbe, megkérdeztem, hogy mit szokott reggelizni. Ugyanezt, válaszolta. Azért legalább egyszer naponta ehetnél valami normális ételt, mondtam neki, erre rámrivallt, törődj a saját dolgoddal, azt én tudom a legjobban, mire van szükségem, inkább mutasd azt a levelet.

[ ] jellegzetes alakja hozzátartozott a belvároshoz, vasárnap kivételével minden nap felbukkant a főtéren és a környékén, még a helyi televízió magazinműsorának nyitó képsorain is felfedeztem, a téren gyalogol, aztán hirtelen megáll, ennyi, talán

éppen ellenőrizni készült, hogy nem lépett-e bele valamibe. Nem szerettem elhagyni a várost, nyaralni sem járt, nyár közepén ugyan formálisan szabadságon volt, de nem változtatott a napirendjén, ugyanúgy bement az irodájába, legalább ilyenkor volt ideje pakolni. Az irodai pakolások során eltépte azokat az iratokat, amikre már nem volt szüksége, de soha nem dobott ki semmit. A titkárnője viszont egy idő után megelégtelte a széttepett iratokból álló kupacokat és [ ] távollétében nejlonszákba gyűjtötte és levitte a kukába a papírfecniket. [ ] dühös lett, amikor észrevette a titkárnője akcióját, hiszen egy fontos papír is odakeveredhetett a szemét közé, akkor aztán megnézhetik magukat. Egyszer tanúja voltam annak, amikor lehordta a titkárnőjét. Nyomatékosan felhívom a figyelmedet, kiabálta, amennyiben a jövőben nem tartózkodsz az efféle magatartástól, kénytelen leszek felmondani. Igazán, kiabált vissza reszelős hangján az idősödő, kontyos nő, márpedig bármit csinálsz, én a szemetet nem fogom elnézni, úgyhogy, ha itt hagyod, akkor majd legközelebb is kiviszem a kukába, egyébként is, mit szólnak az ügyfelek, amikor meglátják ezeket a kupacokat. Kit érdekel, mit szólnak, mondta dühösen [ ], de már nem üvöltött, megmondtam, hogy ne nyúlj semmihez, ehhez tartsd magad. Azt nem tudom, [ ]-t valójában mennyire foglalkoztatta mások róla formált véleménye, de azt igen, hogy minden kapcsolatot megszakított azzal, aki kritizálta vagy gúnyosan beszélt vele, és ha valaki a jelenlétében emlegette az illetőt, mindig megjegyezte, az az ember bolond. A fülemben cseng ma is, ahogy mondja, mély hangon, a szövéget elharapva, bolond. Érdekes módon a titkárnőjétől elviselte, hogy visszabeszél, kétségtelenül kedvelte őt.

Egy fontos eseményt mindenképpen meg kell említenem. Az ötvenedik születésnapja után nem sokkal [ ] minden kapcsolatot megszakított a családjával, ezt követően már nem járt el a vasárnapi ebédekre, az ünnepnapokon is otthon maradt és többé nem fordulhattunk hozzá problémás ügyeinkkel. Senki sem tudta megmondani, hogy [ ] miért döntött így. Szolgált ugyan magyarázattal, de ez még inkább összezavart bennünket. Az egyik vasárnap [ ] időben érkezett és nem sietett el. Amikor úgy látta, hogy mindenki végzett, felállt és a széke támlájára támaszkodott. Csak annyit akarok mondani, hogy elegendem van belőletek, idáig bírtam a mocskos viselkedéseket, de mostantól minden másképp lesz, majd meglátjátok mi vár rátok. Miközben mi értetlenül néztünk egymásra, [ ] kísértelt az előszobába, a papucsát nejlonszatyorba rakta, felhúzta a cipőjét, leakasztotta a fogasról a kabátját, majd csendesen becsukta az ajtót és elment. Amikor már nem hallottuk a lépteit, beszélgetni kezdtünk, mindenki azt gondolta, hogy történt valami, amiről csak ő nem értesült, de hamar kiderült, senki sem tud semmit. Végül megegyeztünk abban, hogy valami felidegesítette, de az ilyesmi gyorsan lecseng [ ]-nál és nem sokára megint itt ül majd velünk az asztalnál. Tévedtünk. Amikor este felhívta az apám, [ ] emelt hangon elmondta neki, ráébredt arra, hogy csúnyán kihasználtuk őt, de erre többé nem lesz lehetőségünk, mert innentől kezdve nem tekint minket

a rokonainak, és még az is elképzelhető, hogy többünket beperel majd. Apám megpróbálta megértetni [ ]-sal, hogy fontos nekünk, és ha bármiben segítségre van szükség, természetesen megteszünk minden tőlünk telhetőt, mint ahogy ő is mindig támogatott minket. [ ], ahogy apám elmesélte, egyre csak azt hajtogatta, hogy már nem olyan fiatal, és ha egyszer megbetegszik, a legjobb ellátást akarja kapni, akár külföldön, ehhez viszont sok pénz kell, és tisztában van azzal, hogy csak saját magára számíthat, mi úgysem törődnénk vele, ezért követeli, hogy adjuk vissza a pénzét, amit kicsaltunk tőle. Apám hosszasan ecsetelte, hogy mi mindig mellette leszünk, és megígérte neki, hogy ha nem is egyik napról a másikra, de mindenkitől visszakapja a pénzt, amit egyébként ajándékba kaptunk tőle. Nem, ordította [ ], egyáltalán nem ajándékba adta, naiv hülye volt, hogy nem írt szerződést, éppen ő, de ha, tegyük fel, ajándékról beszélünk, mivel méltatlanná váltunk rá, visszakövetelhető az is, ezért pert indít ellenünk, amennyiben két hónapon belül nem utaljuk át a pénzét. Másnap én is elértem [ ]-t, velem sem volt kíméletes, elmondta, hogy rólam is ugyanolyan rossz véleménye van, mint a többiekéről. [ ] tényleg komolyan gondolta a szakítást, a szüleimet és a testvéreimet elkerülte az utcán, ha pedig nem tudott kitérni előlük, nem viszonzta a köszönésüket. Egyedül én voltam a kivétel. Hiába hangsúlyozta újra és újra, hogy másokhoz hasonlóan én is csak kihasználtam, amikor felhívtam, nem csapta le a kagylót, sőt abba is belement, hogy néhány havonta meglátogassam az irodájában, de a lakásába már nem engedett be. A régi, nagy irodáját, amelyben egyre több papírral teli zsák halmozódott fel azután, hogy a kontyos néni nyugdíjba ment, felszámolta és kibérelte a szomszéd épületben működő könyvelőcég egyik megüresedett szobáját, állandó titkárnőt sem vett fel, többen bedolgoztak neki. Az új helyén mindig rend volt, nyomát sem láttam műanyag zsákoknak, feltehetően azért, mert a tulajdonos ezt nem tűrte el és rendszeresen takarított. A pénzt nem tudtuk két hónapon belül visszafizetni [ ]-nak, részletekben utaltunk valamennyit a számlájára, de őt ez egyáltalán nem elégítette ki, ahányszor beszéltem vele, mindig azzal kezdte, hogy már elkészítette a papírokat, nemsokára indítja a pereket, de fenyegetőzéseit soha nem váltotta valóra. Ahogy múltak az évek, látványosan őszülni kezdett [ ] addig szinte teljesen fekete haja, még soványabb lett, és egyre nehezebben járt. Találkozásaink alkalmával, hogy kizökkentsem a szokásos monológjából, beszéltem neki aktuális munkáimról, [ ] végighallgatott, de az érdeklődés legkisebb jelét sem mutatta, gyakran ránézett az órájára, azt sugallva, neki ilyesmire nincs ideje. Ezekben az években estefelé olykor [ ] szokásos útvonalán sétáltam, hátha megpillantom őt, amint táskáját a hóna alá fogva baktat hazafelé, néha megtorpan, körül táncol egy gyanús foltot, majd megy tovább, hogy a konyhapultnál állva kenyérbelet és parizert vacsorázzon.

kisebesedett

Két hete nem voltam sehol. Csak akkor mozdulok ki a lakásomból, ha leviszem a szemetet vagy átveszem a rendeléseket. Kizárólag reggel pillantok bele a hírekbe. A Facebookon gyakrabban körülnézek, bár hamar torkig leszek a képek és szövegek áradatával. A szüleimmel minden nap videobeszélgetést folytatok, saját időszámvom van, ők a tegnap életbe lépett kijárási korlátozás miatt csak délelőtt vásárolhatnak, de hozzám hasonlóan nem járnak sehova, házhoz rendelik, amire szükségük van. Időnként a testvéreimet és a barátaimat is felhívom, a többségük már otthonról dolgozik, de néha azért elmennek ide-oda. Az ablakon kihajolva napoztatom az arcomat. A hét elején hullott hó már teljesen elolvadt. Az amúgy sem túl forgalmas utcában csak ritkán bukkan fel egy biciklis, vagy egy szatyrokat cipelő gyalogos. Azt figyelem, hogy van-e rajtuk maszk. Maszkos. Maszk nélküli egy másik maszk nélkülivel. Maszkos. Határeset, van maszkja, de a nyakában lóg.

Sok minden jár a fejemben. A szolidaritás és a közöny számos példája. A karanténkultúra, tehát az online jóga, a felolvasások, az erkélyfesztiválok, az éld meg pozitívan a helyzetet, ésatöbbi. Anyám fertőtlenítőtől kisebesedett keze. A taps a járvány elleni küzdelem hőseinek. A gyűlölködés a csak taps és a taps-zene pártiak között. A virágtermesztő, aki eladatlan virágait kivitte a temetőbe.

És persze arra is sokat gondolok, hogy mit csinálhatsz most. Talán éppen súlyos állapotú fertőzötteken próbálsz segíteni, alig van időd magadra, úgy érzed, hogy lassan kifáradsz, pedig még csak a járvány kezdetén járunk. De az is lehet, hogy más területen kell helytállnod és azon idegeskedsz, hogy nektek már nem jutott elég védőfelszerelés. Talán a szemközti épületben dolgozol, talán abban, amelyikben találkoztunk. Talán egy másik városban, vagy egy másik országban élsz. Talán férjhez mentél, talán hozzám hasonlóan egyedül vagy. Milyen jó lenne hallani a lépteidet, ahogy jössz fel a lépcsőházban. Már nagyon várlak, ma is sokáig kellett maradnod. Mindjárt belépsz a lakásba, megcsókolsz, aztán elmész fürdeni, majd evés közben beszámolsz a napodról és megkérdezed, hogy haladtam az írással. De nem vagy itt és az utcáról sem hallatszik fel az egyetemisták vidám zajongása, ami ebben az időszakban elmaradhatatlanul hozzátartozott a hétközepi éjszakákhoz.

a jogszabálygyűjtemények tetején

Egy decemberi napon, öt évvel a családjával történő szakítás után, [ ] bement a lakásába és március elejéig nem jött ki onnan. A bezárkózása előtt utoljára kora ősszel látogattam meg az irodájában. [ ] haja teljesen fehérré és ritkássá vált, de az ő korában ez tulajdonképpen természetesnek tekinthető. Csúnya ekcémás foltok bo-

rították a kezeit, több körme gombás lett. Korábban is volt némi, nem túl feltűnő gerincferdülése, ekkor viszont már ránézésre bárki megállapíthatta, hogy a csigolyái lassan feladják a szolgálatot, meggömbült a háta, szinte teljesen előrehajolva járt. [ ] elmesélte, hogy egykori középiskolai osztályfőnöke és matematikatanára sírva fakadt, amikor meglátta az utcán régi tanítványát, aki messziről idősebbnek tűnt, mint ő. Miközben beszélt, [ ] egyszer csak felhúzta a nadrágszárát, mindenáron azt akarta, hogy lássam milyen borzasztóan megdagadt a jobb lába a térde alatt. Az orvosok sem tudják, mi a bajom, tette hozzá, kaptam egy kenőcsöt, azzal kell bekennem reggel és este. Már akkor felmerült bennem, hogy talán nem is járt orvosnál. Tavasszal kiderült, hogy igazam volt, [ ] december előtt is csak telefonon kért tanácsokat orvos ismerőseitől, ők ugyan bízatták, hogy menjem be hozzájuk vizsgálatra, de erre sosem került sor.

Nem hallottam [ ] felől decemberig, néhányszor felhívtam, de sosem értem el. Karácsony előtt két nappal, korán reggel telefoncsörgésre ébredtem, [ ] kérészt. Azt kérdezte, tudnék-e neki pár dolgot vásárolni. Ebben a vírusos, téli időben inkább nem megy el otthonról, közölte [ ], mert mostani állapotában, nem részletezte, mit ért ezalatt, talán ki sem bírna egy fertőzést, azt még nem tudja, meddig marad bent, attól is függ, miként alakul az influenzajárvány. Megjegyeztem, hogy egyelőre még nincs járvány, de nem reagált rá. A folyamatban lévő ügyeit átadta egy fiatalabb kollégájának, akit gyakran ellátott tanácsokkal, illetve sok ügyfelével telefonon tartotta a kapcsolatot. Tehát továbbra is dolgozott valamiképp, úgy látszik, erről képtelen volt lemondani. Az ünnepek után kialakult rend szerint hetente kétszer bevásároltam [ ]-nak, bezárkózásának ideje alatt én lettem a legfontosabb beszerzője. Ott volt még a taxis, egy negyvenes fickó, akivel [ ] sokat utazott korábban. A taxisra is tudott kisebb, elintézendő feladatokat bízni, például, ha éppen szabad volt, ő fuvarozott haza a boltból. A taxis nem pusztán jószándékból segített, [ ] kifizette a szolgáltatásait, de amikor beültem a kocsijába, mindig azzal kezdte, utoljára jött értem, elege van [ ]-ból, sokszor minősíthetetlen stílusban beszél vele, az ajtajáig eljutni pedig kész tortúra. Morgolódásai ellenére a taxis kitarított [ ] mellett, végülis elég sok pénzt keresett nála.

Néhány találkozás után hozzászóltam a hajlott hátú, pecsétes melegítőjű [ ]-hoz. A teli szatyrok átadása azonban nem ment egyszerűen, mivel [ ] kaputelefonja rossz volt, és bár számtalanszor kértem, hogy csináltassa meg, mindig azt mondta, hagyjam ezzel békén, van ennél nagyobb gondja is. Lejőnni sem volt hajlandó, így csak a szomszédai engedhettek be. Általában a harmadik-negyedik próbálkozásnál jártam sikerrel, nyilván azt hitték a lakók, hogy szórólapos, esetleg biciklitolvaj vagyok, hiába magyaráztam el nekik, miért próbálok bejutni a házba. Egy idő után először mindig a földszinten lakó idős nénihez csengettem fel, aki általában otthon volt, és már tudta, kihez tartozom, de néha ő is elment boltba vagy

sétálni vitte a kutyáját, ilyenkor maradt a további próbálkozás és a magyarázkodás. Ha már bent voltam a lépcsőházban, várt rám még egy akadály. Hiába kopogtatam, nem egyszer húsz percet is álltam [ ] ajtaja előtt. Hallottam, hogy toporog az előszobában, pár percenként pedig kiszólt, mindjárt nyitom, légy türelemmel. Aztán egyszer csak résnyire nyitotta az ajtót és kinyúlt a csomagokért. Néha a folyosóra is kijött, de mindig megkért, hogy lépjek egy kicsit hátra és úgy adjam neki a szatyrokat. Miután kilépett, az ajtót rögtön behajlította maga után, de egy pillanatra mégis láthatóvá vált a koszfoltokkal borított előszobapadló. Talán azért kellett ennyit várnom, mert a foltokat kerülgette. Meghatározhatatlan, kellemetlen szag áramlott ki a lakásból. [ ] nem borotválkozott és nyilvánvalóan nem is mosakodott, mivel egyre töményebb bűzt árasztott magából. Feltűnt az is, hogy alig termelt szemetet, talán kétszer kért meg arra, hogy vigyem le a ház kukájába az ajtó elé készített műanyagzsákot, a taxist pedig ezzel biztosan nem bízta meg. Február végén bejutottam a lakásba, pontosabban az előszobába, ekkor vált nyilvánvalóvá előttem, hogy sokkal rosszabb a helyzet annál, mint amit elképzeltem, de a valódi állapotokra csak tavasszal derült fény. Március végén, [ ] távollétét kihasználva, a tudtán kívül egy takarító céggel, amennyire lehetett, rendbe hozattuk a lakást. A takarítók főnöke csinált pár fényképet, amikor előzetesen felmérte a terepet, aztán megmutatta a lépcsőházban várakozó apámnak, aki először még így sem akart szembesülni a benti állapotokkal, de a vállalkozó ragaszkodott hozzá, hogy nézze meg a fényképeket, mert így megérti, miért kéri a szokásos ár dupláját. Apám még aznap beszámolt mindenről. Akkor vált világossá előttem, miért kellett közepes méretű nejlonzacskókat vásárolnom. [ ] WC tartálya elromlott, januárban valamikor, a résnyire nyitott ajtón keresztül hallottam, hogy folyamatosan zubog a víz. Innentől kezdve, minden jel erre mutatott, [ ] nem használta többé a WC-t, talán a felfröccsenő víztől tartott. Valószínűleg a fürdőkádjába vizelt, legalábbis a kád állapotából erre lehetett következtetni, az viszont biztos, hogy a nagydolgát zacskókba végezte, mivel szarral teli csomagok voltak az erkélyen, illetve [ ] egy bezacskózott szardarabot, jól látható helyen, a könyvespolcon, a jogszabálygyűjtemények tetején hagyott.

A közepes méretű nejlonzacskón kívül pulykapárizsit, májkrémet, almát, kenyeret és tisztítószereket kért, olykor szörpöt és paradicsomkonzervet is. Ezek szerint [ ] már kolbászt és zöldséget sem evett, párizsi vagy májkrém kenyérrel, nem éppen fejedelmi lakoma, desszertként pedig alma, gondolom, reszelve. Fogalmam sincs, miként használta fel a sűrített paradicsomot, talán kenyérre kente, de lehet, hogy csak úgy kanalazott belőle. [ ]-nak nem volt egyszerű vásárolni, mivel nem mehettem akárhova, pontosan megjelölte azokat a boltokat, amelyekben a kívánt márkájú áruk megtalálhatók, és mondanom sem kell, ha idő hiányában máshol vásároltam, és nem a megszokott dolgokat hoztam, akkor rámműdította a haragját.

Nem hiszem el, hogy még erre sem vagy képes, majd megbízok mást, aki pontosan követi az utasításaimat, kiabálta. Néha azért, amikor csak kisebb hibákat vétettem, a szatyrok átvételekor mondott egy alig hallható köszönömöt. A taxissal is elégedetlen volt, gyakran elmondta a taxis melléfogásait, okulásképp. Általában kedden és pénteken délután vásároltam. Ezeken a napokon dél körül mindig megcsörrent a mobilom, [ ] lediktálta, miket kell beszereznem, a lista minden alkalommal szinte ugyanaz volt, a kérdés csak az lehetett, hogy egy vagy két kis rúd pulykapárizsira van szüksége, illetve, hogy kell-e szörp és sűrített paradicsom vagy nem. Amikor úgy sejtette, már a boltban vagyok, újra felhívott, és elmagyarázta, mit hol találok, aztán figyelmeztetett, el ne felejtsem megnyomkodni a pulykarudakat és a puhábbakból hozzak neki, ha pedig végeztem az ábécében, menjek át a pékségbe, már kora reggel odaszólt és eltetetett a nevemre egy csomagolt kenyeret, utána pedig sétáljak el a drogériába, ott vegyem meg a kedvenc folyékony szappanját, semmiképpen se az ábécében. Annak ellenére, hogy a vásárolt holmikat lemosta, megkért rá, hogy ha valamelyik árut véletlenül leejtem a pakolás során, akkor hagyjam ott, és vegyek helyette másikat. Amikor nem jött értem a taxis, azt is hozzátette, hogy a szatyrokat még véletlenül se érintsem hozzá a szemeteskukákhoz. Olykor nem volt türelmem a bolt közepén állva ismételten végighallgatni az intelmeit és miközben beszélt, letettem a telefont. Később, a szatyrok átadásakor elnézést kértem tőle ezért. Hát szégyellheted is magad, válaszolta, hogy így viselkedsz egy nagyon beteg emberrel.

[ ] ugyan nem volt teljesen egészséges, amikor bezárkózott a lakásába, de nem szenvedett semmilyen súlyos betegségben, csak azért emlegette soha meg nem nevezett betegségét, mert a bezárkózására valamiféle magyarázatot kellett adnia, főként az ügyfeleinek. Azonban minél több időt töltött bent, annál rosszabb állapotba került, egyre jobban lesoványodott. Persze, orvoshoz nem akart menni. Néha felhívta kardiológus professzor barátját, aki ajánlott neki vény nélkül kiváltható gyógyszereket, látatlanban mást nem nagyon tehetett, továbbá arra biztatta [ ]-t, táplálkozzon változatosabban és menjen ki a szabad levegőre, egy séta csak használhat neki. A tanácsok egy részét [ ] kapásból elvetette, a professzort kissé könnyelműnek nevezte, hiszen neki kellene a legjobban tudnia, hogy egy rövid séta is bőven elég ahhoz, hogy megfertőződjön, és igenis változatosan táplálkozik, még almát is eszik. Az ajánlott gyógyszereket viszont összekészíttette egy másik barátjával, a patikussal, aki az utcán adta át a csomagot, [ ] szervezte így, mert azt semmiképpen nem akarta, hogy a patikus felmenjen hozzá. Egyszer váratlanul kitalálta, hogy rendel az egyik belvárosi étteremből főtt ételt, ami valahogy el is jutott hozzá. Végül csupán krumplipürét rendelt, az éttermes ügyfele volt korábban, ezért teljesítette a szokatlan kérést és nem fogadott el érte pénzt. [ ]-nak azonban nem ízlett a krumplipüré, azt hiszem túl sósnak találta, mindig is tudtam, mondta,

hogy nem való nekem az éttermi koszt. Aztán ráébredt, hogy hiányzik neki valami édesség, ezért kakaós kalácsot hozatott velem a pékségből, mert kedvenc citromos nápolyiját már nem gyártották, de hamarosan a kalácsot is kiiktatta az étrendjéből, mivel úgy tapasztalta, rosszakat álmodik a sütőportól.

Február végére [ ] nagyon leggyengült. Naponta csak két-három órát aludt, még hozzá a fotelben ülve, mert, ezt sokszor elmondta, az ágyában még ennyit sem tudna aludni, amiben kételkedtem, de ráhagytam. Az esése után vált egyértelművé, hogy [ ]-t ki kell szabadítani a lakásából. Az egyik éjszaka megbotlott a nagszobában, a szőnyegre zuhant és képtelen volt felkelni. Órákig feküdt ott, aztán valahogy erőt gyűjtött és elkúszott a kanapé előtti kisasztalig, azon volt a mobilja, szerencsére elérte. Felhívta a taxist, ő pedig szólt egy zárszerelő ismerősének. Valószínűleg azért nem engem hívott [ ], mert nem akarta, hogy a földön fekvé lássam. A taxis és a szerelő gyorsan bejutottak a lakásba és felsegítették. Nem tört el semmije, megúsza kisebb zúzódásokkal. Nekem délután mondta el, mi történt vele, azonnal odasiettem. Amikor felértem hozzá, mivel a kopogásomra semmilyen válasz nem jött, meglöktem kissé a behajlított ajtót és megláttam a felém botorkáló [ ]-t. Gyere be, mondta, megmutatom hol estem el. Talán úgy gondolta, hogy ha már a taxis és a szerelő átlépték a küszöböt, akkor miért ne hívna be engem is, remélhetőleg nem fertőzöm meg. Mivel nem mozdultam, még egyszer felszólított, menjek csak bátran. Két lépést tettem az előszobában, de megállásra készítetett az átható bűz. Csupán a tekintetemmel követtem [ ]-t, aki becsoszogott a nagszobába megmutatni, hol történt a baj. Ekkor vettem észre a szekréynyor előtt magasodó, egyenként legalább félméteres, üres konzervdobozokból, tisztítószeres flakonokból, összeszáradt parizer szeletekből, kenyérdarabokból, megfonnyadt almákból és ki tudja még miből álló öt-hat szemétkupacot. Az a furcsa, hogy ebben a szobában csak most estél el, szaladt ki a számon. [ ] értetlenül nézett rám, aztán, mintha akkor jutna eszébe, mire utalhattam, felkiáltott, ja, ezek csak ideiglenesen vannak itt, szortírozom és zsákokba rakom a szemetet, de pár napja leálltam, mert elfogyott a gumikesztyűm, megkérnélek, holnap vegyél legalább tíz párat, nagy szemeteszákom van bőven, még ősszel bespájzoltam belőle. Felmerült bennem, hogy bár ugyanazt nézzük, mégis mást látunk, ami [ ]-nak csak átmeneti rendetlenség, az számomra egy ember összeomlásának bizonyítéka. Aztán arra gondoltam, [ ], még ha tudatának legrejtettebb zugába számúzta is ezt a felismerést, tisztában van azzal, hogy nem lehet normálisnak tekinteni azt, amit csinál, mégis úgy tesz, mintha nem lenne semmi probléma, hátha megtéveszthet, bár azt is sejti, hogy taktikája aligha járhat sikerrel. Arra hivatkozva, hogy egy találkozóra sietek, éppen csak felugrottam megnézni, jól van-e, kimenekültem a lakásból. [ ]-t már az sem zavarta, hogy másnap délutánig nyitva lesz a bejárati ajtaja, mivel a szerelő csak akkor teszi be az új zárat. Ugyan, legyintett, ki akarna ide bejönni, meg amúgy

is, szinte egész éjszaka fent leszek. [ ]-tól a szüleimhez siettem, mert egyértelmű volt, hogy mielőbb tennünk kell valamit, az egyre inkább leépülő [ ] nem élhet egy szeméttárolóban. Talán a taxis és a szerelő már elkezdtek terjeszteni a városban, hogy mi van a lakásban, bár a taxis megbízhatónak és diszkrétnek tűnt, a szerelőt meg valószínűleg csak a munkadíja érdekli. Apám azt találta ki, hogy a következő napokban valahogy megszerzi a kardiológus professzor telefonszámát és elmondja neki, milyen állapotban van [ ], talán ennek hatására a professzor is keményebb lesz vele, és beparancsolja őt a klinikára, aztán majd meglátjuk. Ugyan nem számított rá, hogy eléri, de este azért felhívta [ ]-t, aki, apám legnagyobb meglepetésére, két csöngetés után bejelentkezett, öt év után először. Kezdetben kimért volt, röviden válaszolt apám kérdéseire, majd egyre beszédesebb lett, részletesen elmesélte az éjszakai és a délelőtti eseményeket, aztán mindenféléről szót ejtettek, a kilátásba helyezett perek kivételével, ezt a témát mindketten kerülték. Apám egy idő után az orvosi vizsgálat szükségességére is utalást tett, [ ] először kijelentette, hogy nem akar balfék orvosok kezei közé kerülni, úgysem tudnak rajta segíteni, aztán azt mondta, majd meglátja, talán a szívét megvizsgálhatja, mert mostanában kisebb ritmuszavarai is vannak. Ezt követően minden nap beszéltek egymással, [ ] arra bízta apámat, hívja nyugodtan éjszaka is, ő úgyis fenn van, néhány későn fekvő ügyfelével szintén éjjel folytat konzultációt. A javasolt altatószereket elutasította, és kibökte, hogy inkább olyan szerekre lenne szüksége, amelyek ébren tartják őt, mert néhány óras alvás is bőven elég neki. Könnyen rekonstruálhatók [ ] éjszakái. A fotelben üldögélt, telefonált vagy rádiót hallgatott hajnali háromig-négyig, aztán a kimerültségtől végül félrebillent a feje, de fél hétkor minden bizonnyal már fent volt, hiszen szokás szerint ekkor reggelizett.

[ ] végül beadta a derekát, és ígéretet tett a professzornak, hogy a megjelölt március eleji napon bemegey hozzá. Apámmal naponta beszéltek, de a testvéreimmel is szóba állt, sőt, az anyám által küldött ételeket is elfogadta. A taxison és rajtam kívül mást továbbra sem engedett a közelébe, de abba belement, hogy amennyiben a vizsgálatok több napig tartanak, bár ezt nem szeretne volna, a szüleim meglátogathatják a klinikán. A kitűzött nap előtti délután pizsamát, törülközőt, piperecikket vittem neki. [ ] a lépcsőházban fogadott, most nem kellett hosszasan kopogtatnom. Arra számítottam, hogy kifogásokat sorol majd, miért nem tud másnap orvoshoz menni. Erről szó sem volt. Elmesélte, hogy a professzor egy ismeretterjesztő előadást tartott a helyi tévében, és félretette neki az előadást tartalmazó dvd-t. Ha bent kell maradnia a klinikán, mondta [ ], odaadja majd nekem a dvd-t, amikor meglátogatom, és a legjobb az lenne, ha együtt néznénk meg a jövő hét végén, addigra biztosan kint lesz már. Mivel lecsengőben van a járvány, újra bejár majd az irodájába, és jövő szombaton délután, miután végzett, meglátogat a lakásomon. A monológja alatt egyetértően bólogattam. Másnap reggel a taxis

bevitte [ ]-t a klinikára. Később megtudtam, hogy átöltözni sem volt képes, a melegítőjére húzott egy kabátot. A taxis vitte a szatyrát és támogatta a lépcsőn. Amikor megérkeztek a klinikához, [ ] azt kérte a taxistól, kerítsen neki egy tolokocsit. A dvd-t valóban odaadta két nap múlva, az íróasztalom egyik fiókjába tettem, azóta sem nyúltam hozzá.

Tóbiás Krisztián

Kisrózsifalva

(részlet)

RAGÁLY

Kis Hugó elégedetten nézett körül. Mindenki elégedett volt és mosolygott körülötte. Ez jó, ismét egy jó szezont zárunk, állapította meg. Minden évben, pálinkafőzés idején kihelyezett testületi ülést tartottak Kisrózsifalván a polgármester családi szeszfőzdéjében. A közhangulatot, mint tudjuk, jelentős mértékben meghatározza a kocsmában kapható pálinka minősége, amelyre természetesen kiemelt figyelmet kellett fordítania a városvezetésnek. A kóstoló már szinte rituális jelleget öltött. A főzet színéből, zamatából, mint ősi kelta madárjósok, előre meg lehetett jósolni az elkövetkező esztendő mindennapjainak menetét. Ha gyengébb, de ízletesebb volt a főzet, akkor abban az évben javult a munkamorál mindenhol. Reggel a munkások jövet-menet csak egy rövid kis kitérőt tettek a kocsmá irányába, egy húzásra megitták a felest és már mentek is dolgozni. Ha erősebb lett a főzet, az azt jelentette, hogy a már gyakorlottabb munkaerő kivételével mindenki több, apró kortyban fogyasztott és így körülbelül negyedórás késésre lehetett számítani a munkahelyeken, ha nem volt elég zamatos az ital, akkor a munkások is morcosabbak, ingerültebbek voltak, a kocsmába se örömmel tértek be, hanem csak mert muszáj. A testület ezért az év egyik legfontosabb eseményeként kezelte ezeket a találkozót, ahol a falu békéje érdekében a hatástanulmányok és közvélemény-kutatások összefüggéseit és ajánlásait figyelembe véve döntöttek a cefréhez adandó cukor és gyümölcshéj mennyiségéről is.

A teljes testület hiánytalanul ott üldögélt a nagy „Látványfőzde” felirat alatt a kanapékon, heverőkön, és gondtalanul beszélgettek, miközben kis poharakból cseppenként kóstolgatták az új, még kicsit langyos főzetet. Hugó elégedett volt. Hogyne lett volna, nincs is örömtelibb pillanat egy polgármester számára, mint mikor mindenki, félredobva az egész éves vizzálykodást, nézeteltéréseket, párthovatartozást és -figyelmet, közösen dolgoznak a közjóért, a testület első emberének, azaz az ő irányításával.

Egy fület sértő sikoltás szakította félbe a már-már idilli hangulatot. Beus, Hugó titkárnője rohant be sikoltozva.

– ...Fuharosné... a Fuharosné meghalt! Nagy baj van itt! A Fuharosné is meghalt...

Pékné Szukics Emília helyi önkormányzati képviselő és Schlickmayer Donát ellenzéki képviselő egyszerre ugrottak fel a hírré. Pékné azért, mert miután már az első korty kiütötte, és mosolyogva, nyitott szemmel aludt egy órácskát, mire a többiek elkezdtek lerészegedni, ő már kicsit másnapos, de teljesen józan és éber volt. Donát meg vegetáriánus volt, aki emellett büszke volt arra, hogy minden káros szenvedélytől mentes, egészséges életet él, a szeszfőzdébe is csak azért ment, mert a polgármesternek ugyebár nem lehet nemet mondani, de kora délutántól másnap hajnalig iszogatta azt az egy pohár pálinkát. A többiek valamivel lassabban kászálódtak fel a kényelmes, süppedős ülőalkalmatosságokról, értetlenül pislogva.

– A Fuharosné ott fekszik az udvaron – lihegte Beus. Halott.

– Beuskám – szólalt meg Hugó – biztos, hogy meghalt?

– Ott fekszik...

– Feküdni mindenki szokott, ez még nem jelent semmit. Palinak szóljatok?

Pethő Pál, Kiszórsifalva és a környező települések köztisztviselői álló orvosa, akinek a tanácsait, javaslatait mindenki tisztelettel meghallgatta – mert mégiscsak orvos –, de csak kevesen fogadták meg. A heti két rendelési napon teli volt a télen meleg, nyáron kellemesen hűvös váróterem. Itt volt ugyanis a település egyetlen működő légkondicionálója. Igaz, a többi közintézményben is akadt, de a magas működtetési költségek miatt tilos volt bekapcsolni.

– A doktor úr ma nem rendel – súgta Beus. – Telefonáltam neki, azt mondta, tegyük be a hűtőházba, holnap megnézi, és kiállítja a papírokat.

– Hát mi lesz itt? – szólalt meg Szukicsné. – Egy nap alatt már a második halott. Ez, mondom én, nem lehet véletlen. Itt valaki tömeggyilkol a faluban.

– Nono – emelte fel a hangját a polgármester –, ez azért nem olyan egyszerű. Nincs itt semmiféle gyilkosság. Ez egy rendes falu... volt, van, lesz. Már szépapám korában is rend volt itt, pedig akkor még gyakori volt a kardélre hányás.

Schlickmayer Donát harsányan felnevetett, kezében a pálinkás pohárral, de gyorsan észébe jutott, hogy attól most sokkal komolyabb a helyzet, minthogy olcsó poénokon vihogjon, és látványosan elkomorodó tekintettel nézett körbe.

– Van a faluban két ember, aki fekszik. Ez a tény. – mondta Hugó. – Szotyri bácsi reggel nem ébredt fel. Ez is tény. Meg most itt van Fuharosné, aki az udvar közepén fekszik. Ez a harmadik tény. Ebből még nem kellene messzemenő következtetéseket levonni. Utána kéne járni, hogy most akkor mi van. Engem az sem érdekel, ha szavazni kell róla, itt van mindenki, aki számít, határozatképesek vagyunk, ha kell. Nem is ártana határozni, mert ebben a dögmeglegben gyorsan forr a cefre, és a közösség jóléte ugyebár az egyén jóléte fölé helyezendő.

– Szotyri bácsi otthon fekszik, az ebédlőasztalon kiterítve – folytatta Beus. – Szotyri néni azt mondta, addig nem vihetjük el, amíg ő a saját szemével meg nem bizonyosodik róla, hogy tényleg halott. Azt mondta, ha megéhezik, akkor biztosan felébred, ha meg nem ébred fel vacsoráig, akkor halott és vihetjük a hűtőbe.

Szukicsné ismét telitöltötte a poharát.

– Szerintem márpedig itt valaki tömeggyilkol – mondta és egy hajtásra kihörpintette a pálinkát, majd elhelyezkedett a mögötte lévő fotelben, és ahogy lenni szokott, mosolyogva, nyitott szemmel elaludt.

A teljes képviselőtestület némán állt, és kérdőn néztek egymásra. Mindenki érezte, hogy most valamit tenni kéne, csak épp azt nem tudták, hogy mit. Erre még nem volt példa, hogy Kistrózsifalván egy délelőtt alatt két halott is legyen.

– És mi van, ha itt... ha ez... ha most... – szólalt meg Beus szinte már zokogva.

– Na mondd már, ne ragozd – biztatta Hugó.

– Mi van, ha ez...

– Polgármester úr, ez nem ragozás – vetette közbe József Attila általános iskolai irodalomtanár, jelentősegteljesen igazgatva szemüvegét. Ez nem ragozás, hanem...

– Tanár úr kérem, ez most mindegy. Egyébként is megbeszéltük, hogy itt lehet, felügyelni a közjót, mint külsős, de a testületi ülés alatt nem szólalhat meg. És az még tart, amint azt az ábra is mutatja. Na, folytasd Beuskám, ne hagyd, hogy ezek a költők megzavarjanak.

– Mi van, ha ez pestis... vagy feketehimlő?

– Drágám, itt senki nem lett fekete, meg még az orra is megvan mindenkinek.

– Azért még lehet valami fertőző nyavalya – vetette közbe Donáth. – Tavasszal például a káposztáim nagy részét elvitte valami rozsdakór. Egyik reggel elkezdett száradni néhány levél, két nappal később már a fél káposztaföld vöröslött a száraz káposztafejektől.

– És gondolod, hogy a káposztád megfertőzte Szotyai bácsit? – kérdezte Beus könnyezve.

– Fenéket – csattant fel Kis Hugó polgármester. – Még csak az kéne, hogy itt most valami járvány törjön ki. Kollégák, azért gondolkodjunk mint felelősségteljes polgárok, ha itt most kitörik a járvány, akkor mindennek lóttak. Nincs kocsma, ha nincs kocsma, nem fogy a pálinka, ha nem fogy a pálinka, nincs bevétele a költségvetési kasszának, akkor meg nincs fizetés, nincs fodrász, nincsenek elégedett polgárok, és az nekünk, higgyétek el, nagyon nem jó. Nincs itt semmi járvány.

– Ragály... – suttopta József Attila általános iskolai irodalomtanár.

– Mi?

– Ragály. – ismételte hangosabban. – Ez jobb szó a járványra. Olyan fenyegetőbb, veszélyesebb, jobban tükrözi a valóságot.

– No, most már ott tartunk, hogy valóság. Épp arról beszéltem, hogy nincs. Akkor most mégis van? Már erről is szavazni kéne? Na jó, akkor legyen járvány. Mi van, ha járvány van? Ragály. Ez biztos ugyanazt jelenti? Egy kicsit furcsa kimondani. Ragály. De legyen. Ragály, járvány, tökmindegy. Akkor kell ide egy válságtáb. Frici, te leszel a szakértő.

Kompolthy Frigyes mindeddig csak csendben hallgatta az egész beszélgetést. Arra várt, hogy visszatérjenek a mai egyetlen és kiemelt fontosságú napirendi ponthoz,

a pálinka kvalitatív és kvantitatív analíziséhez, és vegye már valaki a fáradságot, hozzon még egy teli üveggel a friss főzetből. Most felkapta a fejét.

– De Hugó, mi közöm nekem ehhez? Én állatorvos vagyok. Ha ellik a tehén, még csak-csak, de...

– Ha járvány, akkor vírus, a vírus meg állat, te meg értesz hozzájuk állítólag. Vagy nem? Hozassunk másik állatorvost a faluba? Ingyen lakás, satöbbi?

Frigyes megszeppenve bólintott, elfogadva a polgármesteri határozatot, hogy ő mostantól szakértője ennek a járványnak. A vírus is állat, még ha nem is ellik.

– Gazi lesz a szóvivő. A kocsmában mindenkivel találkozik, neki mindent elhisznek, az isten is szóvivőnek teremtette.

Darabos Gáspár, az előbbi jelenet után már tiltakozni sem mert, nem játszik ő az italmérési engedélyével, inkább csak lesütött szemmel tudomásul vette az új kinevezését.

– Harmadik válságstábtag meg legyen Szukicsné. Ő még aludni is nyitott szemmel szokott, mosolygva. Kell egy bizalomgerjesztő személy is, aki empatikus még ilyen vészterhes időben is.

Mindenki hátrafordult, Szukicsné mosolygva ült a fotelben, üveges szemmel bámult maga elé. Aludt.

Hugó papírt, ceruzát vett elő, Beus kezébe nyomta.

– Beuskám, jegyzetelj. A mai naptól elrendelem Kisrózsifalva lakóinak védelme érdekében, kettőspont, első pont, a válságstáb ajánlásait figyelembe véve, mostantól mindenki köteles mosakodni, reggel, délben, este, második pont, a házak ablakait nyitva tartani egész nap, reggel nyolctól, este nyolcig, szellőztetés okán, harmadik pont, naponta háromszor minden lakos, mosakodás után köteles fertőtleníteni a kezét a válságstáb által jóváhagyott fertőtlenítővel, negyedik pont, a visszaéléseket és hamisításokat elkerülendő, a kézfertőtlenítő kizárólagos forgalmazója a falu kocsmárosa, Darabos Gáspár, a házak szellőzését hatóságilag ellenőrzi Kompolthy Frigyes, egészségügyi megbízott.

Hugó kis gondolkodás után folytatta.

– Javaslatokkal, véleményekkel mindenki keresse Szukicsné Pék Emília helyi önkormányzati képviselőt. Eská, satöbbi.

Elégedetten nézett körül, az értetlenül bámuló képviselőkön. Még Schlickmayer Donát is csak annyit engedett meg magának, ellenzéki lévén, hogy óvatosan megvakarta a füle tövét, de szólani ő sem mert.

– Na, kollégák, akkor munkára. A stáb kezdheti szignálni az üveg címkéket, a gyümölcshejadagolást leállítjuk, marad csak a kukoricapárlat. A többiek meg osszák el maguk között a címkéket, húzzák át a „minőségi házi pálinka” feliratot, és szép gyöngybe-tűkkel tessék odaírni, hogy fertőtlenítő.

Németh Zoltán

[érintések]

1.
ahogy az ember
istállóba kényszerítette
az állatot
úgy kényszerítette
saját istállójába
az embert

2.
a belső szervek
testmeleg szobában
csak a bőrt tudták kicsempészni
az ablakok résein át
szeletekben

3.
szúnyoghálóba szorult
tekintetek lógnak
szűkölve
nyalják a kinti időt

4.
szem és arc nélkül
de legalább a tudat
mérlegel és dönt
az utolsó órákban
egy-egy lélegzetszomj
sorsáról

5.
az érintés hiányától
szenvedő utcai tárgyak
elkeseredett kísérletei
az emberi érintésre
még sosem voltak
ennyire emberszerűek

6.
de ő is
fiai hiányában
gyakran simogatott
egy-egy faldarabot asztallapot
a radiátor peremét
nem hallotta meg a sírást
a ledörzsölt felületek alól

[ejakuláció]

Megszokott kép: az utcán eldobott
műanyag tárgyak közöszülnek –
nincs törvény, amelyet
foganatosítani lehetne ellenük.

Poliuretán nyöszörgésük
buborékozó hörgésbe fullad
a leállíthatatlan, oxigénhiányos lihegés
aceton szájszaga mögött.

Ezek itt mind magukra vették
az emberi betegségek keresztjét,
de nem tudnak mit kezdeni vele
a járda porába hajtva.

Az ujjak reszketeg-görcsös erőfeszítése
amellyel a vegyipar által
emberi használata készült tárgyak
egymást keresik,
az egymás hátára mászást
imitáló kaszáló keresztmozdulatok

már nem őriznek emberi méltóságot.
De az egymáshoz dörzsölődő
műanyag genitáliák hófoka
az ejakuláció pillanatában mégis,
megdőbbentő módon 36,5 °C.

[szerelemi háromszög]

Te, mint aki belép az életbe emléktelenül,
és sosem hagy el,
mint a betűk, amelyeket rám zúdítottál
az elmúlt napokban,
és azok füledt jelentései.

Én, aki felakasztom magamba
a gyógyszereimet egy zsákba töltve,
elzárom minden köhögési ingert,
lefedve a családi porcelánnal.

És ő az okos lemondás kék szemével
nézi végig az ablakból
ismerkedésünk tétova távosságait
a kezek és a száj között.

Hosszú idő után
végre kiléptek a napfényre,
de rögtön az Urat keresték,
még az első, eredeti bizonytalanság
segítségével.

[az első séta]

Az első séta.

Amikor a tárgyak egymás után
rétegekben tépik le a bőrt.
Ennek a fájdalmas meztelenségnek a
felkínálkozása:
a lépések mint folyamatos megadás
a felületek feszültségében.

Ott kint is a biztonságos szobát keresték
bent, az ideges testben,
egy ágyat, egy étkezőasztalt,
néhány oldal internetes
elérhetőségét.

Ezzel a sétával most már
fel is léptünk a hálózatkutatók térképére,
miközben elhitettük velük,
hogyan lennének még kapcsolatok
valahol.

Te ott voltál,
láttad ezt a tétova,
kéz nélküli
néma vonulást,
és megírtad
a jelentést.

Horváth Adél

borotva

alvadt véred gravitáció,
mélyvörös kiesett idő,
lecsorogsz garatomon,
mint folyósodott szövet,
lárvákká bomlasz,
szórtüszőkből kelsz ki,
úgy büzlök tőled,
más rám se néz

klórszag

nem látlak, érezlek, csípi a szemem
a pulzusod ritmusára menekülő víz,
szorítalak, sajogsz a tenyereim között,
idővel kihúlsz, mint ez a kék csempe,
anyám szerint minden a balanszon,
meg rajtam múlik, ha kell, elveszem,
minek vergődsz, messze a medence széle

Telléry Márton

Annyiféle műanyag

Horváth Adél / Telléry Márton

Úgy érezte, bármikor felismerné azt a péniszt, pedig semmilyen különös ismertetőjeggyel nem bírt. Nem volt tolakodóan nagy, sem bolondosan kicsi – gömbölyded jóindulattal pihent a herezacskó fölött, a fityma nyugvó redői tengeri csigára emlékeztették. Közel egy év elteltével is naponta legalább egyszer eszébe jutott – álmából ébredve, evés közben, máskor egy beteget vizsgálva. Azon a szombat délután unokahúgára vigyázott. *Egy öt éves gyerekkel játszom, miért ugrik be egy pénisz?*

– Mondjuk, most gonosz lennél, és megölnéd az összes lovamat – mondta a kislány. – Én épphogy csak el tudnék menekülni.

Műanyag állatok közt ültek a szőnyegen.

– Nem szeretném megölni őket.

– De csak játékból!

– Én játékból sem szeretnék megölni senkit.

Tudta a nevét, címét, felkereshette volna. A rendelőlől hazafelé gyakran elment a pannelsor előtt, ahol lakott – előfordult, hogy körbesétálta, vagy leült egy padra a szemközti játszótéren, de soha nem találkoztak. Különben is, mit mondana? *Emlékszik rám? A kollégámat helyettesítettem, amikor megvizsgáltam a heréjét. Lenne kedve meginni egy kávét?* Lehet, hogy barátnője, vagy felesége, gyereke van. Ráadásul fiatalabb nála – huszonnyolc éves, ő meg nemsokára harminc.

Elaltattak egy jegesmedvét, madzgot kötöttek rá, majd egy repülőgép felemelte és elszállította a Lego-városból.

– Lerakják itt az Északi-sarkon, hogy ne tudjon visszatérni, és ne bánthassa az embereket. Mondjuk ez játékból nagyon-nagyon messze lenne. És ő itt nagyon boldog lenne. Most beadom neki az injekciót, hogy felébredjen. Csak ne gyere közel, mert lehet, hogy először morcos lesz, és megöl.

Hazaért nővére a jógáról, megvacsoráztak. *Ne menj el! Ne menj még!* – kapaszkodott lábába a kislány, sokára sikerült lefejtetni. Villamosra szállt, aztán metróra a belváros felé. Fülledt meleg volt; idős bácsi papír zsebkendővel törölte az arcát, egy darabka izzadt homlokán ragadt. Bort és chipset vett egy boltban – az eladón nyaklánc kereszttel, alatta tetovált nyaklánc kereszttel.

Az utóbbi időben ritkán járt társaságba – a legtöbb barátjának családja volt már. A kapualjban fekvő hajléktalan tizenkét évesen tudta a Föld összes országának fővárosát, alig érte el tőle a kaputelefont. A salsa tanfolyamról egy lány rendezett házibulit – sokáig tanakodott, elmenjen-e, mert rajta kívül senkit nem ismert.

– Szia! – köszöntötte Abena a másodikon. Apja huszonöt éve egyetemistaként érkezett Ghánából. *Kedden születettet* jelentett a neve, de mire teljesen előbújt, már szerda volt.

Az előszoba-konyhában nem volt más vendég. Abena leültette, Unicummal kínálta.

– Ez nem egy hagyományos buli – mondta. – Remélem, nem baj, hogy nem szóltam előre. Na, ne ijedj meg, nem valami vudu szeánsz vagy szexparti – nevetett. – Egyszerűen arról van szó, hogy a válaszaidon múlik, kivel mennyi időt töltesz az este folyamán. Húsz percenként felteszek a társaságnak egy kérdést, ami után az *igennel* és a *nemmel* felelők külön szobába kerülnek. Előfordulhat, hogy mindenki egy szobába kerül, ahogy az is, hogy egyedül leszel. Elvileg úgy is alakulhat, hogy egész este egyedül vagy, de ilyenre még nem volt példa. Mindkét szobából nyílik egyébként vécé, kaját és piát meg én viszek be közben. A többiek pár percre kaptak egy kérdést, úgyhogy még csatlakozhatsz ehhez a körhöz.

– Oké...

– Hallottál róla, hogy Hitler fiatalkorában művésznek készült?

– Persze.

– Képzeld el, hogy zseniális, Michelangelóval, Van Goghhel vagy Picassóval egyenrangú festő válik belőle, de történelmi szerepe pont úgy alakul, ahogy a valóságban. Ez esetben helyesnek tartanád, hogy a nagy múzeumok, nemzeti galériák kiállítsák a képeit? Nem kell rögtön válaszolnod, gondolkodhatsz, amíg elmegyek vécére. Egy *igent* vagy *nemet* írj majd erre a cetlire.

Ahogy egyedül maradt, észrevette a naptárat a falon. Egy háromlábú kecske volt a foton, negyedik végtagját világoszöld protézis helyettesítette. Tovább lapozott: az augusztusi modell csontsovány, hulló szőrű kutya, szeptemberben félszemű, sebhelyes pofájú macska...

– Na, megvan?

– Aha.

– Nézzük... Jó, akkor ide méssz – betessékelt az egyik ajtón, és becsukta utána.

Egyedül ült a fiú a szobában. Felkelt, bemutatkozott.

– Ezek szerint te sem vagy náci – mondta.

– Nem... Bár szerintem attól, hogy valaki az *igent* választotta...

– Persze, csak vicceltem.

– Egyébként... Nem tudom, emlékszel-e, de találkoztunk már.

– Igen...? Ja, persze! – mosolygott. – Megtapogattad a herémet.

– Igen. És... aztán minden rendben volt?

– Aha. Az urológus nem talált semmit, majd egy idő után elmúlt a fájdalom magától.

– Örülök...

– Szóval, te orvos vagy. Az jó foglalkozás.

– Igen. És te?

– Én? Semmi. Egy robot, aki egy multicégnél ül a számítógép előtt, hogy a külföldi tulajdonosoknak egyre több pénze legyen. Különben... amikor megvizsgáltál, azt mondtam, sportolás közben sérültem meg olyan kényes helyen.

– Igen, emlékszem.

– Na, ez nem igaz. Ha érdekel, elmesélem, hogy történt valójában.

– Persze.

Leültek, kinyitottak egy vörösbort.

– Szombat este volt akkor is – pontosabban vasárnap hajnal. Egy hetedik kerületi szórakozóhelyen lődörögtem részegen, a barátaim rég hazamentek. A vécében, kézmosás közben jött az ötlet: elhúzó, itt hagyok mindent a fenébe. Hétfőn nem megyek be dolgozni; felülök egy buszra vagy vonatra, és vándorlok egyik országból, városból a másikba. Olcsó hosztelekben és a szabadban alszom majd, utcazenélek, koldulok, éttermekben mosogatok, narancsot szedek délen – mindegy, csak ne lássak több Excel-táblát az irodában. Kifelé, a vécé előterében észrevettem, hogy az addig kopott műanyag tálka mellett üldögélő néni nincs a helyén. Nem tudom, mi ütött belém – úgy éreztem talán, hogy új, kalandos életem első lépéseként valami örülséget kell tennem – felmarkoltam az aprót a tálról – és belépett a néni.

– Na de kérem... – hápogta.

Megmenthettem volna a helyzetet, ha előhúzó egy ezrest, hogy fel akarom váltani, vagy legalább visszateszem a pénzt. Ehelyett az érmével a markomban elrohantam mellette, fel a lépcsőn, a kijárat felé. Majdnem eljutottam a kapuig, amikor valaki a könyökömnél fogva visszarántott és torkon ragadott, aztán a karomat hátracsavarva kifelé tuszkolt. Esélyem sem volt ellene – mintha nem is ember, hanem medve vagy gorilla kapott volna el. Az utcán a falhoz szorított, jó párszor ágyékon térdelt és a gyomromba bokszott. Végül nagyot lódított rajtam, hogy a járdára estem.

– Ha még egyszer meglátom erre a görény-pofádat – nem beszélt hangosan, sem indulatosan –, két év kórház, és többé nem állsz lábra.

– Te senki – mormolta még maga elé, ahogy megfordult. Másnap munka után elmentem a házi orvosomhoz, akit egy csinos kolléganője helyettesített...

– Hahó! – lépett Abena a szobába. – Bocs, hogy megzavarlak, de itt az idő a következő kérdésre. Egy lakatlan szigetre számúznak egy évre, egyetlen embert vihetsz magaddal, aki lehet A) egy veled ugyanolyan nemű valaki, akit te választasz, vagy B) egy ellenkező nemű személy, akit nem ismersz, csak azt tudod, nő vagy férfi. Kaphatsz fiatalt vagy öreget, magyart vagy külföldit, szépet vagy csúnyát, gyilkost vagy apácát, vagy apácagyilkost, vagy egy gyilkos apácát... Na, szóval értitek.

– Ez akkor könnyű.

– Nekem is.

Áadták a cetliket, Abena megnézte, mit írtak.

– Úgy látom, egy időre el kell búcsúznod...

Hét másik nővel és egyetlen férfival került egy szobába, akinek egyetleni gólyatáboros póló feszült negyvenéves sörhasán.

– Nem tudom, miért néztek így rám – tárta szét a karját. – Ti is azonos neműt választottatok. Mi van, ha egy nyolcvanéves nénikét kapok? Akkor már sokkal inkább töltök egy évet a legjobb haverommal.

– Nem nézünk sehogy – mondta az egyik nő. – Nem kell magyarázkodnod.

De továbbra is úgy néztek; ő is nehezen leplezte viszolygását, amikor a férfi kövér, szőrös kezét nyújtva bemutatkozott.

– Én azért nem lennék orvos – fejtegette később túl közel állva, pogácsamorzsákkal a szakállában – mert nem tudom elképzelni, hogy lötytyedt, csúnya testeket tapogassak. Téged nem zavar például, hogy levetkőznek előtted az idős bácsik és nénik?

– Nem – felelte, igyekezve valamelyik nő tekintetébe kapaszkodni. – Megszoktam, hogy testekkel dolgozom. Munka közben nincsenek rám semmilyen hatással.

– Én elképzelni sem tudnám – rezgett az orrszőre –, hogy egy öregasszony ráncos mellet.

Megkönnyebbülten hallotta mobilja csörgését.

– Bocs, ezt fel kell vennem.

Kiderült, unokahúga belázasodott, hányingere van. Nővére kihívta az ügyeletet, de kérte, ő is menjen, ha tud. Persze – felelte, a pocakos kullancsot egy pillantásra se méltatva elköszönt a többiektől, és kilépett az előszobába. A háromlábú kecske fényképe előtt tanakodott egy keveset, majd bekopogott a másik ajtón. Ezt a hülyeséget – gondolta várakozás közben.

– Miért nem nyitok be? E miatt az idióta játék miatt?

– Gyere máskor is, ha van kedved! – kiáltotta utána Abena a lépcsőházba. – Különben én sem engedném Hitlert kiállítani. Akármilyen nagy művész lett volna, elégetném a picsába!

A hajléktalan a kapuban álmában narválként siklott a Jeges-tengerben. Egy hadihajó acélszürke feneke tűnt fel a távolban, dördüléseket hallott, emberek estek a vízbe. Megfordult, a másik irányba úszott. Fogytán volt a levegője, kidugta a fejét egy léken – szőkés jegesmedve bámult rá érdeklődve a jégtábláról.

– Bocsánat – mondta a nő. – Nem akartam felébreszteni. Jól van?

– Igen – felelte, és a sliccéhez nyúlt, hogy ellenőrizze, nincs-e nyitva. – Ön nem tehet semmiről – tette hozzá aztán, maga sem tudta, miért.

Ahogy a taxira várt, kilépett a házból a fiú. Megkérdezte, vele tarthat-e – ő is azon a környéken lakik. Persze – mondta. Útközben nem beszélgettek; vajon miért hallgat minden taxis elektronikus tánczenét? Diszkóba járna ez a másfél mázsás, őszülő rozmár? A focicsapat, melynek címere a tükrön lógott, már nem is létezett talán.

Nővére háza előtt elbúcsúztak, telefonszámot cseréltek. A kislány sokkal jobban volt, a láza is lement – viszont lehányta plüss jegesmedvéjét, most egy lavór mosószeres vízben ázott. Az ügyeletes gyermekorvos szerint enyhe ételmérgezést kapott, folyadékpótláson túl nem igényelt kezelést. Megvárta, hogy elaludjon, majd nővérel beszélgettek egy darabig. Éjfél után indult el – a közelben lakott, úgy döntött, hazasétál.

Balsamos nyári éj – mondanak ilyet? – tűnődött az utcán. Elég hülyén hangzik. A következő ház előtt ült valaki egy padon – ahogy közelebb ért, felismerte a fiút.

- Nahát, te még itt? – köszöntötte. – Úristen, mi van veled?!
 Pólójával fogta fel az orrából csöpögő vért, csúnya monokli díszelgett jobb szeme körül.
- Megverettem magam – mosolygott.
- Te jó ég... Gyere, megtöröllek! Aztán feljössz hozzám, jó? Otthon van az orvosi táskám, lekezellek rendesen. Mi történt?
- A cég, ahol melózom, műanyagokat gyárt. Én nem vagyok szakértő, az irodán dolgozom, de a főbb fajtákat így is ismerem. Egy laikus nem is gondolná, mennyi különböző típus van! Teljesen másféle műanyag szükséges például a telefonok alkatrészeihez, mint a konyhai eszközökhöz, mást használ a ruhaipar és az autóipar, aztán ott vannak a különféle csomagolóanyagok és – ahogy nyilván tudod – az orvosi műszerek...
- Aha, persze. De miért vertek meg?
- Oda akarok kilyukadni. Miután elbúcsúztunk, nem volt kedvem hazamenni; szorító idegesség kapott el, össze-vissza mászkáltam a lakótelepen. Egy lányt követtem egy darabig, sírva telefonált – gondoltam, megkérdezem, mi bántja, aztán lemondtam róla. Később egy bácsit figyeltem – megható volt, milyen udvariasan beszél a kutyájával. Kérlek, ha lehet, ne menj be a virágágyásba! – mondta, meg, hogy: *Elfáradtam. Ha nem bánod, lassan hazamegyünk.* Őt sem szólítottam meg, nem lett volna jó választás. Tovább sétáltam; kigyúrt férfit vettem észre a parkolóban – egy terepjáróból szállt ki, határozott léptekkel indult el.
- Elnézést! – kiáltottam utána. – Azt szeretném mondani, hogy ön egy vesztes.
- Mi van? – fordult meg. – Hozzám beszélsz?
- Igen! Köszönöm, akkor tegeződünk. Vesztes vagy – csakúgy, mint én, mint mindenki. A szabadságod, méltóságod veszett el. Pontosabban talán nem is volt soha.
- Ne szórakozz, hülyegyerek! Kopj le, jó? – indult tovább.
- Igazad van, nem kellemes szembenézni a helyzettel. – Gyorsan haladt, igyekeztem lépést tartani vele. – De talán mégis ez a tisztességes hozzáállás. Száz évvel ezelőtt még sokan hitték, hogy a szocializmus vagy kommunizmus jobb világot hozhat. Ma már nem hiszünk semmiben. Legfeljebb *nemnövekedés* workshopokra járunk, szelektíven gyűjtjük a szemetet, és reménykedünk, ezzel megmentjük a bolygót. De minek mentjük meg? Hogy megérjük, napi fél órát is pingpongozhatunk valamelyik multicégnél, és ettől kevésbé utáljuk a munkánkat? Vagy, hogy unokáink is felvehessenek majd kedvezményes hitelt a legújabb iPhone-ra?
- Mondtam, hogy takarodj! Nem vagyok vicces kedvembe.
- Akkor már ketten vagyunk. A szolgaság nem vicces. Régen legalább tudták az emberek, kit szolgálnak – ma már ebben sem lehetünk biztosak. Mert a főnök, a vállalatvezető is csak szolga – sőt, ha lehet, még inkább. Nem ismerlek, de talán azt gondolod, kemény gyerek vagy, neked senki nem parancsol, pedig ha jobban belegondolsz...
- Nem gondolok, baszdmeg! – megfordult, és mellbe lökött. – Utoljára szólok, hogy húzzál el!
- Még gyorsabban indult tovább, futólépésre váltottam.
- Akár belegondolsz, akár nem, az igazság az, hogy szolga vagy, születésedtől a halálodig! Ezentúl lesz egy hang a fejedben, ami azt ismételteti: szolga vagy, nyomorult rabszolga.

Semmit nem tehetsz ellene, te rabszolga, rabszolga, rabszolga...

Először arcon ütött, aztán gyomron. Nem védekeztem; becsuktam a szemem, és a műanyagok fajtáit kezdtem sorolni magamban. Eléggé belelendült, kaptam még jó pár ütést és rúgást, de a műanyagfajták feléig sem jutottam, amikor leköpött, és káromkodva elrohant.

– Ja, de bolond vagy! – mondta a nő. – Nem volt elég a múltkori?

Kézen fogva mentek hazáig. A lakásban levetkőztette, megvizsgálta, kezelte a sebeit. Aztán fürdővizet engedett, és jeges borogatást készített az arcára.

– Tudod, miről beszélgetnek a munkatársaim ebédszünetben? – kérdezte a fiú már a kádban ülve. Ő egy széken foglalt mellette helyet. Halványsárgán égett a villanykörte az ajtó fölött – mintha árnyjátékban lettek volna. – Beszélnek a családjukról, lakásfelújításról meg, hogy lerobbant a kocsí a hétvégén, na és jógaórákról, mert fontos a testi-lelki egyensúly – mintha ez jelentene bármit, ha egy műanyagokat gyártó cég irodáján ülsz napi nyolc-tíz órát – de főképp sorozatokról beszélnek, különösen a Trónok Harcáról! Huszonéves nőknek és hatvanas férfiaknak ugyanúgy a hét fénypontja, hogy piszkos, brutális alakok, sárkányok meg élőhalottak gyilkolják egymást egy képzeletbeli világban... És olyan emberek élvezkednek ezen, akik a való életben egy részeg hajléktalan láttán átmennek az utca túloldalára.

– Azért nem csak gyilkolás van benne... Én is nézem.

– Aha... Elhiszem.

Balkezével a jeges tömlőt szorította arcára, a másikkal egy delfinnel játszott. A gyenge áramlattól lustán, húsosan mozdult hímveszője, herezacskója otthonosan terült szét a langyos vízben. A delfin egyik uszonya hiányzott, a lyuk körül fehérlett a műanyag a kék festék alatt. Amikor eltört, a nő ki akarta dobni, de unokahúga, aki nála aludt aznap, megbotránkozott az ötleten. *Nem halt meg, csak megsérült! Doktor vagy, gyógyítsd meg!* Nem sikerült megragasztani, de a kislánynak kedvence lett a lyukas delfin – miután megtelt vízzel, mosolyogva hevert a kád alján.

– Egyébként – szólt – amikor elmesélted, hogy vertek meg ma este, valahogy ismerősnek tűnt a sztori. Szerintem egy filmben láttam ilyet. Még a szöveg is nagyon hasonló volt a szolgaságról, reménytelenségről meg ilyenekről.

– Igen, lehet... – elszontyolodva engedte el a delfint. Derűsen huppant a hasára, majd ép uszonyával péniszének támaszkodva állapotodott meg. Tényleg nem volt különleges – lehetett volna bárkié. – Látod, igaz, hogy robot vagyok. Még megveretni sem tudom magam úgy, hogy eredeti legyen.

– Nem baj – simogatta meg a fejét; fájdalmasan szisszent fel. – Nem te tehetsz róla – mondta aztán, maga sem tudta, miért.

Heg

A szerelékben ugrálunk, csörgedezve
kerülgetjük a hátralévő napokat,
hangerővel pótoljuk a gyengeséget.

Magunk közé szorulunk, ez egy ilyen
koncert, fehér terem. Az üvöltésben elfér
a tömeg. Tényleg élőben nyomják

belénk a húrok letisztult, klórszagú, visszatérő
adalékát. Az erek falán izzad az ősi csempe,
állunk a sorban, sejtek lökődnek, átültetnek,

hogyan jobban lássuk az ittfelejtett pillantásokat,
min létünk szólózik, verekedik,
cseppen át.

Gyónás

Nem a szék, nem a falak, nem
az ismeretlen könyvekkel
eltakart vakolat. Az illatok, a matt szagok.

Gyűrött és tehetetlen
függönyön szűrődik át
az ápolt fény, a kétségben elhomályosulnak órák.

Már a tarkónál vigyorog és kezeit
nyújtja, és nem is nyújtja inkább
adja és tolja és mondja, hogy ezek most más kezek,

mert gyógyít szent helye.
Krizmával keveredik össze
minden érintés, érv, sűgás, idézet. Birtokol.

Megfeszűl borda, köldök,
a nyaknál a könyökhajlat.
Az utasítástól kiszakad a bizonyosság.

A harag sem következetes: körömágyba
ragad, tompa dobhártyán lűktet,
vállvonással tagad. Felfordít hitet, bűnt, gyomrot.

Emléktáj, amit kihánytál.

Fülöp Dorottya

Che bella!

A lépcsőfordulóban az inas megállt, egy pillanatra letette a bőröndöket. Az idős férfi és a fiatal nő elindult felfele.

– Gyönyörű idő van – mondta az inas –, igazi sétálóidő. Derűs idén az október. Csak nem egy kis apa–lánya kirándulás?

– Nem, nászút.

Több szó nem esett köztük, amíg a szoba ajtajához értek. Az inas átadta a kulcsot, kellemes időtöltést kívánt meg miegymást, és elindult lefelé a lépcsőn.

A szobába lépve a férfi levette a kalapját és az inggallérját igazgatta. A nő leült az ágyra, legyezőt vett elő, mert még a szobában is nagy volt a hőség. Sötét színű haját konty szorította össze, de ide-oda lebegtek a göndörkés babahajak a halántékán, amint legyezgette magát.

– Mikor megyünk a fényképekért? – kérdezte a nő, miközben összecsukta a legyezőt, kezei pedig az ölébe ejtette. A férfi leült mellé az ágyra, óvatosan megfogta a nő kezét.

– Este. Hamarosan itt a kocsi, elvisz a kutyabarlangba.

– Kutyabarlangba? – nevetett fel a nő – Az meg micsoda?

– Majd meglátod – mosolyodott el a férfi, és megsókolta a kezecskét.

– Akkor gyorsan kipakolok, és felkészülök az indulásra.

A nő feltette az ágyra a kisebbik bőröndöt, megoldotta a két szíjat, és felemelte a támlát. Néhány élesre vasalt inget tett az ágyra, majd csipkéket, harisnyát, szalagokat. A ruhák közül egyszer csak előbukkant az *Egy magyar nábob*, a könyvjelző már jóval a regény kétharmadán túl kandikált ki a lapok közül. Ahogy a nő újabb ruhákat vett elő, a könyökével véletlen leverte a kötetet a földre. Préselt növények hulltak ki belőle. A férfi lehajolt és összeszedte őket. A könyvet jóformán meg sem nézte, a két növényt viszont az arca elé emelte.

– A jávorfalevél még Bécsből van, az írisz pedig Rómából – mondta a nő, s gyorsan kivette a férfi kezéből a könyvet.

– Nem gondoltam volna, hogy megtartod.

– Hogyne tartanám meg – mondta a nő, s megsimogatta a kopaszodó halántékot, aztán gyors mozdulattal a toaletasztal előtt termett és leült a székre. Elkezdte kibontani a kontyból a haját. Arca a tükör fele fordult, de onnan a férfi arcát nézte. Egy pillanatra megállt a keze a levegőben, amint egy hajtút szorongatott. Úgy tűnt, mintha látná az arc mögött az embert.

– Válaszoltál Lajos levelére? – kérdezte aztán, miközben letette az asztalkára a hajtűt.
– Este. Miután visszajöttünk, majd válaszolok.

Pár percig csak a fésű halk sercegése hallatszott, amint a fogak végigszántották a sötét hajbarázdákat. Közben a férfi is elkezdett készülődni. A kocsi érkezését jelentő inas kopogtatásáig a szobát bőrdöcsattogás és ruhasuhogás hangja töltötte el.

Mindketten egyszerű öltözetet vettek fel. Nem várták meg a kocsi, pár perccel a jelentés után már lefele mentek a lépcsőn, és átsétáltak a hallon, ahonnan egy boltíves ajtó nyílt a szálloda társalgója felé. Az egyik pincér épp Camparit szolgált fel a sarokasztalnál ülő vendégnek. Egy másik pincér eléjük lépett, és megkérdezte, hogy nem szolgálhat-e egy kis szíverősítővel az út előtt.

– Határozottan nem – felelte a férfi.

A kocsi a szálloda előtt várta őket. A férfi segített a nőnek felszállni, váltott pár szót a kocsisal, majd fiatalos mozdulattal a nő mellett termett, s azzal indultak is.

– Vede Napoli e poi muori, így mondják az olaszok. Persze nem úgy kell érteni ezt, hogy az ember amint meglátja Nápolyt, rögtön menjen is elhalálozni, de hadd ne haljunk meg addig, amíg nem láttuk ezt a várost – mondta a férfi félig nevetve, miközben megszorította a felesége kezét. – Egyébként hogy tetszik a hotel?

– Kellemes hely – válaszolt a nő, és előre hajolt, hogy jobban láthassa a házakat.

– Nekem azért tetszik, mert nem olyan lármás, mint amilyen Nápoly általában. Nápoly egy hangyaboly, de itt a Chiaján lehet csendmorzsákat gyűjtögetni.

Gyorsan robogtak az egyformának tűnő házak között. Az erkélyeken sarkantyúvirágok élénk színei rikítottak. Amikor elhagyták Nápoly utolsó házát, letértek az országútról. A hegyi úton jobban rázkódott a kocsi, kétoldalt bozót húzódott, nem lehetett túl messze látni. A zötykölődés tamtamába egy idő után kutyaugatás hangja vegyült, s amint a férfi előrébb hajolt, látta, hogy a kerék mellett két kutya rohan. A kocsis megállította a lovakat, mert a kutyaugatásra fiatal férfi indult feléjük egy rozoga kunyhó irányából. A gyors szóváltásból rögtön kiderült, hogy jó helyen vannak, itt van a közelben a kutya-barlang. A férfi lelépett a kocsi-ról, s gyöngéden lesegítette a nőt.

– Che bella! – kiáltott fel a fiatalember, s kalapot emelt a nő előtt – Milyen bájos! Csak nem a...

– A feleségem – vágott gyorsan a szavába a férfi.

A fiatalember pislogott néhányat, majd hevesen kezét csókolt a nőnek.

– Che bella donna! Molto bella! Bellissima!

– Igen, ő valóban bella és bellissima – mondta a férfi, s mély szeretettel nézett a feleségére, aki nem viszonzta a tekintetét abban a pillanatban. A szemét eltakarta a fekete kalap, mert a cipőorrokat szaglászó két kutyát figyelte.

– Akkor a kutya-barlangot akarják megnézni? A híres Grotta del Canet? – kérdezte a fiatalember, kissé patetikusan ejtve a szavakat.

A férfi határozott igennel felelt. Erre a fiatalember intett nekik, hogy kövessék őt a kunyhó felé.

– Miért nevezik kutyabarlangnak ezt a helyet? – kérdezte a nő, miközben épp a ruháját igyekezett óvatosan kiszabadítani egy ösvényszéli tövises bokor ágai közül.

– Azért, bella donna, mert a gáztól elkábulnak a kutyák, ha bemennek oda, s többé nem jönnek ki.

A nő épp szabadult az ágak közül, de egy pillanatra megállt, s szemei elkerekedtek. Ezek után kissé lemaradt a férfiaktól.

A kunyhóban egy öregasszony ült. Mint kiderült, a kutyabarlangot faajtóval zárták le, az ajtó kulcsát pedig az öregasszony őrzi, s három líra fizetségért át is adja a kirándulóknak.

– Olyan, mint valami Charón – súgta oda a férfi a feleségének – csak egy fokkal anyagiasabb.

Amíg a sziklaoldalba vájt ajtó felé igyekeztek, a fiatalember elmesélte, hogy a kunyhó mellett látható romok a patríciusok gőzfürdőinek maradványai, a falak lyukain át most is előtör a forró levegő, s ennek megmaradt a gyógyhatása mindmáig. De a barlanggal vigyázni kell, oda Néro császár azokat az embereket küldte, akiknek gyors és fájdalommentes halált szánt. Miután ezt elmondta, előresietett, s kinyitotta a zárat, ami a sziklafalhoz szorította a faajtót. A barlang lépcsőzetesen mélyedt, a legmélyére le sem lehetett látni.

– Ezt nem ember építette. Ezt a földalatti istenség hozta létre, senki más – mondta a fiatalember méltóságteljesen.

A nő hozzásimult a férfihoz.

– Csak nem azt akarja mondani, hogy épp ide esett az a nagy tüzes csillag, ami tölcserént ütött a földbe?

A fiatalember elengedte a füle mellett a kérdést.

– Mármost ez a mélység kéngázzal van tele, s ez a vonal jelöli, hogy meddig lehet bejönni – mutatott rá a mésszel felrajzolt vízszintesre – még egy lépés, és itt a halál.

– Messze van az még – mondta a férfi.

– Még jó, hogy a két kutya kinn maradt – mondta a nő.

– Ne féltse őket, donna, ismerik ők már ezt a helyet. Ha be is jönnek, nem fogják a földet szimatolni, tudják, hogy magasba kell emelni az orrukat.

A nő szemmel láthatóan megkönnyebbült egy kissé. A fiatalember elővett néhány fáklyát, amelyet a barlang szájánál tároltak, és sorban meggyújtotta őket. Egymás után belemártotta a lángokat a vonal alatti gázba, amitől fehér füst kezdett tekerőzni a lábaik körül.

– A kén füstje a széngáz fölött marad – magyarázta a fiatalember.

– Olyan, mintha tejpatakban állnánk – mondta félig nevetve a férfi.

A nő lepillantott a cipőjére, de az eltűnt a kavargó füstben.

– Olyan, mintha egy felhőn állnék – mondta.

A fiatalember még mondott néhány érdekességet a barlanggal kapcsolatban, aztán a kis csoport úgy döntött, hogy visszatér a napfényre. A nő ment elől, jobb kezét hátratarította, abba kapaszkodott a férfi, úgy követte kifelé a barlangból a feleségét. Amint kiléptek az ajtón, hirtelen rájuk ömlött a bozótos levelein átszítált napfény, s a nő hátrapillantott a válla fölött, hogy megnézzze, minden rendben van-e a férjével. A férfi megállt egy pillanatra a barlang ajtajában, mozdulatlan volt, épp csak a szempillája rezzen meg egy pillanatra. Úgy tűnt, mintha látná az arc mögött azt a *valaki mást*.

Ahogy távolodtak a barlangtól, mindketten megkönnyebbülten vettek levegőt, s a bozótossal átszótt romfürdő felé sétáltak.

– Ki gondolná, hogy még a romokban is ennyi életöröm lesz, ha napfény éri őket – jegyezte meg a férfi.

A fiatalember kutyái virgoncan futották körbe őket. Egy kis levegőzés után visszavitték a kulcsot az öregasszonynak, aztán a férfi kezét fogott a fiatalemberrel, s visszamentek a kocsihoz. Ahogy a lovak megindultak, a kutyák ismét ugatni kezdtek, egy ideig a kerék mellett szaladtak, aztán egy kanyar után elmaradtak a kocsitól.

– Nem szokványos kirándulás volt, azt tudom – mondta a férfi –, de azért tetszett?

A nő bólintott.

– Most hová megyünk?

– A fényképekért, aztán vissza a hotelbe.

A nő elmosolyodott.

– Kíváncsi vagyok a fényképekre.

Egy darabig csendben zötykölődtek a keskeny úton.

– Holnap elmehetnénk Pozzuoliba, s megnézhetnénk a Solfatarát. Nem is lenne rossz útvonal. Egyik nap egy végtelenül mély barlangot nézünk meg, aztán felmegyünk egy hegyre, onnan pedig egy hófehér völgybe.

– Mitől hófehér a völgy?

– A Solfatara nem akármilyen hegy ám, hanem vulkán. A mellette levő kis völgy pedig hófehér a vulkáni hamutól.

A nő érdeklődve figyelt, aztán mindketten elhallgattak, s egész Nápolyig nem esett több szó köztük. A nő szeme le-lekoppant a kocsí ringatásától, de amikor a fényképészhez értek, kiment az álom a szeméből, s izgatottan várta, hogy a férfi térjen vissza a kocsihoz, hogy láthassa, milyen képek készültek a délelőtt róluk. A férfi amint visszaült a kocsiba, felbontatlanul adta oda a borítékot a feleségének, hogy ő nézhesse meg a képeket először. A nő gyors mozdulattal nyitotta fel a borítékot, aztán összehúzta az ajkát.

– Ez borzalmas!

A férfi közelebb hajolt, pár percig egy szót sem szólt, aztán elnevette magát.

– Igazán derék ez a fényképész!

– Derék a fényképész? Szerinted ez mulatságos? Ezt a képet aztán senkinek sem lehet így elküldeni.

– Bizony, derék ember! Engem húsz évvel megfiatalított, téged tíz évvel öregbített, s így aztán nincs is akkora korkülönbség köztünk.

A nő még egyszer rápillantott a képekre, visszatette őket a borítékba, egy pillanatra ő is felnevetett, aztán elfordult, s az alkonyattól vörösesnek tűnő házfalakat nézte.

A hotel környéke csendes volt. A terazon néhány férfi beszélgetett és iszogatót, két idős hölgy egy süteményes tányér felett suttogott valamit, amikor a kocsi megállt. A férfi segített leszállni a nőnek, aztán fizetett a kocsisnak, s váltott vele néhány szót a holnapi nappal kapcsolatban. Néhány perc múlva a kocsi elhajtott a szálloda elől. A nő egy virágágyás mellett állt, kezében szorongatta a fényképes borítékot. A férfi odasétált hozzá. Lehajolt, hogy a vöröslő virágágyásból szakítson egy amarántot. Az amaránttal megcsiklandozta a nő orrát, s az mosolyogva húzódott arrébb, majd hirtelen kikapta a virágot a férfi kezéből. A jelenettől a terazon ücsörgő két öreg hölgy látványosan megbotránkzott, s még halkabbra fogta a szavát.

A férfi és a nő egymásba karolva lépett be a szállodába. Az inas eléjük sietett, érdeklődött, hogy miként telt a kirándulás, s hogy segíthet-e valamiben. Esetleg nem fáradnak-e ki a teraszra vagy át a társalgóba, esetleg nem fogyasztanak el egy kellemes vacsorát, esetleg nem hozhat valami jó bort vagy konyakot. A férfi azt felelte, hogy egy kicsit később még lejönnek vacsorázni. Azzal átsétáltak a hallon, felmentek a lépcsőn, s kinyitották a szobát.

A benti levegő valamennyire lehűlt napközben, de még így is melegnek tűnt. Mindketten levették a kalapjukat. A nő lehuppant az ágyra, elővette legyezőjét, a férfi pedig az asztalnál foglalt helyet. Egy kis pihenés után igyekeztek rendbeszedni magukat, hideg vízzel arcot mostak, s készülődtek a vacsorára.

– Vacsora előtt meg kellene írnom Lajosnak a levelet – mondta a férfi, s azzal levélpapírt, tollat és tintát készített elő.

A nő bólintott, aztán elvette a *Nábobot*, s az amarántot is a lapok közé simította. A férfi kényelmesen elhelyezkedett a széken, s a lap tetejére felírta, hogy *Kedves Lajosom*. Egy pillanatra megállt, aztán folytatta. *Szeretetre méltó leveled valóságos jótétemény volt rám nézve.*

– Ez egy kissé patetikus – mondta a nő, miközben a férfi válla fölé hajolt.

– Valóban az, de attól még igaz.

A férfi megállt az írásban, a nő jobbnak látta, ha elhúzódik. Ismét leült a toalettasztal mellé, s kibontotta a haját, mert a hosszú úttól valamennyire meglazult a kontya. A férfi amikor látta, hogy a felesége leült a tükör elé, gyorsan leírt még néhány mondatot. *Én iszonyú beteket éltem át a közelmúltban: a világ minden hírlapjából özönlött rám a gúny, a csúfolódás.* Mély levegőt vett. *Olyan voltam, mint a hajtásba került medve.*

– Kipréselted az amarántot is? – kérdezte hirtelen.

– Hogyne préseltem volna ki – válaszolta a nő, miközben elkezdte fogni a haját.

Az idegességtől nem tudtam már sem enni, sem aludni, csak konyakot ittam folyvást.

– Olyan komoran nézed azt a papírt. Ugye, nem szomorú dolgokat írsz?

A nő még mindig háttal ült neki, de a tükörben pislákoló szemek egyenesen a férfi arcába néztek.

– Ez a történet nem lehet szomorú.

Egyszerre aztán kitörtem a vadászhalóból, s most hála Istennek élek. Köhintett egyet. Egy csepp konyakot sem iszom már. S mindezt az én angyalomnak köszönhetem, az én feleségemnek.

– Csak nem rólam írsz?

– De igen. El akarom küldeni az egyik fényképünket.

A nő felugrott a székről.

– Jaj, ne! Azok a képek borzalmasak, hát te magad mondtad, hogy tíz évet öregbítettek rajtam...

A férfi ujjaival dobolt az asztallapon.

– Dehát így is szép vagy.

A nő fel-alá járkált a szobában.

– Most mindenki azt fogja hinni, hogy milyen rosszul jártál, még csak nem is szép a feleséged.

– Akkor megírom, hogy a valóságban sokkal szebb vagy –, azzal kezébe vette ismét a tollat. A nő erre nem felelt semmit.

Addig is küldjük ezt a nápolyi fényképünket, amire az a megjegyzésem, hogy a feleségem sokkal szebb ám a valóságban, mint ezen a képen. Nápolyban már csak két napot maradunk, s aztán gyorsított körútban, Szicílián, Nizzán keresztül november elsejére haza.

– Üdvözlünk mindenkit szeretettel.

– Odaírtam már.

– Akkor kész is vagyunk, mehetünk vacsorázni – mondta a nő, s közelebb lépett a férjéhez.

– Épp csak aláírom.

A nő fejét oldalra billentve figyelte, amint a férfi határozott mozdulattal kezébe veszi a tollat, és lendületesen a szöveg végére írja, hogy *szerető rokonod, Doktor Jókai Móricz*. Amint letette a tollat, a fehér kezecske belesiklott az öregedő ujjak közé.

Mesterházy Balázs

TÖRECSEK*

VII. fejezet

PISLANTS FEL A SÖTÉTEN KÉKLŐ ÉGRE

46. Törecsek visszatér

Mióta rosszul lett, eltelt több hét.
Aztán ma reggel, mentő hozta,
visszatért Törecsek. Nem tudom,
mi volt a baj, talán a szíve lehetett.
De nem, az egyik nővértől a folyosón
az imént megtudtam, a veséje nem működött
rendesen, és felgyűlt a gonosz víz
a testében, a tüdejében is. Úgyhogy
fulladt, a helyzet veszélyes volt,
de most, a kórház után, állítólag már stabil,
már jobb. „Egy ideig” – ezt hozzátette, igen,
így fogalmazott. Azért, hadd jegyezzem meg,
nyugtalanít a dolog, hogy nincs lezárva,
úgymond, „gyógyulva” az ügy, hanem
folyamatos, krónikus jellege van.
Hogy bármikor rosszul lehet újra.
Hogy visszatérhet, sőt, vissza fog térni
ugyanaz a gubanc, aztán megint, és
ki tudja: hol, mikor és mi a vége?
Lehet, hogy új vesére lesz, vagy
esetleg már most is van szüksége?
A fenébe is! Megkedveltem ezt
a furcsa, csicsergő embert. A foltos

* (készülő verses regény részlete, megjelenik 2021-ben, a Kalligram kiadónál)

zoknijával, a hülye beszédével meg a zavart viselkedésével együtt. Nem gondoltam, hogy egy beteggel, egy kezelttel kapcsolatban ilyet fogok itt érezni. Azt gondoltam, *sika, kasza, léc*, ennyi, letudom, amit kell, aztán gyerünk: lehet hazamenni. Erre, tessék, itt vekengek, érzelmösködök egy lényegében idegen főszer hogyléte miatt, állapota fölött.

47. Harag lajstrom

Ahogy azt már mondtam, ez a minnesttás cucc azért erőteljesen spirituális dolog. Van tizenkét pontjuk, mondom, gagyi amerikai kisbiblia, amelyeket betartva osztogatnak érméket az absztinens idők után. De az egész lista mögött az bújik meg, az a tétel áll, hogy: *Úgy döntöttünk, akaratunkat és életünket a saját felfogásunk szerinti Isten gondjaira bízunk.* Aztán a gondolatmenet innen már magától legörgetődik: *Önzés és énközpontúság! Úgy gondoljuk, ez minden bajunk gyökere. A félelem, az önámítás, az önzés és önsajnálát százféle formájától úzve mások lábára taposunk, ők pedig bosszút állnak ezért. Néha megsértenek bennünket, látszólag ok nélkül, de ennek a sértettségnek mindig az rejlik a mélyén, hogy múltbéli döntéseinket egocentrikus énünk diktálta. Ez az, ami aztán később sebezhetővé tett minket. Úgy gondoljuk tehát, hogy bajainkat alapvetően mi okozzuk magunknak. Azok tehát belőlünk fakadnak. Az alkoholista tehát a mértéktelen önfejtés egyik legszükségesebb példája, még akkor is, ha ezt ő általában nem is így látja. Nekünk, alkoholistáknak, mindenekelett ezért ettől az önzőségtől kell megszabadulnunk.* Ezeknek tehát ez a gondjuk? Énközpontúság? Baszom. Tényleg? Meg, hogy Isten

lehetővé teszi a szabadulást. Nahát!

És ezt még azzal a dumával is megtolják, hogy:

Először is fel kellett hagyni azzal, hogy megjátsszuk Istent, mert az sehova sem vezet. Másodszor: úgy határoztunk, hogy életünk színdarabjában ezentúl Isten lesz a rendező. Ő a Főnök.

Lepetézek. Asszondják: ez egy spirituális lépés nekünk.

Ezért személyes leltár készítésébe kezdünk. Ha jól emlékszem, a tizenkettes listába ez a negyedik lépés volt.

Hogy készítsünk nehezteléseinkről *haraglajstromot*.

De komolyan! Ezt nem viccnek szánják.

Az esőemberes filmben a csávó kockás füzetét

kívánják vezetetni az emberrel. Merthogy

a súlyos neheztelésekkel teli élet

hiáavalósághoz és boldogtalansághoz vezethet.

A függők számára pedig, akinek, ugye, egyetlen reménye

ama spirituális élmény megtartása és növelése, bármiféle

neheztelés súlyos, sőt, végzetes következményekkel jár.

Mert ha a függő ilyen érzéseket táplál, akkor, de tényleg,

felnőtt emberek milliói mondják és hiszik ezt, *elzárja magát*

a Lélek sugárzó fényétől. Aztán persze ettől *visszatér*

az alkoholörrület, és megint inni vagy drogozni kezd.

Ami pedig egyenlő a halállal. És ezzel az egyenlet

el is készült. Az önkorbács készen áll. Hamu a fejre,

gyenge bunkó vagy, sőt, hitetlen kutya, azért drogoztál!

Pfuj, milyen egy féreg vagyok, tiszta kár belém

az ebéd. Lófaszt! Nevetséges színjáték ez az egész.

Sokkal jobb terápia a naplóm, a kreatív csoportban.

Hogy Kaposvár óta, nyolc hónapja már, mindenfélét leírtam.

A kreatív csoportfoglalkozás tényleg bejött.

A naplószerűség (amit csak fel bírtam

idézni, belekerült) akár még érdekes is lehet,

no, meg ott a *penészes isten*, azzal majd elmegyek

Pesten valamelyik kiadóhoz. Van egy-két

ismerős szerkesztő barátom. Talán segítenek. Meglátjuk.

A naplót a csoportvezetőnek a múlt héten le is adtam.

Feladat volt, megcsináltam, de a magam példányát,

bár nem kérte már senki, azért folytatom, folytattam.

Tetszik, elfoglal, és talán kicsit életben is tart.

Olyan ez most kicsit, mint egy zsinór (köldök?)
vagy egy életmentő hang a viharos, hófúttá hegyen:
kapcsolat a valósággal. Menedék, kapaszkodó,
sokféle cikázó, de mégiscsak rendszerezés, értelem.

48. Juhász Jácint

Lassan nyolc hónapja, hogy Töröcskén vagyok.
Nemcsak, hogy megszoktam, de kialakult a napi
rutinom, vannak már dolgaim, amikhez ragaszkodom.
A sétáim például, főleg a boltba. Aztán a kőkereszt a falu végén,
no meg a kis harangtorony a falut ölelő domboldalra
vezető betoncsík mellett. Ha a boltban mindent
beszereztem, ami éppen kell, a szatyrot gyakran
otthagynom, megkérem, vigyázzanak rá. Normálisak,
engedik, segítenek, így, csomag nélkül már,
simán legyaloglom azt a plusz két-három kilométert.
Korábban nem láttam még ilyen tornyot. Akár
valamiféle mini templom: van benne harang,
szószerű emelet, csigalépcső, mintha volna
benne orgona. Csak padosorok nincsenek, gyülekezet.
Magányosabb zug ez annál. Elképzelem, ahogy otthona
lesz ez egy-egy hivatásos harangozónak. Mindegy.
A lényeg, hogy korábban még nem láttam ilyet.

Ma Törecsek megkérdezte, nem sétálunk-e egyet,
ketten, hogy nem jöhetne-e velem. Mondtam, persze,
dehogynem. Említettem már: megkedveltem a faszit.
Nem a falu felé mentünk, be, a centrumba, hanem
a másik irányba, a szomszédos fatelepen túlra.
Itt, ha elhagyjuk magát a telepet, lényegében
a két kis épületet meg a melegházat, akkor
a földes út (eső után sártenger) már az erdőbe vezet.
Emelkedő dombra fut föl az út, az erdőt és a telepet
széles mező választja el. A sétánk során mi
ennek a szélén álltunk. A virágzásban gazdag
áprilist csodáltuk, körben százszorszépek,
gyermekláncfű, magyarul: pitypang, aztán

kukacvirág. Ilyet gyermekkoromban láttam talán utoljára. Aztán tele volt a fű valami lilás, ibolyára hasonlító virággal. És ami nekem a legkedvesebb: bár a növényeket nem nagyon ismertem és ismerem, de ezt anyumtól megtanultam. Merthogy nekem ez a virág, ez az illat jelenti leginkább a tavaszt: jácintok. Lilák és fehérék. Kimondanám: *Real Madrid*, direkt nekem, szurkolójuknak, de Törecseknél soha nem láttam semmiféle érdeklődést a sportok iránt. Nem érdekli. Úgyhogy inkább lenyelem a csodálatot, csöndben maradok. Szemben a domboldalon a virágok között birkák, kisebb nyáj. Mint valami giccses, pannonbukolikus festményen a táj, olyan az egész. Hallgatunk, úgy gyaloglunk. Figyelem magam, ahogy a foglalkozáson azt kérték: szépen, kontrolláltan lépni, lélegezni, megélni a józan pillanatokat, megtalálni bennük az örömet. Figyelem azért Törecseket is. Neki mintha ezzel, mármint az örömmel, nem lenne gondja. Mosolyog. Éppenhog, de mégis, látszik, neki otthona az intézet, és hogy ezzel semmi gondja nincsen, máshol talán már nem is lenne helyén. Így gyalogol mellettem. Aztán egyszer csak megszólal. Én ránézek, ő a birkanyáj felé, az őket őrző juhász felé mutat, de úgy, hogy kezében jácintokat tart, egy kisebb csokrot. Ezt lobogtatja, már nem is mosoly ez, vigyorog. *Juhász Jácint*. Ezt mondja. Baszom, de gyenge poén. De aztán kacsint, hogy vicc, hogy az volt, csak viccelt. Megnyugszom, mert ezzel a gyenge hülyeséggel nehéz lett volna mit kezdeni. Nem fért volna bele a képbe, a csicsergős figura intelligens örületébe ez a dolog. Persze viccnek sem a legjobb, de legalább próbálkozott. Ezt majd így iktatom. Bízgatásképpen meg is ereszték egy mosolyt, és gyaloglunk tovább. Ő megszorítja az alkaromat. Mintha megint hálát éreznék ebben a mozdulatban. Talán azért kaptam, mert elmosolyodtam az ő viccén, próbálkozásán. Nem tudom, talán

így van. Aztán már csak csöndben gyaloglunk.
És figyelem magam tovább.

49. Pislants fel a sötéten kéklő égre

Pislants fel a sötéten kéklő égre, ott
ragyognak, és úgy omlanak rám a csillagok,
mint valami sötét, éji asszony szoknyájára
főzés közben kipattanó forró maszatok.
Fényes lyukakat ütnek a vásznon. Félek,
meghalok. Azért itt, lent a kertben viszonylag
nyugodt vagyok. Főleg, ha van nálam cigi,
és rágyújthatok. A kertben álló nagy gesztenyefa
alatt, a padon órákat el tudok ülni, mondom:
ilyenkor nem olyan erős a félelem. Nem remeg
mindenem, tudok kicsit gondolkodni is, nem
érezem feltétlenül úgy, hogy kiszakad a szívem.

Azt hiszem, mindenki, aki nekiáll gondolkodni,
azon, hogy él, felteszi magának a kérdést: vajon
mi a létezés értelme? Hogy egyáltalán van-e
értelme bárki életének? Hogy az ember számára
nemcsak egyetlen dolog fontos-e, nemcsak ennek
az egynek van-e igazi súlya: a halálnak?
Mert ha végig gondoljuk, miből is áll egy élet,
mihez kezdenek az emberek a létezésükkel?
Mi az, amit csinálnak? Zabálnak, szarnak,
melóznak, azt is minek, meg néha egy kis pinázás.
És ennyi. Mi van ezen felül? Olvastam tavaly
az *Egy mormota nyarát*. Na, hát lényegében
ott is ez van. A faszikám ezzel a felismert,
szükségyszerű feleslegességgel küzd. Beszívom,
jó mélyre, majd szépen, lassan kiengedem a füstöt.

50. Kanyarodosz

Ma Törecsekkel, együtt mentünk el a boltba, be a faluba. Ahogy kimegyünk az intézet kapuján, jobbra kell fordulni a busz végállomásánál. Ez is egyébként a neve: „*Fordító*”. Minden ilyen gyaloglásnál van nálam víz, gyakran remegtem még az elmúlt hónapokban, úgyhogy, bár most már nem kellene feltétlenül, de megszoktam a kis, fél literes palackokat.

Ahogy gyalogoltunk kifelé, Törecsek előre- meg visszarahant, ugrándozott összevissza, azt kurjongatva, hogy *Jobbkanyarodoszra*, ezzel nyargalva előttem, majdnem vidáman, vagy ahogy itt mondják: felhangolt állapotban. Gondolom, ez annyit tesz, hogy a *Fordítónál* jobbra kell kanyarodnunk, hogy a falucentrum irányába menjünk.

A boltban aztán hamar végeztünk, a gyaloglás nekem megint fontosabb volt, mint az a néhány dolog, amit vettünk. Viszont az egészen jó volt, hogy csinálnak parizeres szendvicset trappistával, ha kéri az ember, igazi jó kis zsemlével, tiszta retrófilig, egy lendülettel kettőt is simán meg tudok enni már. Törecsek egyet is alig majszol el, evés közben is föl és alá jár. Kiültünk szendvicsezni a bolttal szemben, a presszó melletti parkba, *Pestiessfijjú!* (állandóan így hív), ezt kiabálta, miközben ment balra, jobbra. Kezében a megrágott parizeres zsemlével, hadonászott összevissza. De sütött a nap, jól voltam, és már szinte ijedten konstatáltam, hogy voltaképpen egész jól érzem magam.

51. Tegretől (A parkban vagyunk)

Általában az intézet udvarán, parkjában
szeretek leülni, kiülni vagy az egyik padra,
vagy, ha senki nincs ott, ha üres a placc,
akkor a tábortűzezéses hely melletti farönkök
valamelyikére, merthogy ilyen is van a kertben.
Ma délelőtt, sőt, inkább még reggel azonban
a falu központjában lévő parkban ültünk
tehát le, szenvedéseinket megenni, Törecsekkel.

Ültünk a fapadok egyikén, a kis játszótér mellett,
és egy ideig nem nagyon szóltunk. Csendben rágtunk.
Aztán Törecsek belemondta a könnyű csöndbe, hogy:
*Törcsegen szöppedek meg. Így. Ezt. Azt hittem,
szereted. Az intézetet. A bentlétet. A falut.* Ezt vágtam rá,
láttam, hogy az előbb még oly' vidám figura elkomorult,
szinte pillanatok alatt magába zuhant, összeesett. Már elég
jól értettem azt a sajátos nyelvet, amin beszélt. Lényegében
azt mondta el, hogy bezárva él, hogy nem érzi magát szabadnak.
Énkivagy lakatik zárala. Tette még hozzá. Mintegy
utána küldve az előzőnek, az előbbi mondatnak.
Hogy bezárták, úgy lakik, hogy bezárva érzi magát.
És, hogy így fog meghalni. A zsemle megállt a számban.
Mivel már értettem minden mondatát, megfájdult
beléjük a szívem. De tényleg, fájó mellkassal bámultam rá.
Hova tűnt az ugrándoos, rikácsolós, az intézetet saját
otthonának, sőt, birodalmának tekintő ember?
Mi történhetett, tört el benne ilyen hirtelen?
Meg is kérdeztem, persze. De válasz helyett csak nézett
rám, tágra nyílt, könnyes szemekkel.

Egy ideig nem szólt semmit, aztán, csak úgy, maga elé,
a levegőbe (anélkül, hogy felém fordult volna) kimondta:
Tegre valatok tolvá. Azt tudtam, hogy epilepsziára szoktak
Tegretolt adni. De amint az kiderült (a neten is rákerestem),
egyeb pszichiátriai betegségek kezelésére is használják,
különösen bipoláris zavarok akut mániás epizódjainak
kezelésére. Gondolom, Törecsek esetére ez vonatkozik,

mert epilepsziás nem lehet, arról azért tudnék. Most,
ezzel, a kis semmiségnek tűnő kijelentéssel,
megmutatta, hogy milyen a sérülékeny oldala.
A szemében akkor egyszerre láttam félelmet, bánatot,
kétségbeesést, segélykérést és bizonytalanságot, zavart.

A Prae Kiadó könyvei

- Andrónyi Gabriella: My Hungarian Cookbook (2019)
Cserháti Éva: A Sellő titka. A K.É.Z első esete (2019)
Csutak Gabi: Csenedélet sárkánnyal (2017)
Deres Kornélia: Képkalapács. Színház, technológia, intermedialitás (2016)
Fekete I. Alfonz: A mosolygó zsonglőr (2016)
Fekete Richárd: Bányaidő (2015)
Gál Ferenc: Az élet sűrűjében (2015)
Görömbölyi Dávid: Haverok, buli, Buddha (2019)
Görömbölyi Dávid: Diplomata-útlevéllel a hátizsákban (2015)
H. Nagy Péter: Alternatívák. A popkultúra kapcsolatrendszerei (2016)
H. Nagy Péter: Karanténkultúra és járványvilág (2020)
Halász Margit: Hetvenhét vörös bárány (2020)
Hallgatás. Poétika, politika, performativitás (szerk. Fodor Péter – Kulcsár-Szabó Zoltán – L. Varga Péter – Palkó Gábor) (2019)
Halmai Tamás: Kint lények járnak (2020)
Horváth Benji: Az amnézia útja (2016)
Horváth Márk – Lovász Ádám – Nemes Z. Mária: A poszthumanizmus változatai. Ember, emberetlen és ember utáni (2019)
Ijjas Tamás: Hipnózis (2015)
Kabai Csaba – Kabai Lóránt – Kabai Zoltán: Horizont (2020)
Kele Fodor Ákos: Echolália (2017)
Kertész Erzsébet: Az átutazó (2020)
L. Varga Péter: Más tartományok. Változatok fikatív és valós terekre (2019)
Lapis József: Lira 2.0. Közelítések a kortárs magyar költészethez (2015)
Lázár Bence András: Kezddőjén ezzel (2015)
Lesi Zoltán: Magasugrás (2019)
Mészöly Ágnes: Rókabérc, halálútúra (2018)
Mohácsi János – Mohácsi István: Múltépítés, avagy meghalni könnyű, élni nehéz (2018)
- Mohai V. Lajos: Rózsa utca, retrospektív (2017)
Molnár T. Eszter: A számozottak (2016)
Molnár T. Eszter: Szabadesés (2017)
Molnár T. Eszter: Teréz vagy a test emlékezete (2019)
Nagy Kata: Inkognitóablak (2016)
Nyerges Gábor Ádám: Mire ez a nap véget ér (2020)
„Nincs vége. Ez a befejezés.” Tanulmányok Esterházy Péterről (szerk. Lőrincz Csongor – L. Varga Péter – Palkó Gábor) (2019)
Nyerges Gábor Ádám: Berendezkedés (2018)
„Örök véget és örök kezdetet.” Tanulmányok Szabó Lőrincről (szerk. Kabdebó Lóránt – Kulcsár-Szabó Zoltán – L. Varga Péter – Palkó Gábor) (2019)
P. Horváth Tamás: A Zsolnay (2019)
P. Horváth Tamás: Tündérváros – Zsolnay Miklós titkos élete (2015)
Papp-Zakor Ilka: Angyalvacsoara (2015)
Pintér Tibor: A harmónia tébolya (2019)
R 25. A rendszerváltás után született generáció (szerk. Áfra János) (2015)
Reaktív. Kísérleti drámaantológia (szerk. Deres Kornélia – Herczog Noémi) (2017)
Szabó Attila: A valós színterei. Színház, közösség, műtelfeldolgozás (2019)
Színház és társadalom (szerk. Deres Kornélia – Herczog Noémi) (2018)
Tolvaj Zoltán: Fantomiker (2017)
Toroczky András: A labirintusból haza (2015)
Turbuly Lilla: Alkonykapcsoló (2018)
Turbuly Lilla: Az Alaszkai-öböl (2020)
Turi Márton: Rejtekkutak a pusztaságban. Írások a huszadik századi és kortárs orosz irodalomról (2016)
Turista és zarándok. Esszék és tanulmányok Kemény Istvánról (szerk. Balajthy Ágnes – Borsik Miklós) (2016)
Urbán Ákos: Egy helyben (2015)
Zemlényi Artila: Csonthéj (2019)

Eddigi számaink

1999. 1-2. sci-fi	2007. 2. biológiai sci-fi	2013. 2. Hans Ulrich Gumbrecht
2000. 1-2. (poszt)apokalipszis	2007. 3. őszi zavarások 2006	2013. 3. Hans Ulrich Gumbrecht 2.
2000. 3-4. Peter Greenaway	2007. 4. Vámpírizmus	2013. 4. (cím nélkül)
2001. 1-2. cyberpunk	2008. 1. Kocsmák	2014. 1. JAK-tábor Szigligeten
2001. 3-4. számítógép	2008. 2. Mémek	2014. 2. Fénypecézás
2002. 1-2. média	2008. 3. Kortárs magyar költészet	2014. 3. Popkult
2003. 1. fantasy	2008. 4. Szentkuthy	2014. 4. Friedrich Kittler
2003. 2. varázslat	2009. 1. Patrioska	2015. 1. Gaga
2003. 3. édes anyanyelvünk Weöres Sándor	2009. 2. Generation X	2016. 1. Kartográfia
2003. 4. pszichoaktív nyelvszerkek	2009. 3. Japán	2016. 2. Gíger
2004. 1. horror	2009. 4. Japán médiumok	2016. 3. Zaj
2004. 2. Bret Easton Ellis	2010. 1. Pynchon	2016. 4. Rosa
2004. 3. devla	2010. 2. Kosztolányi	2017. 1. Antropocén
2004. 4. Amerika	2010. 3. Észország	2017. 2. Trónok harca
2005. 1. magyar sci-fi	2010. 4. e	2017. 3. Líratechnikák
2005. 2. tetszetek volna forradalmat csinálni	2011. 1. Dark Fantasy	2017. 4. Poptechnikák
2005. 3. pop history	2011. 2. Budapest	2018. 1. Biopoétika
2005. 4. obszcén középkor	2011. 3. Párhuzamos univerzumok	2018. 2. Hallgatás
2006. 1. Hajas Tibor	2011. 4. Hálózatok	2018. 3. Jelenlét
2006. 2. GameZone	2012. 1. Adaptációk	2018. 4. Metszetek
2006. 3. Pop-szöveg	2012. 2. Könyvtrailer	2019. 1. Betegség
2006. 4. Bada Dada	2012. 3. Vagány históriák	2019. 2. Gyerekirodalom
2007. 1. Hifel-e ifient?	2012. 4. Gaiman	2019. 3. Sorozatesztetikák
	2013. 1. Vagány históriák 2. – Költők szeretteikkel	2019. 4. Metszetek no. 2.

Prae irodalmi folyóirat – Megjelenik évente négyszer

<http://www.prae.hu>

Főszerkesztő: L. Varga Péter (kultikus@gmail.com)

Szerkesztők: H. Nagy Péter tudományos szerkesztő (h.nagyp@gmail.com)

Lapis József szépirodalom (lapisjosef@gmail.com),

Szerkesztőbizottság: Balogh Endre, Pál Dániel Levente

Korábbi szerkesztőink: Barta András, Máté Adél, Mezei Gábor, Pollágh Péter,

Ruttikay Veron (vers és próza); Sopotnik Zoltán (próza); Vaskó Péter

(középkor-reneszánsz-kora újkor); Kő Boldizsár (kép); Köves Gergely,

Vécsei Márton, Molnár Zsolt (borító); Fodor János (web)

A szerkesztőség levélcíme:

2092 Budakeszi, Rákóczi u. 103.

Telefon: (20) 310 25 40

Hirdetésfelvétel: 31 562 31 vagy (20) 310 25 40

Kiadja a Palimpszeszt Kulturális Alapítvány

Felelős kiadó: a kuratórium elnöke

Levélcím: 1088 Budapest, Múzeum krt. 4/c

Layout és nyomdai előkészítés: Székelyhidi Zsolt (szekelyhidizso@gmail.com)

Borítótér: Bihari Eszter

Nyomdai munkálatok: Konturs Nyomdaipari Kft.

Web: PRAE.HU Kft.

ISSN 1585-5112

A beküldött kéziratokat nem őriztük meg és nem küldjük vissza.

A megjelenést a Nemzeti Kulturális Alap támogatja.

Nemzeti Kulturális Alap